337

Vladimir Solouhin

sentința

/reportaj liric/

Mixajul de spovedanie și relatare clinică, de roman psihologic și de actualitate, de filozofie și poezie se constituie într-o imagine cinematografică a propriei fizionomii. Lupta cu gîndul propriei anihilări devine o forță ce mătură amărăciunea neaderenței la o lume indiferentă, agitată, tulbure; suferința despărțirii de toate valorile dragi se îmbină și se contrazice cu rafinamentul sufletesc, cu entuziasmul romantic și proaspăt, cu o senzualitate bruscă, țîșnitoare din masa grea a reveriei poetice.

GLOBUS

EDITURA UNIVERS

LEI 6.00

Lei 4,50

3

VLADIMIR SOLOUHIN sentința

1980

VLADIMIR SOLOUHIN

SENTINȚA

/reportaj liric/

Coperta colecţiei: ION STATE
Grafica: Viorel Popescu. Ilustraţia: Dana Nicolescu

Владимир Солоухин
ПРИГОВОР
Журнал „Москва" № 1/1975

GLOBUS

Vladimir Solouhin

sentinţa

/reportaj liric/

Traducere şi prefaţă de
Natalia Cantemir

Traducerea versurilor
Steliana Covaci

EDITURA UNIVERS
Bucureşti
1980

Cuvînt înainte

„SOARELE şi moartea nu pot fi privite drept în faţă" spune un aforism al lui Rochefoucauld, semnificînd izolarea de moarte printr-un paravan.

Şi totuşi, sîntem constrînşi să admitem perspectiva dispariţiei veşnice, însă această meditaţie porneşte, pentru cei mai mulţi, din stupoare, din nelinişte, din revolta cu care viaţa se opune morţii.

Autorul acestei cărţi ne propune o altă înţelegere, care, în ciuda caracterului ei şocant, conţine un profund adevăr. Acela că, înfiptă în viaţă, moartea posedă o energie, o putinţă de a pătrunde nu în exterioritatea vieţii, ci în cauzalitatea ei profundă. Moartea biologică nu se poate măsura cu moartea psihică, cu moartea intelectuală, cu pierderea libertăţii interioare, de aceea ea trebuie să obsedeze mult mai puţin decît teama de a nu te fi putut manifesta ca om, de a nu-ţi fi realizat menirea.

Sentinţa este, în esenţă, o dialectică a acestui adevăr şi a acestei atitudini, o discuţie în care tensiunile cresc şi descresc după o dinamică dramatică. Iar convingerea care o determină şi o susţine poate fi rezumată astfel: omul contemporan are nevoie în sondarea sa proprie de tot atîtea temeiuri de luciditate, cîte are şi în cunoaşterea universului care îl înconjoară.

Zbuciumul determinat de un posibil diagnostic fatal (operaţia unui nev pigmentar din care cancerul s-ar putea generaliza uşor) structurează o carte care nu-i numai cunoaştere literar-artistică, sau numai ştiinţifică, numai ficţiune sau numai eveniment, ci şi una şi alta, împingînd

reportajul vieţii interioare de la veritabil la verosimil, dîndu-i un grad înalt de exemplaritate.

De bună seamă, experienţa unui creator de talia lui Vladimir Solouhin, autor pînă în prezent a numeroase cărţi care au trezit interesul larg în propria lui ţară şi peste hotare (unele dintre ele şi în România) — poet, romancier, nuvelist, traducător, eseist şi remarcabil critic de artă, publicist şi militant cultural-obştesc — are şansa de a lumina unghiuri ale fiinţei încă necunoscute.

Impunîndu-se în perioada imediat postbelică prin originalitatea volumelor de versuri (*Ploaia în stepă*, *Juravliha*, *Cel cu florile în mînă*, *A trăi pe pămînt*), Solouhin devine curînd în conştiinţa contemporanilor, mai ales prin cărţile de reportaj artistic, o sensibilitate care înregistrează rapid fenomene diverse şi contradictorii, un glas care vorbeşte în numele lucidităţii şi se transformă într-un arbitru echilibrat al opiniilor, un moralist al epocii şi o conştiinţă cu participare febrilă la momentele înfăţişate în scopul de a le influenţa. Axate pe probleme economice de stringentă acutalitate (*Naşterea Zernogradului*, *Temeiul de aur*) sau pe problema tradiţiilor naţionale în artă (*De pe poziţii lirice*, *Scrisori de la Muzeul rus*, *Scîndurile negre*), pe căutarea noului în raportul om-natură (*A treia vînătoare*, *Iarba*, *Frunze de toamnă* ş.a.) sau pe impresii de călătorie (*Vederi din Vietnam*, *Caiet slav*), jurnal liric (*Prin ţinuturile Vladimirului*) sau meditaţie remarcabilă asupra destinului ţărănimii ruse (*O picătură de rouă*), nuvele, sau scenarii de film — cărţile de relief şi vlagă ale lui Vladimir Solouhin au fost receptate totdeauna drept documente ale unei memorii devenite memorie colectivă, dominînd prin valoarea şi prestigiul lor conjunctura în care au apărut. Poematicul şi descriptivul, enunţul patetic, decupajul elocvent, interviul, depistarea farmecului neştiut al banalităţii şi cotidianului, fraza elegantă la modul ingenuu, avînd savoarea oralităţii şi agerimea argintului-viu, excelînd prin virtutea de a-şi comunica franc mesajul, de a caracteriza pregnant — toate acestea au contribuit deopotrivă la crearea unui profil scriitoricesc distinct, uşor de recunoscut. Reportaje ce nu repudiază ficţiunea, nuvele ce poartă girul autenticităţii — scrierile lui Vladimir Solouhin oferă un loc important, cunoscut şi afirmat ca atare, biografiei proprii.

„Eu îmi scriu cărţile la persoana I", declară Solouhin şi în cartea de faţă, pledînd pentru o modalitate literară în care autorul este personajul pus să înţeleagă şi să descifreze sensurile, intervenind în spectacol, apropiindu-se astfel de poziţia regizorului.

Nimic de mirare, aşadar, într-un produs declarat autobiografic, cum este *Sentinţa*, reportaj al artistului şi „eseu doctrinar". Perioada celor cîteva luni trăite sub ameninţare este totodată faza de gestaţie a scrierii. Evenimentele puse iniţial sub semnul hazardului capătă treptat un sens, sînt prilejul unei învăţături finale. Înţelegerea este posterioară faptelor şi atunci le transformă în literatură, supunîndu-le, organizîndu-le. Invocăm în acest sens şi mărturisirea scriitorului într-o discuţie avută la Moscova cu autoarea traducerii de faţă: „Prin această carte m-am vindecat".

De data aceasta nu realitatea „înconjurătoare", ci momentul de cumpănă al propriei existenţe, cînd viaţa şi moartea devin două entităţi distincte, două greutăţi puse pe talgerele cîntarului, aventura propriei conştiinţe invadate de golul stîrnit de aşteptarea acelui necunoscut, de neputinţă, de nesiguranţă, de nădejde şi egocentrism, de căutarea răspunsului la întrebări fundamentale — ce este un om ? ce este o conştiinţă ? — ţes conţinutul unei cărţi-document. Iar personalitatea care se destăinue în *Sentinţa* a atins gradul de descătuşare, cînd înţelepciunea

sau experienţa corectează şi nu înlocuieşte inspiraţia, cînd simţămîntul de „picătură în oceanul existenţei" dăruieşte acea înaltă bucurie a solidarităţii cu viaţa şi a binecuvîntării ei ca punct al oricărei deveniri.

Patosul acesta nu-i redus la un optimism facil, el se angajează într-o problematică responsabilă şi gravă: raportul dintre aparenţă şi realitate, uman şi alienare, trăire spirituală şi telurică, dintre echilibrul etic, motivabil în sine, şi relativitatea sa în funcţie de existenţa celor din jur.

„Fără fapte nu pot fi descrise sentimente", spune Dostoievski şi tot lui îi aparţine aforismul: „Numai realismul faptelor nu oferă adevărul". Cu alte cuvinte, faptele în sine sînt insuficiente pentru a exprima viaţa. Mai este necesară şi o altă realitate — realitatea sentimentelor şi a „ultrasentimentelor", după formula poetului.

În *Sentinţa* „aventura conştiinţei" poate fi urmărită pe două registre: faptele — relatate fără grabă, calm, cu un soi de detaşare activă, oferindu-ne prilejul să le surprindem nuanţele — şi trăirile. Într-o experienţă în care a cunoscut aproape tot ce se poate cunoaşte ca om şi artist pînă la această vîrstă — ascensiune literară, călătorii şi artă, lauri şi îndoială, jubilarea comunicării şi ceasuri de restrişte, ataşamente şi renunţări — a venit momentul cînd fiinţa este respinsă de propria-i biologie, ceasul cînd

„Vechi poteci închise-o să-mi rămînă,
Nu-i chip noi poteci să-mi tai..."

Gîndul aspru şi îngheţat îi mai dăduse tîrcoale, dar abia acum el capătă dimensiuni noi necunoscute; fundamental devine sentimentul că trebuie să-i fure destinului satisfacţia de *a înfrînge*. Mixajul de spovedanie şi relatare clinică, de roman psihologic şi de actualitate, de filozofie şi poezie se constituie într-o imagine cinematografică a propriei fizionomii. Lupta cu gîndul propriei anihilări devine o forţă ce mătură amărăciunea neaderenţei la o lume indiferentă, agitată, tulbure; suferinţa despărţirii de toate valorile dragi se îmbină şi se contrazice cu rafinamentul sufletesc, cu entuziasmul romantic şi proaspăt, cu o senzualitate bruscă, ţîşnitoare din masa grea a reveriei poetice. Marea Neagră, aroma vinului „Isabella", amintirea satului natal Olepino, rememorarea iubirilor, dorinţa intimă şi pătimaşă de a-şi plăti o parte din datoria morală pe care cu bună-cuviinţă a crezut că o are, pe care, de fapt, fiecare dintre noi o avem, nevoia de a reevalua întîmplări, idei, posibilităţi de înţelegere a vieţii celorlalţi — toate acestea nu au nimic din obsesia întoarsă către sine a unor condamnaţi la moarte. Dimpotrivă, moartea îi sprijină viaţa şi viaţa îi iese în întîmpinare cu poezie şi iubire.

Irezistibil, muzica şi ritmurile poeziei descătuşează fantezia în zbor lejer, în sugestive imagini, în versuri-visări cu ochii deschişi, în ţipăt patetic şi în şoaptă înfiorată. Iubirea devine şi ea un scut, căci întîlnirea cu Eva — femeie ce are în ea toate virtualităţile bucuriei, dar care nu ajunsese să realizeze sentimentul în deplinătatea lui — nu reprezintă o aventură banală cu o curtezană, ci, din nou, putinţa de transgresare a frontierei, starea de dezinhibiţie, exaltarea bunei-vestiri care duce către celălalt. Şi totodată o mare, poate o ultimă dilemă...

„Trăieşti în iunie, iar eu
În plin septembrie mă simt.
E verde luna ta mereu,
A mea pe tîmple-mi pune-argint."

Să reţinem că în multe din problemele ridicate şi nerezolvate de autor este mai mult sens pozitiv decît în posibile concluzii ferme şi inutile. Nu silogismele ne atrag în frămîntarea gîndirii eroului, ci întrepătrunderile, reeva-

luările, luminile care se mută ca raza unei lanterne în bezna neliniştii, limpezind cîte un ungher, armonia trudnic dobîndită şi iarăşi pîndită, asaltată de vîrejul instabilităţii ce nega rostul de pînă atunci al lumii.

Cartea ne situează în compania unui om care ştie să ne facă familiare terminologii de specialitate, a unui om dublat de o conştiinţă care pledează cu ironie amară sau cu indignare reţinută împotriva a tot ce în epoca noastră poate da grave motive de îngrijorare. Totodată un om care respinge mitul eternei reîntoarceri ca pe un soi de truc. Singură noutatea perpetuă, ca parte a unui univers care se extinde sau se comprimă, ar putea asigura eternitatea, ca veşnică mişcare. Ea aparţine materiei întregi şi nu individului.

Scena finală îl aşază pe erou din nou faţă în faţă cu fiinţa care-i inspiră cea mai intensă duioşie — într-o convorbire senină, aproape frivolă, dovedind că acţiunea s-a terminat, de fapt, şi că nu urmează decît o repunere în mişcare a vieţii bîntuite de vrajă şi de bucurie, de mister, perfecţiune şi luptă.

Revărsare de viaţă împotriva negării absurde şi inumane a vieţii. O concluzie organică asupra preţului vieţii omeneşti în epoca exploziei informaţionale, a cuceririi cosmosului, a automaticii, ciberneticii şi a bolilor încă incurabile. Şi cea mai înaltă încredere în ea.

Declaraţia de credinţă a autorului se dovedeşte a fi spovedanie, iar spovedania — publicistică militantă, ca tot ce a scris pînă acum Vladimir Solouhin, ca tot ce îi dorim să scrie în continuare.

Îmi îngădui deci să spun cititorului : cartea pe care i-o oferim acum nu-i numai un fapt de literatură, ci şi un fapt de acută responsabilitate, un fapt de profundă morală şi înţelepciune.

NATALIA CANTEMIR

Păcat nu e de-al vieţii chin...
Ce-i viaţa? Şi moartea ce-i? Păcat de focul sfînt
Care Zidirii-i luminase faţa
Şi trece-n noaptea cea de veci, plîngînd.

A. FET

1

LA RUGĂMINTEA lui personală, precum şi la cererea Comisiei pentru relaţii cu străinătatea a Uniunii Scriitorilor, am condus un oaspete de peste hotare la lavra Troiţe-Serghieva. Oaspetele, personalitate notorie sus-pusă, a fost primit de însuşi Patriarhul întregii Rusii — Aleksii. Drept care, evident, m-am pomenit şi eu la reşedinţa patriarhului. Tartine cu icre, cafea. La dorinţă — un păhărel de coniac.

De obicei, însoţitorului nu i se acordă atenţie, dacă e vorba de un simplu translator, de vreun ghid descurcăreţ şi obscur. De data aceasta însă era un caz special : numele meu nu-i lipsit de rezonanţă pentru urechea unui rus. Dacă patriarhul m-a onorat doar cu o privire plină de interes, dînd din cap aprobator, cu bunăvoinţă, tocmai în semn că numele meu nu-i sună în van, în schimb unul dintre musafirii patriarhului, pe care l-am găsit acolo şi care, în momentul cînd ne-am aşezat la masă, se afla în dreapta mea, a început să dea glas, impetuos şi debordant, unor sentimente dintre cele mai entuziaste, ignorînd

o vreme prezența oaspetelui străin și, după toate aparențele, a patriarhului însuși.

— Ah, grozav ai mai scris despre teroarea mediului! (Pronunța „téroare"). Citesc eu și-i strig Tatianei Sergheevna: „Tatiana Sergheevna, Tatiana Sergheevna! Ascultă numai ce scrie aici despre teroarea mediului!"

Era un bărbat căruia, cu nici un chip, nu-i dădeai cei șaptezeci de ani pe care-i avea de fapt. Uscățiv, cu o ținută sportivă, plin de mobilitate, foarte vioi în conversație și în întregul comportament, te atrăgea din primul moment; comunicarea cu el devenea dintr-o dată firească și apropiată, ca între prieteni, neținînd cont de diferența de vîrstă. Peste toate astea, predomina puternica impresie a unui om de o aleasă intelectualitate, ceea ce și era cu adevărat. Studiase medicina, înainte de revoluție, la Universitatea din Moscova, absolvind facultatea chiar în 1917. Era academicianul Boris Alexandrovici Petrov, unul dintre cei mai renumiți chirurgi, doctor *Honoris causa* al multor universități și societăți medicale de peste hotare, iar după funcția pe care o ocupa în prezent — șeful clinicii chirurgicale de la Institutul „Sklifosovski" [1]. Apare acum întrebarea: ce căuta academicianul la reședința patriarhului?

Dintre persoanele apropiate patriarhului, de-a lungul vieții acestuia, făcea parte familia Ostapov — Alexei Danilovici, Ludmila Vladimirovna și

[1] Spital de urgență din Moscova; înainte de Revoluție — Spitalul „Șeremetievskaia", situat în fostul palat al conților Șeremetiev.

micul Serioja. Odată, profesorului Petrov i s-a telefonat de la cancelaria patriarhiei, transmițîndu-i-se rugămintea Patriarhului întregii Rusii să se deplaseze neîntîrziat la Odessa (acolo se află reședința de vară a patriarhului), pentru a salva viața unei femei printr-o intervenție de primă urgență. O limuzină „Ceaika" a zburat cu profesorul Petrov și cu asistentul acestuia pînă la aeroport, unde un avion trepida gata de decolare. În mai puțin de două ore s-au aflat la Odessa, iar aici au fost transportați de o altă „Ceaika" rapidă. Operația a reușit pe deplin, iar Boris Alexandrovici a fost proclamat salvatorul Ludmilei Vladimirovna. De atunci, Boris Alexandrovici era invitat în casa Ostapov la fiecare aniversare de familie, acordîndu-i-se, totodată, prilejul de a-l vizita pe patriarh, la reședința căruia a avut loc, după cum se vede și întîlnirea noastră, din primul moment interesantă și afectuoasă.

Profesorul și soția sa călătoreau cu mașina personală. Vizitarea lavrei și expedierea oaspetului străin la Moscova au fost duse la bun sfîrșit. Acum la volan se afla Tatiana Sergheevna iar Boris Alexandrovici perora cu vioiciune și cu o anume excentricitate, care-l caracterizau deopotrivă:

— Principalul constă în mișcare! Cel mai important lucru al mișcării este ritmul! Ritmul, ritmul și iar ritmul. Bulevardul circular Sadovoie într-o oră și patruzeci de minute — ăsta da ritm. Acasă — un duș bun, un prosop plușat. Cînd eram mai tînăr, plecam cu trenul electric pînă la

Puşkino şi de acolo mărşăluiam înapoi într-un bun timp sportiv.

— Pînă la periferia Moscovei ?

— Cu-u-u-um ? Ba pînă acasă, la uşa apartamentului ! Mişcarea este fundamentul vieţii. Vîntul, cum vedeţi, clatină copacii. Este unica lor posibilitate de mişcare. Credeţi cumva că vîntul dăunează copacilor ? Îi zdruncină, le despică ramurile ? Pe naiba ! Datorită clătinării, li se întăreşte sistemul radicular. Le cresc rădăcini suplimentare. Viaţa lor devine mai intensă.

— Boris Alexandrovici, am exclamat eu fără să vreau, ce rău îmi pare !

— De ce ?

— Iată, călătoresc în aceeaşi maşină cu un chirurg de talia dumneavoastră. Pot spune chiar că m-am împrietenit cu acest chirurg şi uite, n-am ce să-mi operez ! Iar dacă s-ar ivi necesitatea, nici o speranţă să ajung vreodată la o asemenea somitate !

— Vladimir Alexeevici, mi-a răspuns Petrov cu toată seriozitatea, dacă veţi avea vreodată nevoie, veniţi direct la noi. Tăiem totul în stil ireproşabil. Clasa întîi. La cel mai înalt nivel. Numai că trebuie să vă prezentaţi la timp. Nu pot suferi bolnavii incurabili. Îmi place să le înapoiez oamenilor sănătatea, nu să le prelungesc agonia cu cîteva luni... Depăşeşte odată rabla asta, ce mama dracului !

Tatiana Sergheevna a semnalizat spre stînga, angajîndu-se în depăşirea unui camion greu, care ne învăluia cu vălătucii gazelor de eşapament.

„Să vă prezentaţi la timp", mă gîndeam eu. „Aş putea s-o fac chiar în acest moment, dar vezi că nu mă doare nimic."

Şi totuşi, după cum îmi dau seama acum, aş fi putut să-i arăt încă de pe atunci chirurgului o anumită porţiune de pe corpul meu ceea ce poate că ar fi însemnat s-o fac „la timp". Numai că... dacă am alerga la chirurg cu fiecare pată apărută pe piele, cu fiecare aluniţă...

— Da, mare păcat, am reluat eu, călătorim în aceeaşi maşină şi nu am ce opera.

— Dea domnul să nu aveţi niciodată. Însă, dacă va fi nevoie, vă operăm la mare artă, cum am spus.

— Dar la o operaţie de-a dumneavoastră n-aş putea să asist ? Mă interesează, ca scriitor.

— Cu multă plăcere. Joi am o operaţie mai deosebită. O fetişcană de nouăsprezece ani. A înghiţit acid acetic. Din amor. Dracul să mai înţeleagă tineretul din zilele noastre. În cazuri de astea, pe toţi, îi aduc la noi, la Institul „Sklifosovski".

— Înghit otravă ?

— La Moscova, cu precădere, se aruncă.

— Cum adică ?

— Clădirile de azi sînt înalte. Să luăm, de pildă, Universitatea. O posibilitate excelentă. Etajul paisprezece, etajul nouăsprezece — o sinucidere cu şic ! Numai că, vedeţi, unii nu se zdrobesc. Vreau să spun, nu mor pe loc. Sînt transportaţi la noi. Căci, în primul rînd, dispunem de un complex de reanimare. Cei care se spînzură, de asemenea. Am să vi-i arăt cînd veniţi.

— Şi fetişcana cea de nouăsprezece ani ? A decis că acidul acetic este mai eficace ?

— Fetişcana este de fel din Sîktîvkar. A înghiţit oţetul ăla şi şi-a ars, fir-ar să fie, esofagul în întregime. S-a refăcut, dar a rămas cu stricturi esofagiene. Nu poate înghiţi. I s-a făcut un orificiu în stomac, introducîndu-i-se un tub de cauciuc terminat printr-o pîlnie. Gastrostomie. Foarte inestetic. Trebuie să-şi mestece singură hrana şi să scuipe bolul alimentar în pîlnie. E groaznic ! Se chinuie în felul acesta de un an şi mai bine. Joi o să-i facem un nou esofag din propriul ei intestin gros.

...Din copilărie, Stepanida Ivanovna mi-a băgat în cap că cele mai triste locuri de pe pămînt sînt închisoarea şi spitalul. Oricît ar părea de ciudat pentru epoca noastră de suprasolicitare nervoasă şi în general agitată eu am ajuns, se poate spune, un om cu părul alb, fără să nimeresc în vreunul din aceste locuri. Şi totdeauna mă încălzea speranţa că voi ajunge la capătul vieţii, fără să încerc adînca mîhnire pe care ţi-o dă temniţa sau spitalul. Există şi moarte subită. Aşa cum a murit, de pildă, nu demult, un cunoscut critic, în timpul unei partide de şah la Casa literaţilor. „E rîndul dumitale să muţi", i-a spus partenerul, dar el parcă nu l-a auzit. Mă rog, o partidă de şah presupune meditaţie, iar graba partenerului poate fi socotită drept o lipsă de corectitudine. Totuşi, după ce s-au scurs alte cinci minute, i s-a reamintit lui Feodor Markovici că e rîndul lui să facă mişcarea. Cînd n-a răspuns nici de data aceasta, celor din jur le-a venit în minte să-i dea un ghiont uşurel : n-o fi aţipit cumva ? L-au înghiontit şi, cînd colo, el, de fapt, nu mai exista. Era de acum departe. Părăsise şi partida de şah şi Casa centrală a literaţilor şi, în general, nu se ştie unde anume se afla. Numai că o astfel de moarte, cum se spune în popor, n-o poţi plăti cu nici un preţ.

Şi totuşi, pentru orice eventualitate, le o masă sărbătorească (să spunem, de Anul nou, la o aniversare sau la un banchet), pe la sfîrşitul petrecerii, obişnuiesc să rostesc un toast :

— Şi acum, prieteni, să bem pentru maladia cardiovasculară ! Ce-i drept, şi fără s-o mai cinstim noi, ea se află pe primul loc pe planeta noastră : propun să bem pentru ea, deoarece, dacă maladia care se află pe locul doi...

În aceeaşi clipă, într-o zgomotoasă solidaritate, mă întrerup amicii bine băuţi, strigînd că este cu totul deplasată o asemenea discuţie, (să zicem la o nuntă sau la o onomastică !), dar de strigat, strigă degeaba. Deoarece încă vechii greci puneau la loc de cinste, la orice petrecere, urna mortuară, ca, în timpul celei mai dulci beţii, să nu uite ceasul care soseşte inevitabil pentru toţi, fără excepţie, deşi unora li se pare că discuţiile pe tema aceasta nu se referă la ei, ci la cu totul altcineva.

— Pentru o cardiovasculară ! insist eu. Pentru ea, drăguţa, pentru ca să sfîrşeşti cît ai clipi, sau, şi mai bine, dacă dă domnul, în somn !

În general vorbind, am izbutit să trăiesc o jumătate de veac fără să văd cum mor semenii mei, adică fără să asist tocmai la acel moment cînd, cu un ultim oftat, îşi ia zborul viaţa unei fiinţe omeneşti. Bunicul meu, Alexei Dimitrievici, a murit la optzeci şi cinci de ani. Uşor şi simplu.

Dimneaţa s-a dus la biserică (paştele căzuse devreme în anul acela, zăpada nu se dădea uşor bătută, deşi începuse dezgheţul). Acasă s-a aşezat la masă, a dorit doar ceai şi a început să toarne din pahar pe lîngă farfurioară. L-au culcat, în pat, iar noaptea, în timp ce eu dormeam, Alexei Dimitrievici şi-a încetat existenţa.

Tatăl meu, Alexei Alexeievici, a murit în casa din Olepino, pe cînd eu mă aflam la Moscova. S-a trezit în toiul nopţii, pentru o nevoie, l-a cuprins ameţeala, s-a clătinat, a căzut şi cu asta s-a terminat totul. Trecuse şi el de optzeci de ani. La aceeaşi vîrstă a murit şi Stepanida Ivanovna, tot în absenţa mea.

Morţi am văzut destui în viaţa mea, fie şi numai cu prilejul gărzilor de onoare (Tvardovski, Paustovski, Iaşin, Fatianov, Gladkov, Panfiorov, Prişvin, Serafimovici, Ciukovski, Pasternak, Ahmatova...), dar la momentul morţii în sine nu mi-a fost dat să asist.

Aşadar, la spital am nimerit pentru prima oară în viaţă, nu ca bolnav, ci ca vizitator, ca un scriitor curios. În halat alb, căpătasem dintr-o dată (după vîrstă şi în general după înfăţişare) aspect profesoral (că doar nu de frizer !). Aşa probabil am şi trecut în ochii bolnavilor, alături de autenticul profesor Boris Alexandrovici, pe cînd acesta mă conducea prin Institutul Sklifosovski, pe coridoarele lui înguste, din rezervă în rezervă, de la un etaj la altul. Vizita ! Vin profesorii ! Şi din fiecare pat de spital ne priveau ochi imploratori, în care, o speranţă tăinuită tremura ca acul busolei, la limită cu deznădejdea. Căci veneau profesorii ! Boris Alexandrovici se apropia de fiecare

pat, reuşind să exprime în două-trei fraze esenţialul, adică tocmai ce aştepta bolnavul de la el.

— Ei, cum stăm cu băşica ?

— Mă doare, tătucule.

— Luni te tăiem.

Bolnava parcă s-a fîstîcit dintr-o dată, ceea ce a simţit fără greş Boris Alexandrovici.

— Vrei să-mi mai spui ceva ?

— N-aş fi vrut să fie într-o zi de luni. Mai bine... marţea sau joia.

— E o zi cu ghinion ? Bine. Amînăm operaţia pentru marţi. Dormi liniştită, adună-ţi puterile.

— Mulţămesc, tătucule. Mă rog lui Dumnezeu...

— Roagă-te, n-are ce să strice. Dar matale cum îţi merge ?

— Mi-e greu să înghit. Parcă-mi rămîne totul în gît.

Femeia aceasta, total epuizată, cu o piele de culoarea scrumului şi cu enorme cearcăne galbene sub ochi, priveşte deja fără o dorinţă, total indiferent şi cu un soi de sarcasm amar. Ei bine, nu, în adîncul privirilor ei mai pîlpîie, totuşi, o luminiţă de speranţă.

— Trece. În stadiul acesta al bolii totdeauna încerci o astfel de senzaţie. E normal. Pe urmă te vei simţi mai bine. Chiar foarte bine.

Cînd ne-am îndepărtat de bolnavă, ieşind pe culoar, Boris Alexandrovici mi s-a adresat scurt, fără să se întoarcă :

— O dă gata un cancer al esofagului. O formă monstruoasă. Inoperabilă.

— Şi-i spuneţi că va fi bine, chiar foarte bine ?

— În primul rînd, ca medic, nu am dreptul moral, în nici o situaţie, să-i spun bolnavului că

se va simţi tot mai rău şi că va deceda în curînd. Iar în al doilea rînd, mai rău decît atît este imposibil să-i mai fie. Absolut totul de acum înainte, inclusiv moartea, nu poate să însemne pentru ea decît o uşurare... Asta e ! Iar aici păstrăm rezervele de sînge pentru transfuzii. La Institutul nostru, unde sînt aduşi din întreaga Moscovă toţi accidentaţii posibili — începînd cu jertfele catastrofelor automobilistice şi terminînd cu cei răniţi în atacuri banditeşti — sîngele constituie o chestiune de primă necesitate. Acum am început să folosim sîngele cadavrelor, ceea ce înainte vreme se considera imoral.

— Cum adică, sîngele cadavrelor ?

— Aşa. Ne place mai mult decît sîngele celor vii.

— Ce vă place ?

— Sîngele cadavrelor.

Nimic de spus, interesantă conversaţie ! Încerc, totuşi, să menţin tonul discuţiei (poate că sînt tras pe sfoară, de dragul unei glume amicale) :

— Şi pentru ce, mă rog, preferaţi sînge de cadavru în locul sîngelui viu şi proaspăt ?

— Pentru că el conţine multe substanţe de apărare a organismului. Chestiunea constă în faptul că dacă cineva moare de infarct cardiac sau tromboză arterială, organismul aruncă în sînge, ca măsură de apărare, diferite substanţe. Stare de alarmă ! Catastrofă ! Măsuri urgente ca la incendiu ! Totul — în sînge ! Cu orice preţ să fie făcut mai fluid, mai activ ! Cu toate acestea, omul moare, şi atunci sîngele lui, îmbogăţit cu substanţele respective, poate fi extras. Înainte vreme operaţia aceasta era considerată drept lipsită de etică...

Sînge de cadavru — hm, denumirea în sine... Îmi amintesc că de la început îl extrăgeam în mare taină, undeva, în pod. Ca să se scurgă bine, cadavrul, împreună cu masa, trebuia aplecat cu capul în jos ; iar el a pornit-o la vale.

— Cine ? Cadavrul ?

— Ei da. L-am prins la timp. Ne-am îmbrăţişat. A dracului întîmplare... Iar aici păstrăm piese de rezervă. Boris Alexandrovici a deschis un frigider masiv, cu capacul situat deasupra, ca la cufăr. Am văzut acolo o mulţime de oase proaspete. Am avut impresia că cele mai multe erau articulaţii şi rotule.

— O congelare momentană la şaptezeci de grade şi obţii nişte membre de rezervă de toată frumuseţea. Acum înarmaţi-vă cu calm. Intrăm în pavilionul de reanimare.

— Reanimarea cadavrelor ?

— Ca să fim exacţi, da. Desigur, cadavru, dar nu în sensul deplin al cuvîntului. Viaţa se mai cuibăreşte undeva. Dacă sinucigaşul este scos din ştreang înainte de scurgerea a trei minute, mai există speranţa de a-i reda viaţa. Dacă se depăşesc însă aceste trei minute, în creier au loc procese ireversibile.

Pe o masă înaltă şi îngustă zăcea o femeie scundă, plină, sau, mai bine zis, îndesată. O pitică, ai fi spus despre ea în timpul vieţii. De la aparatele aflate la capul mesei se întindeau către nările, gura, şi venele de la încheietura mîinilor femeii nişte tuburi subţiri de cauciuc, pe gîtul ei scurt era vizibilă o curmătură vineţie — urma ştreangului din care fusese smulsă cu cîteva ore mai devreme.

Nu s-ar putea spune că echipa care efectua reanimarea se agita în jurul femeii. O țineau, firește, sub observație, controlau din cînd în cînd instalația, urmăreau pulsul, tensiunea, temperatura. Dar nici o forfotă, nici un fel de măsuri speciale. Aparatura de lîngă masă pompa aer în plămîni și îl absorbea înapoi. Acest lucru se petrecea în ritmul normal al respirației omenești. Respirația se impunea, silit, organismului — deja de cîteva ore — în speranța că se va reține în funcțiune creierul și se va reface respirația firească, nu cea impusă, după care se va redeștepta conștiința, întrucît inima fusese deja reînviată. După cum am înțeles, dificultatea cazului (care aici nu era nici excepțional, nici rar), consta în faptul că în circuitul vital nu se reincludea creierul și nu mai rămăsese aproape nici o speranță că el i se va reintegra. Pe de altă parte, ce-i de făcut ? Să scoți pur și simplu din funcțiune acest aparat respirator artificial ? Să întrerupi toate aceste tuburi subțiri care nutreau organismul și introduceau medicamente, atunci cînd inima încă mai bătea ? Da, ființa aceasta își pusese singură ștreangul de gît. Da, ea era, de fapt, moartă și ar fi înțepenit de mult, de n-ar fi fost această încercare de reanimare a cadavrului. Oricum, a întrerupe funcționarea aparaturii, a desface tuburile, atît timp cît inima este încă vie, ar fi însemnat totuna cu a o ucide pentru a doua oară.

Atunci ar fi trebuit, cu întreaga minuțiozitate scriitoricească, să întreb, să mă informez despre toate : cîte ore au de gînd să țină femeia pe masa aceasta ? Cîte cazuri din zece sînt recuperabile ?

Cîți oameni sînt aduși aici în douăzeci și patru de ore ? Se pot efectua unele statistici ? Predomină tinerii sau bătrînii ? Bărbații sau femeile ? Cînd sînt mai frecvente sinuciderile ? În zilele obișnuite, de sărbători, înainte, sau după ele ? Cîți oameni din zece reanimați regretă că s-au reîntors la viață, cîți sînt bucuroși ?

N-am intrat însă în amănuntele și subtilitățile acestea, întrucît în capul meu încolțise deja o idee. Ce-ar fi, m-am gîndit, să scriu o cărticică despre acest institut. Tipărisem doar „Scrisori de la Muzeul rus“, iar acum vor urma „Scrisori de la Institutul Sklifosovski“. Acolo se concentra arta și spiritul, aici — trupul omenesc și suferința. Dar și spirit, deopotrivă. Am și motive sociale. Statistică, concluzii. Cîte temeiuri de meditație ! Istoria acestui „Spital din Șeremetievo“ ! Anvergura de azi. Atitudinea față de viață și conștientizarea morții. Ah, atîtea lucruri despre care se poate scrie ! Firește, numai cu ajutorul lui Boris Alexandrovici. Ce-i drept, în cursul acestui an nu voi putea să mă ocup de institut, trebuie să termin cele începute. Foarte bine, ideea trebuie lăsată să se maturizeze. Pe urmă, însă, se impune imperios. După trecerea acestui an, de îndată ce se va ivi timp liber. Pentru o astfel de carte trebuie să mă eliberez complet, în cel mai bun caz am nevoie de un an de zile. Iar figura unui chirurg de talia lui Petrov va închega întregul material, îl va concentra în jurul lui. Petrov va fi focarul compozițional, el va asigura echilibrul părților...

— Boris Alexandrovici, dacă vă rog, aș putea să obțin permisiunea de a vizita Institutul, de a asista la reanimări ?

— Aha, v-a apucat dorul de scris ? Cum să nu ! Aveți liberă trecere la toate etapele reanimării. Sala mea de operație, morga vă stau la dispoziție, puteți pleca la locul accidentelor cu salvările noastre, precum și la tot felul de alte cazuri. Ce mai, are șic !

Femeia continua să zacă. Aparatul respirator funcționa. Dar ea rămînea inconștientă. Am ieșit pe culoar. Cu nedumerire am văzut aici, pe trei scaune, niște oameni cu paltoane. Parcă se aflau într-o gară înaintea venirii trenului. Ce așteaptă oamenii aceștia ? Că doar nu rîndul la reanimare ! A, desigur, vor să afle rezultatele tratamentului. Va reînvia sau nu ? Femeia aceasta este ruda lor. Eu știu deja că nu mai există nici o nădejde, ei însă nu au de unde să știe. Eu trebuie să mă situez de o parte sau alta a liniei de demarcație. De partea unde se află toți bolnavii și toți oamenii care se vor îmbolnăvi, sau de cealaltă unde sînt toți doctorii. Nu numai datorită halatului alb, dar așa a vrut întîmplarea : din punct de vedere psihologic am nimerit de această parte a liniei. În culise, nu în sala de spectacol — așa stăteau lucrurile. Fie — numai pe scenă nu, în nici un caz. Fie, și numai în calitate de musafir — totuna. Iată suporturile pentru decoruri. Iată cabinele. Iată-i pe actorii înșiși cu micile lor valize. Iată, alcătuite cum s-a putut, decorurile din carton, mucava, cîrpe. Sforile. Fundalurile. Panoul cu manete și butoane. Mă aflu în culise. În timp ce spectatorii își caută locurile și sfera impresiilor lor se alcătuiește din garderobă, garderobierele care oferă binocluri, foaierul puternic luminat, bufet, fotolii — pentru mine sfera aceasta

se întregește prin agitația premergătoare spectacolului, machiajul grosolan privit de aproape, veșmintele butaforice, gargara cuvenită, emoția și rumoarea îndepărtată a sălii de dincolo de cortina ce nu s-a ridicat încă.

— Așadar, cînd aveți nevoie de permisul pentru acces nestingherit în Institut ?

— Mai întîi trebuie să termin o carte începută. Cred că nu voi avea nevoie de permis mai devreme de un an de zile.

— N-are importanță. Cînd doriți. Totul vă stă la dispoziție.

Cine și-ar fi putut închipui că peste un an eu însumi aveam să mă urc pe masa de operație, așteptînd bisturiul chirurgului, dar că nu va mai exista nici o posibilitate ca acest bisturiu să se afle în mîna lui Boris Alexandrovici, deoarece timp de 384 ore (!) reanimatorii lui (masivă și oribilă tromboză cerebrală) nu vor fi reușit să obțină nici un rezultat, iar la înmormîntarea lui de la Cimitirul luteran cineva dintre profesori avea să se apropie din spate, șoptindu-mi la ureche :

— În esență, persoana lui a sintetizat întregul Institut „Sklifosovski".

Iar atunci cînd am întors brusc capul, privindu-l nedumerit, mi-a spus :

— Instituția, ca atare, va rămîne, desigur. Am în vedere tradițiile ei, stilul și spiritul.

2

ACESTE GÎNDURI mi-ar fi putut veni în minte și fără să vizitez Institutul „Sklifosovski".

Totuşi tocmai Institutul mi-a condus gîndirea în această direcţie, mi-a dat impulsul respectiv. Nu este greu de observat că întreaga diversitate a decesurilor umane poate fi clasată în patru categorii fundamentale :

1. Oamenii nu vor să moară, dar asupra lor se năpustesc diferite boli şi-i omoară lent sau rapid.

2. Oameni sănătoşi, pe care i-au ocolit bolile şi care, deci, ar putea să trăiască mult timp, dar care îşi pun singuri capăt vieţii.

3. Oameni care nu suferă de vreo boală şi nu-şi doresc moartea, dar care pier de pe urma unei întîmplări nefericite : catastrofă automobilistică sau aviatică, ciocniri de trenuri, naufragiu, cutremur, inundaţie, incendiu, explozie şi întregul registru al marilor nenorociri omeneşti provocate de cele mai diferite cauze, începînd cu războiul şi terminînd cu borcanul de 3 litri de compot pe care l-a scăpat, nu demult, de la etajul al patrulea o femeie care spăla geamurile, tocmai în capul unei fetiţe de cinci ani, lăsată de tatăl ei la uşa magazinului pentru a fi ferită de înghesuială, în timp ce el sta la rînd înăuntru, să cumpere o sticlă de vin şi acadele pentru fetiţă.

Care-i cea de-a patra categorie ? Evident, omul poate trăi pînă la o vîrstă cînd moartea îi apare la fel de firească ca şi viaţa. Firul vieţii se subţiază pînă într-atît, încît se destramă de la sine, fără efort suplimentar din exterior, fie el boală, ştreang, camionul care dă peste un pieton... Numai în acest caz, al unei expieri naturale, lipsite de durere, poate să existe această atitudine omenească faţă de moarte : a muri — a adormi. Aici nu-i nimic de adăugat. Nu apar probleme, aşa cum nu apar, de pildă, în legătură cu apusul soarelui sau căderea frunzelor îngălbenite.

Dar acest fel de decese, cînd omul a părăsit orice luptă a pasiunilor, şi cei din jur acceptă moartea cuiva cu calmul cu care o primeşte el însuşi, sînt excepţional de rare. Cel mai adesea astfel de situaţii supuse observaţiei noastre oferă nenumărate nuanţe.

Înainte de toate, iată două cazuri extreme.

În acea primăvară, prin redacţii, edituri, prin Casa literaţilor (în înghesuiala foaierelor şi la mesele din restaurant), precum şi prin toate locuinţele scriitorilor de pe stradela Lavruşinski de pe prospectul Lomonosov, în preajma staţiei de metrou „Aeroport", a foşnit ca un vînticel sinistru : Iaşin, Iaşin, Iaşin.

Nu a oprit, cred, nici un condei în derută, nu a suspendat bătaia clapelor maşinilor de scris, totuşi, în conştiinţa fiecăruia s-a împlîntat ideea : Iaşin este bolnav. Nu are o boală comună. Că doar oamenii se îmbolnăvesc în mod obişnuit. Iaşin are tocmai *acea* boală şi se pare că a fost deja operat. La „Kaşirka". L-a operat Blohin în persoană. De îndată, toţi care auzeau vestea începeau să socotească în gînd vîrsta lui Iaşin şi-şi dădeau seama, cu o strîngere de inimă şi nelinişte profundă, că Iaşin are numai cincizeci şi trei de ani.

Mai înainte, de-a lungul anilor, m-am întîlnit cu Iaşin într-un fel sau altul. De pildă, l-am invitat într-o iarnă la un pescuit în copcă la Karacearovo, pe Insulele Grigorievî. Altă dată, la el acasă, mi-a citit din noile lui poezii. Sau, se în-

tîmpla să mă așez în treacăt, pentru un sfert de oră la masa lui. Ori la o seară literară nimeream în mod întîmplător, pe același afiș, ceea ce însemna că stăteam alături de el pe scenă, în fața unui public numeros. Și viața se desfășura mai departe. Reiese, însă, că în tot acest răstimp ceasul bolii lui ticăia în permanență și nimeni nu a auzit la vreme tic-tacul acesta grăbit și implacabil.

Dar el însuși, oare el nu a auzit nimic ? Nu l-a tulburat nici o presimțire, nu i-a provocat durere, nu i-a împuns inima ? Nu-i invada somnul ca un coșmar oribil sau ca un vis profetic în care-ți apare cineva apropiat, mort mai demult, chemîndu-te la el, sau chiar trăgîndu-te de mînă după el ?

Pe toți, însă, ne doare cîte ceva, ori ne înjunghie undeva ! În plus, se știe foarte bine că în ultimii ani Iașin consulta asiduu medicii. Era tratat de colită, de gastrită și de nu mai știu ce fleacuri. Și doar el le spusese de nenumărate ori medicilor : „Căutați, în organismul meu e o boală serioasă. Ajunge cu tratamentul hemoroizilor. Eu simt deslușit că am o boală gravă." Boala cea gravă a trecut însă neobservată la toate consulturile. La Vilnius, adus întîmplător de niște treburi literare, Iașin a discutat cu un prieten care i-a recomandat un medic localnic. Acesta a fost cel care s-a dumirit, în sfîrșit, punîndu-i adevăratul diagnostic. Și, imediat — la „Kașirka".

Înainte de a se interna la spitalul de canceroși, adică, vezi doamne, la Institutul oncologic, Sașa a revăzut toate locurile dragi inimii lui din Moscova, s-a recules în fața statuii lui Pușkin, a parcurs pe jos întregul Arbat, a meditat lîngă zidurile Kremlinului, a luat masa la restaurantul „Aragvi". Toate acestea demonstrează că era perfect conștient de seriozitatea situației lui. Într-o scrisoare către Vasili Belov a și mărturisit fără echivoc (citez din memorie, întrucît scrisoarea se află la destinatar) : „Boala, după cum se vede, este deja inoperabilă. Nu-ți scriu toate acestea de dragul compătimirilor dulcege. Îți amintești mesteacănul pe care ți l-am arătat odată pe colina Bobrișnîi ? Uite, acolo vreau să fiu îngropat. Numai acolo..."

În timp ce făcea înconjurul Moscovei, probabil că l-au întîlnit diferiți oameni, poate că și-a luat rămas bun de la cineva, intrînd la spital, dar toți priveau lucrurile deocamdată într-un mod abstract.

— Ei, nu-i nimic, te vor tăia, refă-te cît mai repede. Mulți se internează la spital și pe urmă trăiesc pînă la o sută de ani. Succes. Curaj.

Curînd însă s-a pornit acel zvon funest prin redacții, prin edituri, la Casa literaților, pur și simplu prin locuințele scriitorilor : Iașin, Iașin, Iașin... Ei bine, dacă se pornește zvonul, fiți încredințați că el se adeverește întocmai.

Nefericirea devenea mai mare prin faptul că Alexandr Iașin, ca scriitor — neținînd cont de vîrsta lui — nu-și atinsese nivelul maxim. El era în plin avînt și abia acum își dobîndea forțe plenare. Se întîmplă rar ca pînă la cincizeci de ani valoarea unui scriitor să nu se definească, ca posibilitățile lui să nu se dezvăluie pe deplin. De obicei, către această vîrstă profilul scriitorului se precizează, precum și locul lui în artă. Creșterea poate continua, însă, ca să spunem așa, pe orizontală. Se pot realiza foarte multe și după cinci-

zeci de ani, dar în sens cantitativ. Să apari calitativ nou în a doua jumătate a veacului ce ţi-a fost dat de vieţuit este cam greu de conceput.

Alexandr Iaşin reprezenta tocmai acel caz extrem de rar în artă, cînd, după recunoaşterea unanimă, virajul impetuos pe care-l luase promitea abia mai departe izbînzi artistice de anvergură. El însuşi era conştient de acest lucru, de aceea s-a şi împotrivit cu atîta înverşunare morţii. După operaţie, cînd începuse să se topească de la o zi la alta, tot timpul îl ruga pe profesorul Blohin :

— Faceţi ceva pentru mine. Îngăduiţi-mi trei luni. Trebuie să termin o nuvelă. Pe urmă pot să mor. Daţi-mi ceva. Susţineţi-mă. Cu orice fel de injecţii. Doar reprezentaţi medicina secolului XX ! Nu vă implor să-mi redaţi viaţa, ci numai trei luni. Prin orice mijloace. Faceţi ceva !...

Mitea Vorobiov i-ar fi putut dărui lui Iaşin nu numai trei luni. Cine ştie cît îi fusese dat să trăiască pe pămînt acestui bărbat de patruzeci şi doi de ani, înalt, voinic, frumos, care se scălda în rîu pînă în luna noiembrie, pînă ce îngheţau apele şi după aceea se scufunda într-o copcă. Toţi anii viitori i-au devenit dintr-o dată inutili lui Mitea Vorobiov şi i-ar fi putut pune la dispoziţie oricui ajunsese la mare nevoie, în numărul solicitat. Aşa cum cineva ar cerşi, la o răscruce, douăzeci de copeici pentru o bucată de pîine neagră şi, pe neaşteptate, un trecător i-ar arunca în căciulă un pachet îndesat de bancnote, cu banderola băncii nedeslipită, conţinînd cîteva mii de ruble.

Pictor (şi colecţionar de tablouri), meloman (şi colecţionar de plăci vechi de gramofon), vînător,

poet, prozator, autor al multor cărţi bune, cu alte cuvinte un om care trăia activ, profund şi multilateral, Mitea Vorobiov a plecat liniştit la vila de la Abramţevo, a golit liniştit de apă cazanul de încălzire şi apoi pe parcela dimprejurul vilei (ca vila însăşi să nu fie legată de moarte) şi-a făcut ţăndări partea inferioară a capului cu o puşcă de vînătoare.

Cum pot fi corelate aceste două cazuri monstruoase ? Un om, ahtiat fie şi numai după trei luni de viaţă, nu are parte nici măcar de o zi în plus, iar altul, care dispune de decenii, renunţă pur şi simplu la ele, refuză orice oră în plus. Două extreme ale atitudinii faţă de moarte. Mai adevărat, faţă de viaţă. Între aceste două extreme se situează un întreg registru de variaţii.

Cînd mătuşa Ogaşa, o bătrînă de nouăzeci de ani din satul meu, psalmodiază, sorindu-se pe cerdacul casei : „Mă rogu-ţi ţie, doamne, curînd ai să mă aduni la tine ? Cui îi mai sînt de trebuinţă ? Nici căldură, nici lumină, iartă-mă, doamne, numai funinginea a mai rămas..."

Cînd recent scriitorul N., într-o stare de răutate neputincioasă (stare în care, de altfel, şi-a trăit întreaga viaţă), striga doctorilor : „Ticăloşilor, omorîţi-mă ! Nemernicilor, faceţi-mi o injecţie !..."

Cînd cunoscutul actor Vsevolod Axionov, înţelegînd că părăseşte viaţa, şi-a regizat calm propria înmormîntare, schiţînd pe hîrtie unde trebuie să stea sicriul, cine să deschidă mitingul funebru, ce muzică trebuie să răsune în diferite momente ale funerariilor...

Cînd marele fiziolog, fixînd şi dictînd secretarului toate transformările ce aveau loc în orga-

nismul lui în ultimele ore de viață, răspundea la telefon prin același secretar : „Spuneți-i că Pavlov nu are timp, el moare..."

Cînd Ludovic al XVI-lea, urcîndu-se pe eșafod, și întîlnind, după lunga perioadă de temniță, primul om viu cu care ar fi putut să schimbe o vorbă, l-a întrebat pe călăul care ridicase securea : „*Mon frère*, ce se aude cu expediția lui La Pérouse ?"

Nu demult ne-am adunat la o ceașcă de ceai, și printre noi, oameni de patruzeci-cincizeci de ani, era un bărbat care împlinise optzeci și patru. Bine dispus, vioi. Nu-și părăsise nici acum profesia (lecții de canto). În timpul ceaiului a risipit în dreapta și-n stînga o jerbă de amintiri din furtunoasa lui carieră artistică și fel de fel de anecdote. Tocmai în acele zile murise mareșalul S. M. Budionnîi. Conversația, natural, a atins și acel eveniment.

— Ah, să fi trăit mai mult, regreta amarnic conlocutorul nostru. Dobîndise totul : onoruri, timp liber, liniște, prosperitate materială. Apucă-te de prins pește, de cules ciuperci, de călătorii. Sau, pur și simplu, contemplă florile, soarele, întinderile pămîntului natal.

— Păi, a tot trăit, am replicat eu timid, nouăzeci și doi de ani !

— Ei și ce dacă a trăit nouăzeci și doi ! Să tot fi trăit într-o asemenea fericire.

La început am crezut că Leonid Fedoseevici glumește. Mi-am amintit însă că el însuși împlinise vîrsta de optzeci și patru de ani și că, dacă pentru mine „nouăzeci și doi" este o cifră îndepărtată, aproape astronomică, cu nimic diferită de două sute cincizeci sau de două sute douăzeci, în schimb, pentru el cifra este apropiată și reală, cam la fel cum este pentru mine, om de patruzeci și nouă de ani, vîrsta de cincizeci și cinci.

Diferită e atitudinea față de moarte, mai precis, față de viață între cei doi poli ai pămîntului !

5

DEASUPRA orășelului Kobuletî sclipea un cer albastru orbitor — extrem de rar pentru locurile acestea în luna septembrie, timpul ploilor torențiale subtropicale, zgomotoase și, în felul lor, încîntătoare, care se pornesc uneori pentru două săptămîni în șir. Dar adevărata mare raritate, chiar un lux, era conturul în linii frînte, roz-alburii, al munților suspendați parcă într-o albăstrime străvezie, oferindu-se privirilor în zările fiecărei dimineți la dreapta și la stînga potcoavei mării — dacă te așezai cu fața spre această potcoavă, spre marginile ei larg deschise depărtărilor. În mod obișnuit, la Kobuletî, acești munți sînt ascunși în nori sau de cețuri, în așa fel, încît coamele apropiate ale dealurilor, nicidecum străvezii și aeriene, apar de un verde întunecat, apăsate în creștet de sulurile de vată cenușie ale norilor.

Dar cerul strălucise orbitor o lună întreagă, silind marea, care se așternea dedesubt, să rămînă la rîndul ei la fel de albastră și de strălucitoare. Departe, acolo unde se puteau presupune țărmurile turcești, aflate la o distanță nu prea mare

de aceste locuri, amîndouă albăstrimile se contopeau, iar linia confluenței lor era abia sesizabilă prin aceste voaluri albastre. Numai la vremea apusului se deosebeau cele două albăstrimi, întrucît una din ele dăruia privirii jumătatea roșie, bombată a discului solar, iar cealaltă — acoperea jumătatea inferioară, sorbind treptat întregul disc, parcă nu îndeajuns de greu pentru a se scufunda și a se îneca dintr-o dată.

Cele două stihii albastre se deosebeau și ca acuitate senzorială. Cea de deasupra bucură infinit ochiul, deci și sufletul, dar tot admirînd-o, nu știi ce să faci cu ea mai departe. Ei bine, o simți cu toată pielea prin mîngîierea ușoară a vîntului, o respiri (mireasma mării și a pinilor îmbiba tot aerul de pe litoral) și ce altceva ? În timp ce, în cealaltă stihie albastră poți intra, pătrunde, poți să te scufunzi cu cap cu tot, pentru ca să te cuprindă, să te legene, să te îmbrățișeze și să te strîngă.

Cu două săptămîni în urmă săvîrșisem unica ascensiune din viața mea pe o autentică înălțime din Tian-Șan. Această mică izbîndă, dar aspră încercare a forțelor fizice și morale, odată depășită, adusese în existența mea un prinos de bucurie.

Pe lîngă asta — așa a fost jocul întîmplării — toamna din Kobuleti era împărtășită, alături de mine, de o femeie tînără și fermecătoare.

Prevăd aici pe marginea manuscrisului bifarea nervoasă a creionului redactorului. Prevăd deopotrivă mîna acră a amicilor cărora le va cădea în mînă întîmplător această scriere ; sînt pe deplin previzibile și nedumerirea tuturor moraliști-

lor intransigenți și fără prihană, precum și toate replicile posibile :

— Cum așa ? Dar cu familia cum rămîne ? Păi astă este pur și simplu scandalos !

— Să admitem. Nu sîntem nici unul dintre noi îngeri. Dar de ce să anunți faptul în mod public ? Hristos însuși a luat cîndva în răspăr mulțimea, pledînd pentru o femeie păcătoasă : „Acel care-i fără de păcat să arunce primul cu piatra“, cuvinte prin care a produs tulburarea întregii (a întregii !), gloate, determinînd-o să se risipească. Așa este. Oricum, aceste lucruri se fac în cea mai deplină taină.

— Păi da, înseamnă să pierzi orice dram de rușine !

Nu vi se pare totuși, îndrăznesc să întreb timid, că-i mai lipsit de conduită morală să iubești o femeie, să primești dragostea ei, în același timp rușinîndu-te, sau temîndu-te să te arăți cu ea în fața oamenilor ?

În afară de aceasta, eu nu scriu, în definitiv, un referat cu privire la o deplasare în interes de serviciu, ci o operă beletristică într-o oarecare măsură. Și atunci, închipuiți-vă că pentru expresivitate artistică, pentru subiectul abordat, am nevoie să-mi plasez eroul în situația celei mai intense bucurii vitale, să-l scufund în plinătatea vieții, să-l situez într-un eden care dispune de toate atributele edenului. Așadar, unde altundeva să se găsească edenul, dacă nu în Gruzia, dacă nu pe țărmul unei mări calde ? Ce alt timp aș putea alege pentru raiul meu, dacă nu luna septembrie pe litoralul caucazian ? Și, plasîndu-mi eroul în rai, l-aș putea oare lipsi de Eva ?

Să fi scris: „Ivan Ivanovici Pereteajkin era fericit în această a patruzeci şi opta toamnă a vieţii lui. Abia săvîrşise o ascensiune, prima ascensiune din viaţa lui pe o autentică înălţime din Tian-Şan. După aceea s-a instalat într-un sanatoriu excelent de pe ţărmul Mării Negre. Avea cu sine o lucrare care îl pasiona. Şi, aşa a fost jocul întîmplării, toamna aceasta o împărtăşea, alături de el, o femeie tînără şi fermecătoare." Să fi sunat astfel fragmentul, n-ar fi fost nevoit redactorul să facă vreun semn în creion pe marginea textului, nu s-ar fi iscat nici întrebări nedumerite, priviri scandalizate şi şuşoteli pe la spate.

Dar eu îmi scriu toate cărţile la persoana I. Pe lîngă aceasta, ca scriitor, stăpînesc, după toate aparenţele, darul convingerii, aşa încît tot ce scriu este luat drept document şi între eroul principal al oricărei povestiri şi autor nu se mai face nici un fel de distincţie.

Acum însă, zău că mi-e totuna. Dacă doriţi, socotiţi această manieră (aşa cum vă şi sfătuiesc) un procedeu literar, dacă nu doriţi (şi dacă vă place mai mult), consideraţi totul ca o lipsă de jenă şi ca o inconştienţă. Oricum, în rai trebuie să existe Eva şi, într-adevăr, acesta a fost jocul întîmplării, cu mine se afla în toamna de la Kobuletî o femeie tînără şi încîntătoare.

„Eva" mergea pe douăzeci şi cinci de ani. Abia terminase Universitatea din Moscova (filologia rusă) şi această „povară aruncată de pe umeri" contribuia, de asemenea, după toate probabilităţile (pe lîngă alte împrejurări), la bucuria, la sentimentul de uşurare, cu alte cuvinte, la fericirea ei.

Era o femeie înaltă, cu o statură ireproşabilă, cu plete blonde care i se revărsau pe umeri. Avea ochii cenuşii, uşor adînciţi sub arcade, nasul cu o abia sesizabilă linie acvilină (poloneză), gura mare, dar frumoasă şi o strungăreaţă lată între cei doi incisivi, albi ca porţelanul.

Chiar la Moscova (despre situaţia din Kobuletî, mai tîrziu) bărbaţii o petreceau îndelung cu privirile, iar o dată, unul şi-a lăsat nevasta potopită de lacrimi în metrou şi a evadat după „Eva" prin uşa vagonului care pornise deja să se închidă, împleticindu-se pe urmele ei ca un lunatec pe toate străzile, pînă cînd ea a sărit într-un taxi şi continuarea urmăririi a devenit imposibilă prin lipsa altor taxiuri libere în staţie.

Altă dată, într-un grup de trei bărbaţi care îşi lungiseră gîturile după ea, unul a exclamat tare, ca ea să audă:

— Mda, nimic de zis, bate toate recordurile mondiale!

A rămas nelămurit pînă astăzi dacă fraza avea semnificaţia unui compliment sau fusese pronunţată cu sentimentul cu care cunoscuta vulpe privea cunoscuţii struguri din fabula marelui fabulist rus.

În această toamnă, şi pentru mine, Eva mai poseda o calitate, pe lîngă toate celelalte permanenţe. Ea nu văzuse niciodată marea. Nu se scăldase niciodată în mare. Nu se lăsase mîngîiată şi legănată de undele albastre la temperatura de douăzeci şi două de grade. Nu se zbenguise în spuma valurilor cu înţepător miros de alge. Nu tresărise la atingerea globului violaceu al meduzelor. Nu căutase pietricele colorate pe faleză, nu

privise depărtările sinilii unde plutesc din cînd în cînd vaporașe înduioșătoare, mititele și albe.

În afară de aceasta, nu mai fusese niciodată în Gruzia, nu cunoștea bazarele gruzine și ospățurile gruzine. Nu văzuse munții, pîraiele montane, plantațiile de ceai, grădinile de mandarini și portocali, crîngurile de bambus, copacii adjar. Nu băuse nicicînd madjari, nu mîncase hași, nu gustase „Isabella", nu ținuse în mîini și nu mirosise florile de magnolie, nu stătuse pe terasa unui restaurant pe faleză, nu adunase castane, nu mușcase dintr-un porumb fierbinte, presărîndu-l cu sare zgrunțuroasă.

În fiecare om există o necesitate eternă — aceea de a împărtăși cu altcineva o bucurie. Sau poate, mai exact, de a face părtaș pe altul la bucuria lui, cu atît mai mult pe cineva apropiat. Cu entuziasm îi arată semenului lui orașul în care trăiește, biblioteca pe care a adunat-o, parcela din jurul vilei, locurile natale. Ei, și ce poate însemna parcela din jurul vilei sau chiar orașul natal în comparație cu Marea Neagră ? A o arăta unui om cu simțurile proaspete, lipsit de această experiență, a retrăi încă o dată bucuria primei întîlniri cu Marea Neagră, prima zguduire sufletească, prima iubire pentru Marea Neagră — numai acest lucru și poate constitui o fericire necontrafăcută și adîncă.

Să adăugăm la toate acestea și faptul că Eva nu știa să înoate (știa la cei douăzeci și patru de ani ai ei multe alte lucruri) și mie îmi revenea sarcina ca în decurs de o lună să o învăț să plutească pe apă și chiar să înainteze măcar cîțiva metri.

— Nu ți-e frică ? o întrebam eu. Acum vom avea marea noastră comună. Asta nu-i totuna cu a merge la cinematograf împreună. Asta este enorm și pentru multă vreme. Vor crește din toate părțile în sufletul tău amintirile legate de mare. Ele ne vor lega unul de altul — nu ți-e frică oare ?

— Sînt fericită, îmi răspundea Eva. N-a existat niciodată în viața mea o lună mai fericită și nu-i vorba numai de mare.

— Dar despre ce altceva ?

— Nimeni pînă acum nu s-a purtat astfel cu mine.

— Dar cum s-au purtat cu tine ?

— Urît. Crud. Folosindu-se de mine. Am răspuns în același fel. Iar acum — marea ! Doamne ! Viața mea și Marea Neagră !

Nu știu ce vroia să spună prin exclamațiile acestea, dar oricum vor fi stînd lucrurile, extazierea era în folosul Mării Negre.

Prima dimineață a fost parcă special comandată. Ar fi putut bate vîntul. Marea s-ar fi putut încreți, ar fi putut să plescăie pe lîngă țărm, iar eu doream fie valuri imense, tone de apă care se rostogolesc peste pămînt, fie o suprafață de oglindă prin care să se întrevadă fundul, de parcă apa nici n-ar exista.

Era tocmai o astfel de dimineață calmă. Desigur, marea nu poate să încremenească total, să moară, să nu dea semne de viață. Apa de la picioarele noastre era vie, nu o masă lichidă sticloasă și impersonală. Dar ce mișcare era aceasta ? Dacă-mi puneam talpa exact la marginea dintre negru și albastru (adică a pietrișului și apei), apa,

în legănare, ritmică, din timp în timp, ajungea pînă la glezna mea. Efortul mării era prevăzut exact numai pentru a scălda o fîșie din țărm de vreo treizeci de centimetri, dar ca să o facă atît de ușor și de prudent, încît nici o pietricică să nu se miște din loc.

Eva și-a aruncat capoțelul de stambă și s-a apropiat cu fereală de albăstrime. Această grație feminină — atît de asemănătoare prin eleganță cu cea a pisicii — rămînînd pe un singur picior, atingînd cu celălalt suprafața mării și trăgîndu-l îndată, ca opărit, înapoi, deși aici pietrișul e sensibil mai rece decît apa...

— Împăratul mărilor, văzîndu-te, a încremenit în prima clipă, dar acum s-a dezmeticit și-și va trimite peștii la picioarele tale, transmițîndu-și astfel salutul lui de bun venit.

— Și ce trebuie să fac eu ?

— Să intri în apă măcar pînă la genunchi.

În momentele decisive curiozitatea femeii învinge întotdeauna, deci Eva a intrat în mare.

— Ei bine, unde sînt peștii emisari ?

— Dovedește-le că ești gata să-i primești. Mișcă degetele picioarelor.

Eva a făcut întocmai și a văzut că din adînc, din toate direcțiile, alunecă spre degetele ei spinări negre mici de pești. Apăreau pe neașteptate, de parcă peștii nu ar fi înotat, ci s-ar fi întrupat chiar în acel moment, din umbrele și luminile legănătoare de pe fund.

— Minunat ! Dar unde-i Împăratul apelor ? Vreau să mă duc la el !

Țărmul cobora în apă destul de abrupt. Fiecare pas însemna mai mult o adîncire decît o distanțare de țărm. De aceea am apucat-o strîns de mînă și am condus-o pe această Evă, care găsise în ea puterea să nu se împotrivească și să nu țipe, pînă ce apa i-a atins umerii, care încă mai păstrau căldura din așternutul nopții precedente.

— Viața mea și Marea Neagră !

— Viața ta se revarsă în Marea Neagră.

...La vreo opt kilometri de Kobuletî, pe drumul spre Batumi, există o așezare cu numele de Țihidziri. Țărmul este aici, spre deosebire de cel de la Kobuletî, înalt și abrupt. Mai precis, peretele stîncos care la Kobuletî se retrage cu cîteva sute de metri față de mal, aici intră direct în mare. Pe o culme înaltă, suspendată la o înălțime de aproximativ trei sute de metri, se află ruinele unei străvechi cetăți, resturi de ziduri crenelate semănînd cu niște dinți măcinați.

Alături a fost construit un mic restaurant cu o terasă potopită de verdeață care domină marea. Totul este aici încolăcit de o vegetație luxuriantă, încît de lîngă clădirea restaurantului nici nu poți vedea marea. Dar de îndată ce ieși pe terasă, încerci iluzia zborului, de parcă ai tot pluti deasupra unei prăpăstii albastre, adumbrite de oglindirile grămezilor de nori, iar pe alocuri etalînd superb solzii de aur ai sclipirilor solare.

Prima oară am fost însoțiți aici de Fridon Halvași, scriitor din Batumi, de aceea mai apoi, la fiecare nouă vizită, restaurantul nu ne mai întîmpina ca pe niște turiști oarecare, nimeriți întîmplător, sau ca pe simpli sezoniști, ci ca pe niște oaspeți aleși, cărora li se cuvin considerație, atenție, serviciu ireproșabil. Pluteam deasupra mării, laolaltă cu măsuța dintre noi, pe care fu-

seseră aranjate cu multă pricepere (datorată unui gruzin cu numele Ghivi) fasole verde cu nuci, brînză nouă, un mănunchi de verdeață proaspăt spălată (chinza, tarhon, țițmata, regan și pătrunjel), bucăți de carne copios condimentată, roșii și două sticle de „Saero", un vin ușor, alb, cel mai răspîndit prin părțile Adjariei.

Dealtfel, după numai o jumătate de oră de plutire deasupra mării, Ghivi a mai adăugat încă trei sticle, pe urmă alte cinci, iar atunci cînd ne-am exprimat nedumerirea, ni s-a dat următoarea, explicație :

— Sticlele vi s-au trimis de la altă masă.

Aș fi dorit să mă consolez cu ideea că, probabil, vinul mi-a fost trimis mie, ca scriitor legat de Gruzia printr-o veche prietenie. Cu toate acestea, mult mai exactă era supoziția că vinul fusese trimis datorită Evei, deși ea se așeza totdeauna cu fața spre mare, cu spatele la restul restaurantului.

Să fi luat cu noi toate sticlele trimise, atunci și în alte dăți, cu siguranță puteam deschide curînd un duhan propriu, cu nimic mai prejos decît Țihidziri. Firește însă că sticlele rămîneau pe masă sau în jurul mesei, întru jignirea gruzinilor care urmăreau cu gelozie, de la distanță, atitudinea noastră față de darurile lor.

Dintre toate aromele bazarului din Kobuleti, noi o preferam pe aceea a strugurilor „Isabella". Se spune că denumirea li s-a dat de către marinarii spanioli (să fi fost portughezi ?) care au descoperit soiul de struguri în America de Sud și l-au aclimatizat în patria lor. La noi, principala regiune unde se cultivă „Isabella" trebuie socotită Abhazia. Totuși, această viță-de-vie crește și în

alte locuri de pe țărmul Mării Negre, printre care și în Adjaria.

Există mii de varietăți de struguri, deosebite unul de altul prin culoarea, mărimea și forma boabelor, timpul de coacere, gradul de dulceață, arome și nuanțe ale aromelor. Dar gustul și aroma „Isabellei" sînt atît de caracteristice și de diferite de toate celelalte, încît celui neobișnuit cu ele, la început nici nu i se par agreabile. O senzație gustativă prea intensă. Deoarece una este gustul, altceva savoarea. „Isabella" posedă tocmai această excepțională calitate la degustare. În plus, boabele de „Isabella" îți oferă și o ciudată senzație cînd strivești boaba în gură. La alți struguri te aștepți ca din ea să curgă sucul, inundîndu-ți limba, dinții, bolta palatală, întreaga cavitate bucală. Cu atît mai mult, cînd spargi între dinți două-trei, chiar patru boabe deodată. Nimic asemănător nu se petrece cînd mănînci „Isabella". Pielița fructului plesnește, iar conținutul alunecă din ea ca un ghemuleț elastic care trebuie încă o dată strivit cu oarecare efort. Dealtfel, poți să-l și înghiți întreg, pentru că oricum miezul acesta dens reușește, în vreme ce alunecă spre faringe, să-și răspîndească în gură întreaga lui dulceață, toată aroma specifică pe care convențional am numit-o „aromă de degustare".

Te poți obișnui cu „Isabella" într-o perioadă mai îndelungată, o poți îndrăgi din primul moment, sau poți considera că pînă la urmă nici nu te-ai obișnuit. Dar dacă, după un timp, iei în gură boabele altui fel de struguri, simți dintr-o dată că acestuia îi lipsește ceva. Orice alt soi ți se pare neinteresant, fad sau apos și dulce. Atunci

îţi aminteşti de „Isabella“ şi cauţi să te întorci la ea, pentru a reîncerca senzaţia aceea ciudată. Pentru asta, însă, trebuie să pleci în Abhazia sau undeva pe litoralul Mării Negre, întrucît pînă la Moscova, nu se ştie de ce, „Isabella“ nu ajunge, cum nu ajunge nici vinul cu aceeaşi denumire.

Ei bine, aveţi în faţa dumneavoastră un om care a băut veritabilul vin „Isabella“. În orice caz, el nutreşte convingerea că era veritabil. Fiindcă nu poţi avea niciodată certitudinea că aşa stau lucrurile. Nu degeaba, atunci cînd am întrebat-o pe Daria Ignatievna Sokolova (stăpîna unei case frumoase din Lidzava) : „Unde, care dintre vecini poate furniza un veritabil «Isabella» ?“, răspunsul ei a exprimat acelaşi dubiu.

— Vladimir Alexeevici, nu poţi fi niciodată sigur.

— Dar vecinii dumneavoastră vă sînt vechi cunoştinţe... Dacă i-aţi întreba, credeţi că n-ar recunoaşte dacă este vorba sau nu de un autentic vin „Isabella“ ?

— Vladimir Alexeevici, numai dacă îl fac singură pot să fiu convinsă. Deşi şi atunci...

Că iată, a strîns omul recolta de „Isabella“, a strivit strugurii şi a obţinut, să spunem, o sută de kilograme de suc parfumat, dens, roşu-închis, aproape negru, din care vor ieşi o sută de kilograme de vin fantastic. Dar aroma „Isabellei“ este atît de specifică, puternică şi, aş putea spune, persistentă, încît, dacă îndoieşti cu apă sucul şi dacă mai adaugi zahăr pentru îndulcire, vinul obţinut va avea acelaşi gust şi va fi foarte greu de deosebit de o „Isabellă“ neprefăcută. Cine va rezista tentaţiei de a obţine trei sute de kilograme

în loc de o sută ? Mai există, pe deasupra, o „Isabellă“ de a doua fermentaţie. Se strivesc strugurii, se scurge sucul. În teasc se toarnă apă, se presară zahăr. După ce stă cîteva zile, se obţine o licoare tot aşa de dulce, cu aceeaşi culoare roşie întunecată, cu acelaşi parfum ca prima. Licoarea aceasta se preface şi ea în vin. Aproape cu identice calităţi. Ţi se aduc argumente în acest sens şi-l vei bea cu aceeaşi plăcere ca pe veritabilul „Isabella“. Îl vei sorbi, îţi vei clăti gura cu el, vei închide ochii, îi vei aduce laude şi te vei bucura de un asemenea noroc rar şi niciodată, nimeni nu-ţi va spune că ai băut de fapt o „Isabellă“ de calitatea a doua. Un vinificator mi-a mărturisit că veritabilul „Isabella“ nu se mai produce acum deloc şi că, în fond, de ce să întreţii o astfel de năzuinţă, dacă îndoit cu apă şi îndulcit cu zahăr vinul acesta devine identic, de nedeosebit. Iar a face acest vin din suc pur de la prima tescuire, ar însemna, după convingerea vinificatorului, un lux nepermis şi de neînţeles, o risipă şi, în general, un capriciu. Dar nu-i adevărat, nu se poate să fie aşa ! Nici un vinificator nu-şi face pentru sine măcar puţin „Isabella“ veritabil ? Fridon intenţiona să ne ducă în Abhazia, într-un sat îndepărtat, unde trăieşte un vinificator în care poţi să crezi ca în tine însuţi.

Iată din ce fel de senzaţii şi plăceri era alcătuită viaţa mea în acel septembrie. Dimineţile scriam (fără asta nu poate exista pentru mine viaţa în plinătatea ei), restul zilei se umplea cu zgomotele bazarului, cu scăldatul, cu plimbări în amurg pe ţărmul mării, uneori cu un „filmuleţ“

și peste toate astea mă surprindeam cuprins de un simțămînt deosebit, nedeslușit. O priveam pe Eva stînd la o masă de la Țihidziri, o urmăream cum trece strada, mă uitam cum mănîncă struguri „Isabella", cum intră în apa mării și nu-mi venea să cred că această femeie, tocmai ea, rămîne cu mine peste noapte.

Erau însă și laturi neplăcute. Vestea despre frumoasa și zvelta blondă se răspîndise în toată stațiunea. Un cunoscut al Evei din Moscova, Kolea Makarov, întîlnind-o întîmplător la poștă, s-a bucurat zgomotos :

— Ah, deci tu ești extraordinara moscovită. Mă tot gîndeam cine o fi, cine o fi.

Eva nu putea ieși singură pe stradă sau la plajă fără să provoace felurite încercări de acostare și prompte propuneri de călătorii la Batumi sau chiar Tbilisi.

— Ascultă, tînără fată, mașină este, bani este. Spune ce dorești ?

Odată am văzut (observam într-adins de pe cealaltă parte a străzii) cum pe parcursul a trei kilometri întregi alături de bordura trotuarului pe care venea Eva de la bazar, o urmărea o „Volgă", cu portiera deschisă ademenitor. Pînă la urmă am trecut strada și, nici n-a apucat șoferul „Volgăi" să se dezmeticească bine, că eu și Eva ne și așezarăm în mașina lui.

— După cîte înțeleg, ne propuneți serviciile dumneavoastră ? Fiți amabil și duceți-ne la Țihidziri.

Gruzinul se fîstîci, dar, în virtutea unei politeți înnăscute, viră în tăcere și ne transportă la locul

cerut. Nu a vrut să primească cele trei ruble pe care am încercat să i le strecor în mînă.

Insistențe și mai mari trebuia să suporte Eva pe plajă, cu deosebire în acele ore cînd eu stăteam la masa de lucru. Și iată, odată (subiectul — făcînd o buclă laterală și, aparent, insignifiantă — pornește acum în linie dreaptă și începe să se desfășoare), a trebuit să intru într-o altercație cu o persoană respectabilă, cu aspect de intelectual care-și petrecea concediul la sanatoriul nostru.

— Sînteți doar, o națiune măreață, l-am atins eu în punctul nevralgic pe craidonul păros. Noi am venit de la Moscova, sîntem, în definitiv, oaspeții acestor locuri. Unde au dispărut noblețea și cavalerismul vostru tradițional ? De neînțeles, cum e cu putință să vă aruncați asupra unei femei ca niște sălbateci ? Se mai pot accepta complimente, curtoazie... Ei bine voi din primul moment, îi propuneți plimbare cu mașina, citrice, bani. În definitiv, n-ați văzut niciodată o femeie cu pielea albă ? Sau credeți cumva că ea n-a mai văzut citricele voastre ?

Iritarea mea, treptat adunată, se dezlănțuise.

— Îndepărtați-vă imediat la zece pași și să nu mai îndrăzniți vreodată să vă apropiați de ea la mai puțin de această distanță !

Gruzinul, care s-a dovedit totuși un intelectual (sau din sperietură), s-a îndepărtat și a stat toată ziua cuminte pe rogojina lui, fără să-și întoarcă privirea în partea noastră, dar a adunat destulă ciudă împotriva mea. A doua zi, pe cînd eu și Eva ieșeam din apă și ne ștergeam cu un prosop

plușat, el s-a apropiat de mine și, disimulîndu-și cu abilitate resentimentul, mi-a spus următoarele :

— Ascultă, eu nu vreau să mă cert cu tine, pentru că ai să mori curînd. Vezi acest neg negru pe pielea ta ? Știi ce este ? Este un melanom, dragule. Cea mai rapidă formă de cancer. Sînt chirurg. Eu însumi operez asemenea tumori. În locul tău aș lua imediat avionul spre Moscova.

— Într-adevăr, ce este asta ? s-a interesat și Eva.

— Fleacuri. Pur și simplu o formă rafinată de răzbunare. La noi la Moscova era un scriitor (a murit de curînd) căruia îi plăcea să debiteze oamenilor numai răutăți. Se apropia de cineva și începea : „Arăți foarte rău. Pielea de pe față ți s-a făcut cenușie. Nu cumva ai cancer, frățioare ?" — „Vai de mine, ce tot spui ! ? dădea din mîini, cu oroare, sacrificatul. Mă simt foarte bine." — „Păi, la început toți se simt foarte bine. Să-mi dai crezare, am văzut destule la viața mea. Mai mult ca sigur că ai cancer." — „Cum așa, sînt încă tînăr !" — „Asta nu înseamnă nimic. Cancerul îndrăgește cu deosebire tineretul. Nu mai este nici o îndoială, te va răpune curînd."

— Ce om înfiorător ! Dar, la urma urmei, ce-i cu negul acesta, de mult îl ai ? nu se putea liniști Eva.

— De doi ani. Totuși, uită, pentru Dumnezeu, negul ăsta. Nu cumva orice neg jalnic de pe șold poate să ne întunece viața ? Marea, cerul, copacii, „Isabella", tu, în sfîrșit. Raiul complet și hodoronc-tronc — un neg ! După toate probabilitățile, este un nev pigmentar. Unica neplăcere de pe urma lui este faptul că doare la atingere. Iată, ieri, cînd m-a rostogolit valul acela pe pietriș...

Dar chiar în clipa aceea pe plajă a apărut Fridon într-un costum gri, cu cravată, așa că am plecat și noi să ne revizuim ținuta pentru excursia din Adjaria de Sus, unde urma să bem un veritabil vin „Isabella". Viața era minunată !

4

AUD REFREN, prin vremuri lainic,
Dar gol de mîngîieri, și-alint :
„De focul razei tale, tainic,
Iluminată viața-mi simt,

Ca zorii cu văpăi de mac,
Ori noaptea blîndă și senină,
Cînd luna trece peste lac
In măreția ei deplină.

La fel grădina-i luminată
De mărul înflorit în mai ;
La fel icoana afumată
De focul candelei, bălai.

La fel și ceața-i destrămată
De raza soarelui, prin văi,
Și-i neaua-n munți iluminată
De-ale apusului văpăi.

Și sufletul, primindu-și hrana
Din razele ce l-au pătruns,
Ca neaua, apa și icoana
Străluce însuși, drept răspuns.

5

LUATE ÎN SERIOS, cuvintele chirurgului gruzin însemnau un trăsnet din senin. Să fi vrut cu tot dinadinsul, cu greu puteai născoci o ambianţă mai euforică şi mai idilică pentru anunţarea unei veşti imprevizibile şi atît de îngrozitoare. Pe un astfel de contrast este construită o întreagă nuvelă a lui Puşkin — *Împuşcătura*. Ce rost are să te omor atunci cînd tu nu te temi de moarte, cînd eşti indiferent şi, poate, obosit total de viaţă. Nu, am să te omor cînd eşti fericit, cînd eşti însetat de viaţă. În toiul banchetului fastuos al vieţii te va ajunge săgeata mea fatală.

Totuşi nu m-am repezit spre aerodrom, nici la vreo policlinică din Batumi, nici măcar la un doctor din sanatoriu, ci am plecat toţi trei în Adjaria de sus, pentru a căuta „Isabella". Pe urmă ne-am mai scăldat în mare încă două săptămîni, apoi am luat avionul spre Tbilisi, pentru a participa la decada poeziei ruse şi abia pe la 10 octombrie m-am înapoiat la Moscova. Dar de acolo am plecat din nou, de data aceasta în binecuvîntatul Karacearovo de pe Volga, sub binecuvîntata oblăduire a lui Boris Petrovici Rozanov (dar, despre asta, mai tîrziu).

Este explicabilă o asemenea nepăsare ? În primul rînd, era mai simplu să iei cuvintele chirurgului drept o glumă răutăcioasă. În al doilea rînd, eu purtam această „drăcie" pe şold de vreo doi-trei ani. Nu-mi pricinuia nici o neplăcere, mă obişnuisem cu ea, în policlinica noastră (de sub egida Fondului literar) în fiecare an are loc aşa-numita dispensarizare. O măsură profilactică admirabilă, după cîte înţeleg acum. O dată pe an fiecare scriitor trebuie să treacă prin toate cabinetele medicale (de otorinolaringologie, chirurgie, oftalmologie, radiologie, electrocardiogramă, dermatologie, interne, laborator de analize), şi să se încredinţeze că este sănătos. E o treabă foarte plicticoasă să stai la rînd în faţa uşii fiecărui cabinet. Asta îţi răpeşte, de obicei, o zi întreagă. De aceea scriitorii se sustrag prin tot felul de justificări. Policlinica însă impune acest lucru. Iar metoda ei de a te obliga este una singură : orice scriitor care are nevoie de o adeverinţă pentru o casă de creaţie, nu o poate obţine pînă ce nu se supune dispensarizării. Spre sfîrşitul anului, se adună astfel mulţi scriitori care nu şi-au reglementat situaţia medicală şi iată-i în grupuri mari, dacă nu chiar cu gloata, în orice caz, în şiruri nesfîrşite, colindînd cu fişele medicale în mînă, din cabinet în cabinet, îndeplinindu-şi datoria faţă de policlinica Uniunii Scriitorilor. Colind şi eu în fiecare an, n-am ce face. Şi iată, se impune aici momentul spovedaniei. În primul an al apariţiei *Lui* nu am spus nimic şi la întrebarea chirurgului „Ce vă supără ?" l-am asigurat că totul este în ordine şi am alergat la cabinetul următor. În al doilea an, *L*-am arătat medicului ca pe ceva ce nu merită atenţie, ceea ce s-a şi adeverit prin privirea sa fugară însoţită de cuvintele :

— Fleacuri. Un nev pigmentar...

— Aşa cred şi eu. Precum ştiţi, în ziua de azi toţi ne pricepem la medicină.

— Din nefericire ! Sănătate. La revedere.

În al treilea an, din nou *L*-am arătat şi din nou nu i-a suscitat nici o îngrijorare medicului.

Ce-i drept mi s-a dat un sfat, dar într-o formă senină, lipsită de orice înnegurare.

— Un fleac. Arătați-vă pentru orice eventualitate unui oncolog.

Fie că în fața cabinetului de oncologie era un rînd mare, iar eu mă grăbeam, fie că oncologul ieșise din cabinet și n-am vrut să-l aștept, oricum, n-am făcut controlul recomandat. Mi s-a înregistrat dispensarizarea și fără acest control. Nu era nici o nenorocire că am trecut peste un cabinet din alte zece. Probabil că sfatul nu mă convinsese. În plus, ideea de a intra într-un cabinet oncologic este în sine neplăcută. Și, în definitiv, ce să caut la un doctor de cancer ? La urma urmei, nu sufăr de această boală ! Și chiar dacă s-ar fi pitulat cancerul pe undeva prin corpul meu, oricum, nu putea fi descoperit în trei minute. Iar dacă boala se pronunță, scriitorul dă fuga fără nici o obligație de dispensarizare, în afara orelor de program, să se plîngă de dureri, grețuri, tuse, de negre presimțiri, de o stare de slăbiciune generală. Pe scurt, în al treilea an iarăși m-am strecurat, evitînd cabinetul oncologului. Asta se întîmpla la sfîrșitul lunii decembrie, iar în luna septembrie a anului următor, pe plaja de la Kobuleti, chirurgul gruzin mi-a pus, după cum vă reamintiți, diagnosticul lui.

Nu s-ar putea spune că mi-au rămas total indiferente cuvintele gruzinului. În primul rînd, am început să-mi reamintesc cum și în ce împrejurări a apărut *El*... Chestiunea consta tocmai în faptul că apăruse din nimic, că nici un fel de împrejurări nu întovărășiseră apariția negului. Pur și simplu, într-o bună zi am simțit pe coapsa

stîngă, pe pielea netedă, cu vreo zece centimetri mai jos de vintre o durere slabă, dar cumva înțepătoare și jenantă. Ridicînd marginea chilotului și examinînd locul, am văzut cum din adînc, dînd la o parte carnea, scuzați, țesutul muscular, face eforturi să iasă la suprafață o aluniță neagră. Nu se știe de ce mi-a trecut prin minte că un vas de sînge s-a dilatat în acest loc, formînd un fel de hernie miniaturală, exact cum se formează noduri venoase pe pulpă, alteori chiar enorme. Negul meu însă, cînd s-a cățărat definitiv în orificiul pe care el însuși și-l făcuse în mușchi, și-a stabilit mărimea la dimensiunea unui bob de mazăre. Pe cînd desfăcea țesuturile și, în primele zile după stabilizarea definitivă pe locul respectiv, m-a durut, m-a înțepat ; mai apoi, însă, orice durere a încetat și eu am continuat să trăiesc cu nodulețul ăsta, fără să-i acord nici o atenție.

Îmi amintesc acum că, în afara policlinicii noastre, l-am mai arătat și medicului terapeut de la sanatoriul din Kislovodsk, care m-a asigurat din nou că este un lucru neînsemnat :

— Doar n-o să ne apucăm să-l tăiem !

Acum, prea tîrziu, mă cuprinde mirarea nu pentru faptul că nici unul dintre cei trei-patru medici care au văzut alunița mea nu au pus diagnosticul (pentru asta au fost necesare ulterior cercetări și analize complicate), ci pentru faptul că nimeni dintre ei nu a încercat nici măcar vreo neliniște, deși, după aspectul exterior, cum înțeleg astăzi, apărea ca o tumoare tipică, o tumoare care nu îngăduia nici un fel de îndoieli.

Așadar, nu se poate spune că nu m-au atins cuvintele chirurgului gruzin. Mi-am amintit cum s-a ivit *El* și în mintea mea s-a născut ideea de a-l arăta totuși oncologului. De două ori chiar mi-am reținut număr (la noi asta se face prin telefon), dar de fiecare dată m-au împiedicat să mă duc la policlinică niște treburi, în fond lipsite de importanță.

Prima oară, îmi amintesc, am fost înscris pentru orele cincisprezece. Dar în acea zi, coincidență! exact la aceeași oră avea loc o ședință a prezidiului Fondului literar și cum lipsisem mai înainte la cîteva întruniri asemănătoare, o nouă absență ar fi fost foarte jenantă. Așa că am preferat Fondul literar în locul policlinicii și am stat la ședință cîteva ore bune. Am analizat împreună cu ceilalți cererile membrilor Fondului literar privitoare la locurile de odihnă, probleme materiale, problema unor monumente funerare, am ascultat raportul comisiei care cercetase Casa de creație din Peredelkino și toate aceste lucruri au fost cît se poate de importante, numai că, la medic, în acea zi, n-am mai ajuns.

În săptămîna următoare m-am înscris din nou, pentru orele cincisprezece. Pînă atunci aveam de rezolvat cîteva treburi mărunte. Să trec pe la editura „Molodaia Gvardia“ și să vorbesc acolo la tehnoredacție să-mi găsească un grafician bun pentru viitoarea mea carte, după aceea, să trec pe la editura „Sovietskii pisatel“ și să le dau patru culegeri de versuri în manuscris, care mi se încredințaseră pentru lectură și referat, apoi să trec pe la dactilografă și să iau manuscrisul volumului meu de poezii în pregătire, pe urmă pe la o bătrînică necunoscută pentru a vedea o icoană veche, în sfîrșit, pe la casa de economii ca să scot niște bani, întrucît mi se terminaseră. Între acestea trebuia să mai dau șase telefoane în locuri diferite pentru aranjarea unor probleme privind cărți, reviste, articole, poezii, traduceri, cu alte cuvinte, obligații rezolvabile prin telefon. Mi-am calculat dinainte timpul, cu oarecare exactitate. Dar totdeauna se întîmplă să pierzi pentru o treabă douăzeci și cinci de minute în loc de cincisprezece, sau un sfert de oră în loc de cinci minute. E suficient să te întîlnești pe scară cu cineva dintre confrați, să faci schimb de saluturi, să întrebi, să răspunzi, să povestești, să asculți și deja au zburat douăzeci de minute. Toate telefoanele din zona respectivă, ca un făcut, erau ocupate, de începuseră să mă doară urechile la sunetul acela caracteristic, ascuțit și sacadat. În loc de orele cincisprezece, m-am eliberat abia la șaisprezece și un sfert. Și totuși ar mai fi fost timp să mă duc la doctor, dar spre ora aceea mă apucase foamea, așa că în loc de policlinică, m-am îndreptat spre Casa literaților și, în loc să ajung la cabinetul oncologic, am nimerit la restaurant, unde am luat masa pînă pe la orele șase seara. Iar a doua zi am plecat la Karacearovo, cu intenția de a-mi petrece acolo o lună și jumătate, perioadă dinainte fixată pentru scrierea a trei povestiri, pe care le aveam în minte de mult; de asemenea doream să termin un scurt studiu, de mult început, despre Derjavin, precum și alte cîteva scrieri mai mărunte. Printre altele, trebuia să dau gata cît mai repede traducerea operelor lui Abutalib Gafurov, poet național al

Daghestanului, lucru de care mă apucasem încă din primăvară. În fond, nu era vorba de o carte, ci de o mapă cu juxte (versuri, poeme, proză), tot ce crease, Abutalib. Din toate acestea trebuia să aleg, după gustul meu, să traduc şi să alcătuiesc o cărticică (la cererea editurii „Sovremennik"), pentru ca cititorul rus să-şi facă o imagine de ansamblu despre acest poet, ajuns la vîrsta de nouăzeci de ani şi cunoscut mai mult prin numeroasele sale anecdote — „Aşa a spus Abutalib" — sau din cartea lui Rasul Gamzatov, „Daghestanul meu".

Nu simţeam nici un fel de nelinişte, altfel n-aş fi substituit vizita la doctor printr-o şedinţă şi o masă de prînz. M-am surprins, însă, că încercam involuntar să mă întorc la scrierile mele, neterminate, să aştern cît mai repede pe hîrtie subiectele asupra cărora meditasem şi, în general, să pun ordine în gospodăria mea literară.

Dar de ce Karacearovo şi de ce trebuia să plec obligatoriu din Moscova? Voi începe cu a doua jumătate a întrebării. Spre vîrsta de cincizeci de ani dobîndeşti unele obişnuinţe de care e greu să te desprinzi. Pe lîngă acestea, se ştie, fiecare scriitor îşi are deprinderile lui, considerate, uneori, de către un ochi neavizat, ca fiind la limita dintre capriciu şi ciudăţenie. Cehov se aşeza la masa de lucru numai în hainele sale cele mai bune, „de sărbătoare". Lui Kuprin, dimpotrivă, cel puţin în perioada premergătoare emigrării, îi plăcea să scrie complet despuiat. Balzac îşi organiza o noapte artificială, trăgînd draperiile la geamuri şi aprinzînd luminările. Schiller îşi punea picioarele într-un lighean cu apă rece. Unul

scrie doar cu creionul, altul numai în caiete de şcoală, un al treilea doar în sunetele muzicii. Nenumărate sînt aceste obişnuinţe. Mi s-a format şi mie una, de-a lungul anilor: pot să lucrez în deplinătatea forţelor doar plecînd din Moscova. Am acolo un cabinet de lucru spaţios, o masă de scris confortabilă. Dar, te aşezi de dimineaţă la masa asta şi-ţi dai seama că toate gîndurile tale, în loc să se înmănuncheze, se risipesc în diferite direcţii, nu se fixează cu nici un chip, cum s-ar cuveni, pe foaia de hîrtie. În schimb, oferiţi-mi orice hotel prăpădit dintr-un oarecare orăşel de provincie, o cămăruţă strîmtă cu o jalnică privelişte spre curtea interioară şi odată aşezat la masă, mintea mi se descătuşează, foile scrise se tot adună.

Mai bine ca oriunde pot să scriu în Olepino, satul meu natal. Cum, însă în casa noastră de la ţară nu se poate locui iarna, ci doar începînd cu luna mai, cînd primăvara încălzeşte pămîntul, în tot acest interval de timp friguros umblu pe la casele de creaţie şi prin diferite „bîrloguri". Unul dintre aceste admirabile „bîrloguri" este pentru mine „pavilionul doi" de la Casa de odihnă din Karacearovo.

Uneori faci o socoteală şi reiese că într-un an ai înregistrat 230 zile de muncă departe de Moscova, cărora le corespund 130 de zile „nelucrătoate", petrecute în capitală.

La Moscova însă scriu ceea ce se poate redacta în cîteva ore de lucru, într-o singură dimineaţă. Un articol de dimensiuni mici, o recenzie, un reportaj radiofonic. Dar să realizez, zi de zi, o lu-

crare lungă, să trăiesc în această atmosferă laborioasă, nu reuşesc nicidecum.

Desigur, la Karacearovo nu stau permanent la masa de scris ; mă plimb, iau masa, vizionez chiar filme. Cu toate acestea, Karacearovo nu mă smulge din atmosfera lucrării începute.

La Karacearovo, pe Volga, am fost pentru prima dată cu vreo cincisprezece ani în urmă, la început numai de dragul pescuitului în copcă. Boris Rozanov, directorul Casei de odihnă din Karacearovo (nepotul scriitorului rus Sokolov-Nikitov), este un om cu vederi largi şi cu suflet mare. Ştie să ne ademenească în diferite chipuri (pe mine şi pe prietenii mei), fără să mai vorbim de faptul că peştele care se prinde acolo, cu deosebire împrejurul insulelor Grigorovî, pe Babna, lîngă Korceva, este de calitate superioară.

Cu timpul, pasiunea mea pentru pescuit se mai molcomise, dar odată mi-a venit ideea fericită de a-l vizita pe Boris Petrovici nu numai pentru două zile de pescuit, ci pentru o lună întreagă, de dragul scrisului. Mi-am spus că nu se poate să nu găsească el o cameră pentru mine, cît despre mîncare, nu sînt pretenţios. Vreau să spun că-mi plac, desigur, mîncărurile gustoase, dar mă pot mulţumi şi cu o masă frugală.

În primul meu sezon de lucru de la Karacearovo, Boris Petrovici m-a instalat într-o cameră separată, dintr-un pavilion comun. Se poate trăi (şi chiar scrie), totuşi rîsetele de pe coridor, un aparat de radio pus la maximum în altă încăpere, pe deasupra cîntecele în acompaniament de acordeon nu aveau cum să-mi facă viaţa plăcută. Între timp, am descoperit că pe teritoriul Casei de odihnă se află o clădire, devenită, mai apoi, de-a dreptul legendară pentru mine. Este vorba de aşa-numitul „pavilion-doi", în care îi plăcuse altădată lui Konstantin Alexandrovici Fedin să locuiască iarna. Am fost invitat acolo şi de la prima vedere „pavilionul doi" mi-a apărut ca un adevărat palat. Antreul (cu cuier pom), un hol spaţios (divan, lampă cu picior, masă pentru ziare, aparat de radio), o bucătărie (încălzire cu gaze, frigider), o sufragerie spaţioasă (masă ovală, bufet cu veselă, scaune, fotolii, divan, televizor), un cabinet de lucru, dormitoare — toate acestea alcătuiau interiorul pavilionului. Şi toate erau la dispoziţia unei singure persoane ! La un pahar de vin în trei, văzînd că Fedin (fiind un om fin, cu o aleasă educaţie) mă tratează ca pe un egal şi, pe deasupra, văzînd cum îmi străluceau ochii, Boris Petrovici mi-a propus neîntîrziat :

— Konstantin Alexandrovici pleacă peste opt zile. Dacă doriţi, puteţi să vă mutaţi în locul lui.

De atunci am căutat să vin în fiecare iarnă în această minunată casă cu un singur cat, construită din bîrne de lemn, foarte confortabilă. Trebuia doar să am grijă de coordonarea perioadei cu cea a lui Fedin, care avea, fireşte, prioritatea.

Înainte vreme, casa aparţinuse administratorului fostei moşii a cneazului şi pictorului rus Gr. Gr. Gagarin. Clădirea fusese destinată oaspeţilor sosiţi în afara programării obişnuite la casa de odihnă a sindicatelor organizată pe acest domeniu. De pildă, unei delegaţii nu prea numeroase din străinătate. Sau unui activist sindical şi familiei sale. O dată, timp de două săptămîni,

în această casă a locuit și s-a antrenat marele maestru al șahului, Petrosian, pregătindu-se pentru un turneu de o deosebită importanță. Ulterior, pentru oaspeți a fost construită o vilă în stil contemporan, într-o concepție total diferită (sticlă, beton, căzi de baie din faianță bleu) de căsuța de lemn, de modă veche, cu ferestre mititele, care a căpătat, dintr-o dată, un aspect provincial și vetust, așa cum s-a întîmplat și cu strada Arbat din Moscova, atunci cînd, alături, s-a amplasat largul și modernul prospekt Kalinin, așa-zisul „Noul Arbat".

Dar tocmai acest aspect provincial al căsuței, ocrotită de tei seculari de pe vremea lui Gagarin, o făcea deosebit de atrăgătoare. Interiorul era spațios, liniștea era atît de mare, încît îți țiuiau urechile, singurătatea era deplină. Spațiul unei locuințe nu-i nicidecum un lucru de mică importanță. Nu degeaba într-un iaz strîmt peștii nu mai cresc mari, iar carașii rămîn piperniciți și la bătrînețe.

Cîte pagini care m-au făcut fericit n-am scris eu în această căsuță, cîte zile pline de încîntare n-am petrecut aici! Iar pe aproape se întinde oglinda nesfîrșită a Volgăi, cu o pădurice pe malul opus. Împrejur mai dăinuie și azi, întretăindu-se, drepte, aleile bătrînului parc cu foșnet de frunze îngălbenite în luna septembrie și cu viorele scoțînd capul de sub zăpadă în luna aprilie. Acum, cînd simțeam nevoia să mă opresc să privesc în jurul meu și să șterg, cum se spune, unele urme, Karacearovo mă atrăgea irezistibil, ca un fel de cămin drag, îndrăznesc să afirm.

M-am instalat acolo ca de obicei, mi-am întins pe masă toate hîrtiile, mi-am ascuțit creioanele, am intrat repede într-o stare de spirit foarte propice scrisului, dar tocmai atunci am fost obligat să mă înapoiez la Moscova.

Înseamnă că un gînd tainic mă rodea totuși, de vreme ce am făcut o nouă încercare și, de data aceasta, nimic nu m-a împiedicat să ajung la policlinică. Oncologul, o doctoriță în vîrstă, și, se vede, cu multă experiență, m-a așezat pe scaunul care se afla, ca totdeauna, de partea cealaltă a mesei și a început să răsfoiască, pagină cu pagină, fișa mea medicală, care, cu toată grosimea pe care o căpătase de-a lungul anilor, prin adăugarea consemnărilor de tot felul, nu înregistrase nici un fel de boală serioasă. Guturai, o rinită inferioară vasomotorie. Amigdalită, gripa care-mi vine pe cap în fiecare an și mă chinuie cîte zece zile cu o temperatură ridicată. Din punctul de vedere al doctoriței, toate acestea nu însemnau boală.

— Așadar, ce doriți să-mi spuneți ? s-a desprins, în sfîrșit, oncologul de registrul medical.

— Să vedeți, de vreo trei ani mi-a apărut pe coapsă o drăcie negricioasă. Nu i-am acordat pînă acum nici o atenție.

— Arătați locul.

Mi-am dat jos pantalonii, mi-am ridicat marginea chiloților.

— Iată-l. De vreo trei ani stă acolo.

Doctorița a atins „negul" cu două degete, l-a mișcat dintr-o parte în alta, a încercat dacă este tare.

— Îmbrăcați-vă. Cred că nu este nimic FOARTE îngrijorător. Totuși trebuie cercetat. Și da-

că-i de cercetat, e mai bine să începem cu instanţa superioară, adică ACOLO.

— Unde acolo ? n-am înţeles eu.

— La Institutul de oncologie. Vă dau o recomandare.

— Cînd trebuie să mă duc acolo ? Chestiunea se complică prin faptul că acum locuiesc şi lucrez la Karacearovo şi am trei povestiri începute pe care...

— Aţi stat cu negul acesta trei ani, puteţi să rămîneţi mai departe cu el. În locul dumneavoastră însă n-aş amîna. Vă sfătuiesc să vă duceţi chiar mîine.

M-a străbătut un fior rece, ghemuindu-se pe lîngă peretele inimii. La institutul de oncologie nu se trimite fără motiv. Dar, în acelaşi timp, m-a liniştit un gînd ocrotitor : „Ce poate să fie ? De cercetat, desigur, este necesar. Vor cerceta şi eu voi şti că EL reprezintă într-adevăr doar un fleac. Dar să mă duc chiar mîine ? Cum rămîne cu Karacearovo ? Cu hîrtiile întinse pe masă, cu povestirile neterminate ?"

Pe parcursul distanţei de la cabinetul medical la garderobă, am înţeles, dintr-o dată, cu o claritate deplină şi neîndurătoare că viaţa mea s-a desfăcut în două vieţi distincte — cea care a precedat vizita la doctor şi cea care urmează după această vizită — guvernate de legi deosebite, cu o altă scurgere a timpului, cu opinii diferite despre important şi neimportant. Aşa cum se despică, să spunem, viaţa unui stat pînă la şi după declararea unui război. Concediile se întrerup, întîlnirile se amînă pentru o dată necunoscută, se suspendă călătoriile, cumpărăturile, reparaţiile apar-

tamentelor, planurile de vacanţă — toate se desfăşoară complet altfel de cum se desfăşurau cu o oră în urmă, în aceeaşi dimineaţă. Iar conştiinţa nu poate încă să renunţe la mersul paşnic şi obişnuit al vieţii dinainte, să se integreze într-o nouă ordine, la care va trebui să se şi adapteze pînă la urmă.

6

RECOMANDAREA fusese dată pentru „Kaşirka", la institutul lui Blohin, adică dintre toate locurile canceroase posibile, la cel mai canceros. Trebuia să mă duc acolo, să intru cu hîrtiuţa în mînă la biroul de înregistrare (primul dinte al maşinii care mă înhăţa), şi odată apucat de acest prim dinte, să încep un du-te-vino şi o rotire pe coridoare pînă ce, la urma urmelor, maşina şi-ar fi descleştat pîrghiile ei puternice sau, dimpotrivă, m-ar fi prins în altele şi mai cumplite, aruncîndu-mă cu faţa în sus pe îngusta masă de operaţie.

Medicul-şef al policlinicii noastre, contrasemnînd recomandarea, m-a sfătuit :

— „Kaşirka" este purgatoriu şi iad la un loc. Dea domnul să nu nimeriţi în şuvoiul comun. Vin din toate părţile ţării, cu forme diverse... Abia apucă să-i opereze în afluenţa aceasta. Mergeţi personal la medicul şef al policlinicii. Se numeşte Cebotareva. Daţi-i un telefon în prealabil. Recomandaţi-vă...

Medicul-şef al policlinicii Institutului de oncologie, privindu-mi documentele, a scris ceva pe foaia de recomandare, şi m-a trimis la Biroul de înre-

gistrare. Aici mi-au alcătuit, în modul cel mai impasibil, o fișă și mi-au repartizat un număr.

— Țineți minte numărul. Cînd veți veni la noi, în primul rînd anunțați acest număr. Iar acum mergeți la cabinetul 206, la medicul consultant.

Așadar, deplasarea mea pe coridoare începuse. Și unde ? La „Kașirka“ lui Blohin. Însăși asocierea sunetelor din cuvintele „Kașirka“ și Blohin avea capacitatea de a te mîhni. Aici îl vizitasem pe muribundul Iașin. Dacă, trecînd pe lîngă institut, în drum spre Kolomenskoe sau Țarițîno, priveai cu coada ochiului la construcțiile joase din sticlă și beton, sau la macaralele din jurul lor, de îndată apăsai pe accelerator. În sinea ta, remarcai : se extind, ridică noi pavilioane. Să nu dea domnul nimănui să ajungă acolo. Și uite că eu am nimerit tocmai acolo. Ce înseamnă „am nimerit“ ? Mă aflu aici pur și simplu pentru analize. Vor examina negul, se vor convinge că este o nimica toată. Alții au căzut în laț. Cei care zac pe paturile acestui spital, cei care sînt operați, cărora li se aplică radioterapie. Iată, Vasili Leonidovici, anul trecut — el a fost, într-adevăr, o victimă. Se pregătea să plece la sanatoriul din Kislovodsk și a început să-și pună la punct fișa medicală pentru stațiune, la policlinica raională. Dar doctorul care i-a făcut radioscopia îi spune : „Nu aveți cumva un ulcer la stomac ? Vă rog să faceți analizele indicate“. După cîteva zile, era internat aici, la „Kașirka“, la Blohin (în locul sanatoriului din Kislovodsk !) și, după operație, cum se întîmplă frecvent, nu și-a mai revenit. A mai dus-o cîteva luni, a oftat, s-a ținut cu mîna de stomac, a gemut și pe urmă s-a liniștit definitiv. Despre unul ca el

se poate, într-adevăr, spune că „a nimerit“ la „Kașirka“. Cu mine-i altceva. Pe mine „Kașirka“ nu mă privește. Stai puțin, dar unde ai intrat tu, dacă nu la „Kașirka“ ? Coridorul acesta unde se găsește ? Poate vrei să spui că pășești acum în foaierul Teatrului Mare, pe plaja din Kobuletî sau te îndrepți spre Juravliha, după bureți ? Nu cumva ? Din nou mi s-a strîns inima. De fapt, tuturor li se pare că vin aici numai pentru analize, sau de dragul profilaxiei. Chiar atunci cînd cineva este operat, unuia i se spune că are ulcer, altuia că-i vorba de polipi, iar unui al treilea că este un simplu neg.

Totuși, și aici mai circulă cîte o altă formulă : „Ei bine, v-am examinat. Nu sînteți bolnavul nostru. Mergeți și vă tratați la policlinica de care aparțineți“. Așa se zice în unele cazuri. Ceea ce înseamnă că dacă mă vor reține... Mai repede, mai repede spre cabinetul 206.

Pe culoar, în fața fiecărei uși, pe scaune sau în picioare, de-a lungul pereților, așteaptă cu răbdare și supunere bolnavii. Mă uit atent la fețele lor. Parcă nu seamănă cu fețele unor bolnavi de cancer.

Sînt, desigur, și fețe obosite, stinse, cenușii, livide, dar, în general, acestea sînt chipurile concetățenilor noștri pe care îi poți vedea peste tot, ca și cum nu te-ai găsi pe sălile Institutului de oncologie, ci la un rînd la magazin, sau în tramvai, sau într-o policlinică obișnuită, pe la ușile cabinetelor medicale. M-am așezat și eu la un rînd funest. De nerăbdare, am parcurs de cîteva ori, de la un capăt la altul, coridorul acela strîmt, în-

gustat parcă și mai mult din pricina celor care stăteau pe scaune. Imprudent, am bombănit pe sub nas:

— Și aici se stă la rînd.

Bineînțeles am fost auzit de oamenii care așteptau cu răbdare. Iar un bărbat, care după aspect părea de la țară și de aceea mai resemnat, în comparație cu noi, moscoviții, mi-a replicat rezonabil:

— Păi, dacă ai ajuns aici, nu trebuie să te mai grăbești. Cu cît merge mai încet, cu atît e mai bine.

Exista, înainte vreme, o zicală medicală: „Dacă după ce consulți doctorul nu te simți mai bine, înseamnă că doctorul nu este bun". Cum rămîne, însă, cu medicii de azi, care nu discută aproape deloc cu bolnavul? Mai întîi, fără să lungească vorba, îl trimit la cabinetul de radiologie și la analize. Fără rezultatele laboratorului, medicul de azi e surd și orb. El n-are timp și nici nu dorește să pună întrebări bolnavului despre felul în care a trăit acesta în ultimii ani, despre posibilele devieri de la viața normală, despre tulburările psihice numite acum *stress-uri*, despre permanenta neliniște sufletească, dacă ea există, despre cauzele ei, despre emoțiile pozitive și negative, despre alimentație, despre locul de muncă, despre grijile de ordin material, despre complexele de tot felul... De orice s-ar plînge bolnavul, răspunsul e același: „Analize, examene radiologice, electrocardiogramă". Pe baza hîrtiei care consemnează aceste analize, în două minute medicul fixează tratamentul, eliberează rețete, și mai ales, semnează certificatul medical. Poate că așa și trebuie să fie:

de ce să mai pipăi stomacul și ficatul, cînd razele Roëntgen dezvăluie totul, ca în palmă. De ce să mai scormonești toate nuanțele fine ale stării pacientului, cînd analiza arată clar că în sînge bilirubina e mult crescută peste normal. Cu doi ani în urmă mi s-a înregistrat o scădere bruscă în greutate, ce-i drept, temporară. Într-o lună și jumătate am pierdut, fără vreun motiv vizibil, șapte kilograme și, evident, am început să mă neliniștesc. M-am prezentat la un renumit institut de gastro-enterologie. Mi-au făcut toate analizele, au descoperit o oarecare cantitate de bilirubină în sînge, mi-au dat recomandări cum să-mi cruț ficatul, cu ce să-l tratez.

— Totuși greutatea... Credeți că din cauza ficatului?

— Puțin probabil.

— Atunci care e cauza? Poate că este tiroida? îi sugerez eu în calitate de bolnav doctorului.

— Poate. Dar endocrinologia nu este specialitatea noastră. Pentru tiroidă trebuie să vă adresați altui institut.

Și nimănui dintre doctori (și printre ei erau mari profesori și mari somități medicale) nu i-a venit în minte să-mi pună întrebări mai detaliate despre felul cum mă simt, dacă nu am stări de apatie care mă cotropesc în răstimpuri, cînd nu mai doresc nimic altceva decît să zac cu ochii închiși, dacă noaptea, prin somn, nu transpir abundent, deși în cameră este răcoare, chiar frig. Iar pe urmă să se intereseze, în definitiv (că doar nu puteau cele șapte kilograme să dispară din senin) dacă nu am undeva pe piele o drăcie negricioasă de mărimea unui bob de mazăre. Ar trebui să știe

medicul contemporan că tocmai un neg de felul acesta în perioada lui de maturizare lentă, care se desfăşoară în răstimp de cîţiva ani, poate determina o bruscă pierdere în greutate. Pînă şi eu ştiu asta acum. Aş fi putut să-mi tot tratez ficatul cu brînză de vaci şi apă minerală „Borjomi" pînă cînd mi-ar fi devenit complet inutil ficatul meu bine tratat.

În cabinetul 206, medicul, o femeie de vreo treizeci şi cinci de ani, nu s-a dovedit a fi mai comunicativă decît alţii.

— Arătaţi-mi locul.

A clătinat negul dintr-o parte în alta cu degetele întinse, a pipăit împrejur, l-a apăsat deasupra.

— Cred că nu-i nimic FOARTE grav. Va trebui să vă supuneţi unei investigaţii izotopice în decurs de trei zile. După aceea vom hotărî ce-i de făcut. Vă dau o trimitere la laboratorul nostru. Puteţi ajunge prin stradă. Pentru asta trebuie să vă îmbrăcaţi. Se poate însă şi prin coridoarele de la demisol. Este o trecere foarte complicată, dar o să întrebaţi pe parcurs şi vă veţi descurca. În laborator veţi fi „servit" cu un păhărel de fosfor radioactiv şi-l veţi bea. Pe urmă, trei zile în şir, vă prezentaţi pentru investigaţii. Aceasta este o metodă destul de exactă în diagnosticarea tumorilor cutanate. Aşa că peste trei zile vom şti despre ce este vorba. Cred că nu-i nimic foarte grav.

Treceri subterane dintr-un pavilion în altul, coridoare la demisol, gălbui din cauza slabei iluminări, plăci de faianţă, ţevi groase, învelite cu azbest, deasupra capului. Dacă s-ar fi filmat trecerea mea, coridoarele acestea ar fi putut căpăta

sens simbolic. Am mers la început aplecat, atît de jos atîrnau ţevile acelea umflate, pe urmă am căpătat curaj, mi-am îndreptat spinarea şi am descoperit că se poate merge lejer, fără să mă aplec, rămînînd chiar o mică distanţă între capul meu şi ţevi.

Deşi păşesc de unul singur prin aceste culoare fără sfîrşit (să fi parcurs deja vreo trei sute de metri ?), totuşi fac parte din şuvoiul general. Sînt bolnavul numărul... (uitasem numărul) şi nimic mai mult. Am depăşit toate coridoarele, coturile lor, am urcat o scară şi m-am pomenit în faţa unei uşi pe care scria : „Laborator de diagnosticare radioizotopică". În faţa uşii — o masă, hîrtie, telefon, o fată în halat alb. Îi prezint trimiterea. Ea mă înscrie într-un registru şi mă sfătuieşte cu mult spirit practic :

— Astăzi nu merită să beţi fosforul. Dacă-l luaţi, trebuie să veniţi a doua zi pentru investigaţii. Însă mîine şi poimîine nu sînt zile de lucru. Asta înseamnă că trebuie să vă prezentaţi luni. Vă vom servi cu izotopi şi, în decurs de trei zile, vom face numărătoarea.

— Luni tot dumneavoastră sînteţi de serviciu aici ?

— N-are importanţă.

Pe aceleaşi coridoare ale purgatoriului (fiind mereu tentat să mă aplec), am pornit-o înapoi. Mi-am amintit fără nici o legătură, mi-a venit pe limbă (aşa se întîmplă cînd versurile devin o profesie), parcă lipindu-se, un fragment din poezia nu mai ştiu cui (Leonid Martînov să fie ?) şi-mi

tot repetam refrenul, alternîndu-l în minte cu tot felul de considerații prozaice :

Am să-ți cumpăr un cadou
La magazinul izotopilor.

Astăzi nu mai pot să mă întorc la Karacearovo. Acolo hîrtiile stau răspîndite pe masa de scris, cartea e deschisă la jumătate. La Karacearovo a căzut zăpadă proaspătă pe aleile parcului și veverițele țopăie în voie.

Am să-ți cumpăr un cadou
La magazinul izotopilor.

La Karacearovo nu voi reuși să mă întorc mai devreme de joi, ba chiar vineri. Săptămîna poate fi considerată pierdută. Am și la Moscova treburi. Bine. Am să trec pe la televiziune, am să-mi iau icoana de la restaurare, am să dau un telefon la editura „Sovromennik".

Am să-ți cumpăr un cadou
La magazinul izotopilor.

Ale naibii trecerile astea subterane. Faianță și țevi. Dar principalul este că-mi vor da să beau luni izotopi și pe urmă vor număra. Ce să numere ? Izotopii ? E o aiureala toată povestea asta. Principalul e — așteptarea pînă luni. Nu, așteptarea se prelungește pînă marți. Abia marți începe numărătoarea. Ba nu, trebuie să aștept pînă joi ! Că doar trei zile au să tot numere. La doctorul din cabinetul 206 nu mă întorc mai devreme

de vineri, s-ar putea, chiar, abia săptămîna următoare. Iar la Karacearovo hîrtiile sînt împrăștiate și cartea deschisă la o pagină necitită încă.

Am să-ți cumpăr un cadou
La magazinul izotopilor.

Cînd am ieșit, în stradă m-a întîmpinat același noiembrie, cu o zăpadă timpurie și apoasă sub picioare, cu un cer posomorît și umed, cu un vînt care biciuia amiaza aceea degerată, și mai respingătoare decît dimineața care deja trecuse.

„...Ah, Boris Alexandrovici ! rostisem atunci în mașină, în ziua acelei cunoștințe de neuitat. Călătoresc cu un asemenea chirurg și n-am ce să-mi tai ! Iar cînd va fi nevoie, pas de ajunge la un asemenea savant." Așa a ieșit pînă la urmă. Profesorul Petrov zace în pămînt, iar eu rătăcesc ca un anonim, ca un om de rînd, prin purgatoriu, prin niște cercuri preliminare deocamdată și e bine dacă totul se va sfîrși numai cu atît.

Amintindu-mi de Boris Alexandrovici, am revăzut-o în minte și pe Tatiana Sergheevna și i-am telefonat imediat, fără să urmăresc ceva concret, ci, pur și simplu, de dragul unui sfat dat cu bunătate și competență :

— Vladimir Alexeevici, dragul meu ! Ce mai faci ?

— Ce să fac ? Îi spuneam atunci lui Boris Alexandrovici, pe cînd veneam de la Zagorsk...

— Dar ce s-a întîmplat ?

— Nimic foarte grav. Totuși trebuie să fac analizele. E posibilă și o operație.

— Stați puțin... Spuneți că este pe piele ? Păi Agnessa Petrovna conduce tocmai o astfel de clinică la Institutul „Herzen“.

— Cine este Agnessa Petrovna ?

— Profesor, doctor în medicină. Prietena mea. Boris Alexandrovici nu socotea chirurgia o profesie pentru femei și față de chirurgii-femei avea o atitudine... să spunem, plină de condescendență. Numai pentru Agnessa Petrovna făcea o excepție și considera că ocupă locul ce i se cuvine. Este o femeie foarte energică. Uneori, în glumă, îi spunem Agresor Petrovna. Printre altele, este o asiduă cititoare a cărților dumneavoastră. Chiar zilele trecute m-a întrebat dacă nu-i pot obține ultima carte pe care ați publicat-o. Vreți să vă dau numărul ei de telefon ? De asemenea, îi voi telefona și eu. Totul va fi făcut la cel mai înalt nivel. Clasa întîi.

— Ce-i cu institutul ăsta și de ce poartă numele lui Herzen ?

— Herzen, între altele, este nepotul celuilalt Herzen, al scriitorului. Este întemeietorul școlii rusești de oncologie. Este vorba de un institut de oncologie, cum puteți deduce. Se află pe strada Begovaia.

— Ah, dar e foarte aproape de locuința mea ! Nu trebuie să mai parcurg toată Moscova pentru investigațiile lor izotopice. În plus, este interesant prin însuși numele lui Herzen.

— De ce ?

— În Casa Herzen, pe cînd eram student la Institutul de literatură, a început, practic, cariera mea literară. Nouă, poeților, ne place o asemenea

compoziție finită, un astfel de cerc care se închide.

— Ei, lăsați gîndurile astea ! Telefonați-i Agnessei și totul va fi O.K.

7

FULGII albe veșminte
Cern pe flori, peste zări ;
Dulci aduceri-aminte
Tu să țeși în visări.

Ah, țes albe veșminte
Pe cărări fulgii moi.
Dulci aduceri-aminte
Tu să țeși despre noi.

Fulgii-s albe veșminte ;
Să bem vin, să bem vin !
Dulci aduceri-aminte
Tu, în gînd, țese lin.

Timpul zboară-nainte ;
Noi, mîhniți, trecem toți.
Dulci aduceri-aminte
Țese tu, cît mai poți.

Dulci aduceri-aminte, —
Năruiți și scrîșnind.
Viața toacă-nainte,
Sufletu-nnămolind.

Nu-i plăcută corvoadă,
Dar, porunca urmînd,
El a vieţii plămadă
O-ntăreşte oricînd.

Şi de toate o spală,
Fără milă şi dur,
Mai lăsîndu-i, de fală,
Numai aurul pur.

Fulgii-s albe veşminte,
Albe horbote moi.
Dulci aduceri-aminte
Ţes şi eu despre noi.

Fulgii albe veşminte,
Pure, ţes peste tot.
Dulci aduceri-aminte
Eu din viaţă mai scot.

Fulgii-s albe veşminte ;
Ţine-ţi mîna sub giulgi.
Dulci aduceri-aminte
Din trecut ai să-mi smulgi.

Cade noapte obscură
Peste noaptea dintîi.
Luminoasă şi pură
Tu în minte-mi rămîi.

Pe tărîmul ce, iată,
Ţi-o fi ultimul plai,
Străluceşti, minunată,
Precum Eva în rai.

8

TOTAL DEOSEBITĂ era ambianţa care m-a întîmpinat la Institutul „Herzen". Şi Agnessa Petrovna cu braţele larg deschise, în locul directoarei de la policlinica aceea care nu şi-a ridicat măcar o singură dată ochii la mine, şi completarea imediată, chiar precipitată a documentelor medicale, şi vocea sonoră, energică, a Agnessei Petrovna, care a examinat personal locul meu dureros. Numai că ultima frază rostită de Agnessa Petrovna a coincis uimitor (ca sens, chiar şi ca formulare) cu fraza aceea, prounţată încet şi inexpresiv de doctoriţa din cabinetul 206.

— Cred că nu este vorba de ceva foarte grav. Trebuie să vă supuneţi unui examen izotopic. După aceea vom hotărî definitiv ce-i de făcut. Am să telefonez imediat la laboratorul nostru.

Am trecut printr-o curte, întrebînd : „Unde se găseşte pavilionul cu denumirea „turnul" ? Am lăsat în urmă o clădire cu etaj, care răspîndea parcă prin pereţi, un puternic miros de animale ce trăiesc în mare înghesuială. Vivariul. Aici şoarecilor şi cobailor li se inoculează boli, după care sînt supuşi radiaţiilor şi îndopaţi cu chimicale. Pînă la urmă sînt disecaţi şi examinaţi la microscop. Mirosul acela greu al vivariului are deci rol de memento : să nu uiţi prin ce fel de curte treci şi încotro te îndrepţi.

Cu toate acestea, laboratorul de la etajul doi al turnului nu numai că m-a întîmpinat cu ospitalitate, dar pur şi simplu, mi-a dat impresia că nu m-aş mai afla într-un spital. Cercetătorul ştiinţific Janna Pavlovna a pornit de la bun început

o discuţie despre literatură, nu despre boală. Tot atunci am observat că toţi cei din laborator aveau fixate pe pepţii halatelor albe nişte mici aparate plate — informatori de radiaţie. Iar atunci cînd m-am entuziasmat de luxurianta plantă „floarea Varvarei“, exprimîndu-mi totodată surprinderea că a înflorit înainte de vreme, nu în luna decembrie, cum îi era hărăzit de ziua sfintei mucenice Varvara şi, în general, m-a uimit dimensiunea tuturor florilor de la ferestrele şi de pe pereţii laboratorului, Janna Pavlovna mi-a explicat :

— Da, aici oamenii slăbesc, iar florile se îngraşă. Iradierile au o influenţă favorabilă asupra vegetaţiei. Desigur, în doze insignifiante, ca la noi.

Laboranta Rita m-a condus într-un buncăr subteran, unde dincolo de masiva uşă de plumb, pe o masă mare, se afla o singură cupă din sticlă groasă, verde. Cupa conţinea circa cincizeci de grame de lichid străveziu.

Dînd curs îndemnului, am sorbit-o, încercînd să surprind nuanţele gustului acelui lichid (pentru prima oară în viaţă aveam ocazia să beau fosfor radioactiv), dar n-am reuşit. Era o apă neutră şi limpede.

— Aşa. Mîine veniţi la noi pentru o zi întreagă. Luaţi-vă ceva de citit sau de scris, pentru că vă vom număra izotopii din două în două ore, de la ora nouă dimineaţa pînă la cinci după-amiază. Ora nouă, ora unsprezece şi aşa mai departe. Aduceţi-vă de lucru. Vă vom pune la dispoziţie o masă şi vă veţi simţi ca la o casă de creaţie.

— Oare pînă mîine nu zboară din mine toţi izotopii ?

— Pierderea completă a fosforului durează paisprezece zile. Cu alte cuvinte, timp de paisprezece zile veţi fi radioactiv, veţi radia.

— E primejdios pentru cei din jur ?

— Nu. Doza este infimă. Radiaţia este insignifiantă. Dar aparatele noastre o înregistrează cu precizie.

A doua zi, la ora nouă, mă aflam din nou lîngă Janna Pavlovna. Trebuie să precizez că era o femeie între treizeci şi patruzeci de ani, cu un chip de om bun, dar cu o expresie de permanentă încordare — nu-mi dădeam seama dacă încordarea se degaja din trăsăturile feţei sau din intonaţiile vocii. Pe cînd se făceau pregătiri în jurul calculatorului, în laborator a intrat o fată tînără, cu un picior bandajat, sprijinindu-se într-o cîrjă.

— Uitaţi-vă cine ne vizitează ! s-au bucurat şi au început să se agite toate laborantele. A venit Nadenka !

Nadia i-a înmînat Jannei Pavlovna o cutie de bomboane.

— Pentru toate fetele, la ceai.

— Nu trebuia, nu trebuia ! Luaţi-o înapoi. Ei, cum s-a desfăşurat operaţia ? Cum vă simţiţi ?

— Nu mă simt rău. Numai că piciorul mi se umflă. Am venit să aflu de la voi... Dar degeaba, nu cred că-mi veţi spune adevărul.

După cum am înţeles, Nadia fusese şi ea investigată în acest laborator (aşa cum voi fi şi eu astăzi), pe urmă i s-a făcut operaţie şi acum s-a tîrît cum a putut pînă la pavilionul de chirurgie, ca să facă o vizită laborantelor şi totodată să afle rezultatele analizei tumorii operate, adică să-şi

cunoască histologia. Trebuia să mă obişnuiesc cu acest cuvînt străin urechilor mele.

— Bineînţeles... Este vorba... Totul e în ordine.

— În schimb, eu am auzit că nu-i prea în ordine.

— De unde aţi auzit ? Există, ce-i drept, o mică deviere, dar neînsemnată... Aşa că nu vă neliniştiţi. Cum este cusătura ? Se vindecă ? Starea de spirit ? În curînd vi se va face ieşirea din spital...

Conversaţia despre literatură, flori şi ierburi predispune la o încredere reciprocă. Cînd Nadia a ieşit, am întrebat-o pe Janna Pavlovna :

— Tot timpul trebuie să minţiţi bolnavii ?

— Se întîmplă să spunem uneori lucruri în care noi singuri dorim să credem.

— Ce are Nadia ?

— Are pe picior... Ei bine, un melanom veritabil. Şi operaţia a fost mai complicată. Oricum, este fată şi frumuseţea piciorului are importanţă. În afară de operaţia fundamentală, i s-a făcut şi o operaţie plastică. I s-a făcut un transplant de piele de pe abdomen.

— Frumuseţea abdomenului, după părerea dumneavoastră, nu este de importanţa frumuseţii piciorului, pentru o fată ?

— Ei, orişicît.

— Aţi spus că operaţia ei a fost mai complicată ? Decît care operaţie ? Decît va fi a mea ?

Janna Pavlovna s-a fîstîcit.

— Am spus aşa, în general.

— În general — aveţi dreptate. La coapsa mea nu va fi nevoie de o intervenţie plastică.

— Vai de mine, de ce vorbiţi aşa ? Dumneavoastră nu aveţi nimic. Pur şi simplu mi-a scăpat fără să vreau. Luaţi loc lîngă aparat. În ceea ce priveşte tumorile interne, bineînţeles, e greu de prevăzut rezultatul. Dar pe cele cutanate, aparaul nostru le determină cu destulă exactitate. Dezgoliţi-vă noduleţul de la coapsă. Este un angiofibrom clasic.

— Care-i principiul de funcţionare a aparatului ?

— Dumneavoastră emiteţi particule radioactive. Prin fiecare porţiune a suprafeţei cutanate. Dar celulele maligne au însuşirea de a concentra aceste particule şi, prin urmare, le iradiază în cantitate mai mare decît alte porţiuni. Uite, acum vom pune în funcţiune aparatul de înregistrare în dreptul nevinovatului dumneavoastră fibrom... aşa... pe urmă, după patru minute, îl vom deplasa pe un loc simetric de pe cealaltă coapsă. Şi vom compara cîţi izotopi zboară de aici şi cîţi de dincolo. Cea mai elementară aritmetică.

— Şi care este diferenţa demonstrativă ?

Janna Pavlovna s-a intimidat. N-ar fi vrut să răspundă la întrebarea mea. Pînă la urmă, nici n-a răspuns.

— Ştiţi, este vorba de o cifră extrem de variabilă. Depinde de mulţi factori. În afară de asta, noi avem aici aritmetica noastră proprie. Împărţim, înmulţim, scădem.

— Extragem rădăcina pătrată...

— Nu rîdeţi. Mai bine descoperiţi-vă fibromul.

Lîngă aparatul prevăzut cu cîteva cadrane se afla o canapea de spital. Ar fi trebuit să mă culce acolo, atunci aş fi privit tavanul, conversînd

cu Janna Pavlovna în decursul celor patru minute şi n-aş fi văzut nici cadranele aparatelor, nici însemnările făcute de Janna Pavlovna cu creionul pe o foaie de hîrtie. Dar s-au jenat să mă culce pe canapea şi m-au pus să stau pe marginea ei, într-o poziţie incomodă. Au apropiat un scaun de canapea, iar eu m-am trezit cu faţa la aparat. Foaia de hîrtie, deocamdată goală, stătea alături, sub ochii mei. Un tub de cauciuc a fost apropiat de bobul meu de mazăre negru, maneta a fost întoarsă şi pe dată, într-o ferestruică a aparatului, a început să alunece o luminiţă ovală şi verde. Observam cu atenţie. Cînd se aprindeau în şir două-trei luminiţe, după care urma o pauză, cînd se succedau rar, apoi din nou săltînd grăbit, gonindu-se una pe alta. Cu fiecare luminiţă, pe un alt cadran acul înainta cu încă o diviziune.

Dîndu-şi seama probabil de gafa făcută şi încercînd să-mi distragă atenţia de la cadran, Janna Pavlovna mă tot interoga :

— Aşadar, locuiţi acum la o casă de odihnă ? Cum îi spune ? Karacearovo ?

— Da, după ce termin analizele, mă întorc acolo. Sau va fi necesar să-mi extirpez negul ?

— De extirpat, trebuie în orice caz. Dar nu-i nici o grabă, socot. Mai tîrziu. Cînd vă veţi întoarce definitiv de la Karacearovo. După toate presupunerile, operaţia vi se va face ambulatoriu.

— Adică ?

— Adică nu veţi fi internat. După exereză, plecaţi acasă. Aşa... Ce rezultate am obţinut ? 490. Şi-acum — celălalt picior. Acelaşi loc. Pornim.

Involuntar am amuţit amîndoi, aţintindu-ne privirile pe ferestruica de sticlă a aparatului. Luminiţele se aprindeau şi săltau rar, disparat, întîrziindu-şi mult succesiunea. Era clar deja, fără nici un fel de aparat, că numărul lor va fi mult mai mic decît cel înregistrat anterior. Conversaţia s-a dezlînat dintr-o dată. Pe chipul şi în intonaţiile vocii Jannei Pavlovna a apărut aceeaşi încordare pe care o simţisem din primul moment, dar o tălmăcisem abia pe parcursul convorbirii ei cu biata Nadia.

A luat foaia şi creionul, s-a ridicat şi a pornit spre masă, ca acolo, nu sub ochii mei, să noteze cea de-a doua cifră, dar, în aceeaşi clipă, şi-a dat seama că oricum nu va reuşi să ascundă foaia în toate cele trei zile. Şi ce rost mai avea s-o facă, de vreme ce toate cadranele se oferiseră total privirilor mele. A aşezat, deci, din nou foaia pe canapea. A despărţit-o în două coloane (se vor lungi în cele trei zile) şi pe hîrtie au apărut cifrele : 490—80. Ca din întîmplare, a intrat şi s-a oprit în spatele meu şeful laboratorului, tînărul profesor Agranat.

— Ei, cum stăm ? Totul e în ordine ?

— În general... Imediat vom mai încerca încă o dată.

Al doilea rezultat a fost : 500—110, după care aveam latitudinea să mă ocup două ore de treburile mele personale, în aşteptarea următoarei şedinţe.

Janna Pavlovna amuţise. Profesorul Agranat a ieşit din cameră fără să facă nici un comentariu. O atmosferă de presimţiri funeste se aduna în jurul meu, iar eu (pare incredibil, dar acesta este

adevărul) m-am instalat la masa ce-mi fusese oferită și am început să traduc schițele lui Abutalib: mici istorioare, parabole, fabule în proză. De mult îmi observasem capacitatea de a lucra cu o fanatică stăruință tocmai în timpul marilor neplăceri și a catastrofelor personale. Dar ce fel de catastrofe personale avusesem pînă acum? Trădări, despărțiri, certuri? Doamne, cît mai multe necazuri de acest fel să-mi fi venit acum pe cap în locul nenorocirii, despre care nu trebuie să spun deocamdată că s-a năpustit, dar poate că se și năpustise asupra mea.

Între ședințele de înregistrare a izotopilor, scriam la masa mea sau mă instalam lîngă telefon, rezolvînd diferite treburi, sau plecam acasă pentru masa de prînz. Coloanele de cifre de pe foaia de hîrtie se tot lungeau. 400—70, 420—75, 390—60, 360—70. Cu aceasta, prima zi de explorări a luat sfîrșit.

Nu știam dacă sînt bune sau rele cifrele mele, dar vedeam foarte bine că în laborator se așteptaseră alte rezultate, că Janna Pavlovna își ascunde ochii de mine, că fața ei, de la o ședință la alta, se alungește și că, oricum și-ar fi mascat îngrijorarea, ea plutește în aer, și pe urmă, se dă în vileag și în vorbe.

Cea de a doua zi a început iarăși cu „bună dimineața". I-am dăruit Jannei Pavlovna o carte pe care mi-o solicitase în ajun, și ne-am reluat locurile lîngă aparat.

— Prin urmare, lucrați acum la o casă de odihnă? întrebă Janna Pavlovna, fixînd tubul pe piciorul meu. Cum se numește? Karacearovo? E departe de Moscova?

— O sută cincizeci de kilometri. Pe Volga.

— Intenționați, deci, să vă reîntoarceți acolo după terminarea investigațiilor?

— Mă așteaptă hîrtiile întinse pe masă. O povestire întreruptă la jumătatea frazei. Așa că, după ce numărați toți izotopii, mă întorc. Sau aveți alte intenții în această privință?

— Nu. Poate că totuși... mai întîi să scăpați de angiom? De ce să-l purtați de colo-colo. N-aveți nevoie de el!

— Cum să scap? Prin operație? Asta durează. Sau, cum ați spus, se poate și ambulatoriu?

— Poate că e mai bine să scăpați definitiv. Fundamental. Eu nu hotărăsc nimic. Agnessa Petrovna va decide. Eu fac numai prezumții.

— Și dacă nu va fi ambulatoriu, cîte zile durează?

— După cum se vindecă locul. Vreo două-trei săptămîni. Așa... Ia să vedem cum stau lucrurile astăzi? Bine. 300—70. O corelație stabilă. Deocamdată mergeți și apucați-vă de lucru. După două ore...

În camera unde îl traduceam pe Abutalib a intrat profesorul Agranat.

— Vladimir Alexeevici, ce-am auzit! Nu vă supărați dacă vă întrerup? În discuția cu Janna Pavlovna ați exprimat ideea conform căreia cancerul n-ar fi o boală a plămînilor, a ficatului, a pielii, a stomacului, ci o maladie a întregului organism. Adică organismul în întregime este bolnav. Iar locul de manifestare a acestei boli, în stomac sau pe piele, este o chestiune insignifiantă.

— Da. E drept, așa am afirmat. Cum se întîmplă, de exemplu, cu metabolismul: la diateză,

bubele pot apărea pe ureche, pe nas, pe cap — nu-i oare totuna ? Nu bubele trebuie tratate, ci metabolismul. Aşa şi în cazul cancerului.

— Păi, acesta este tocmai punctul meu de vedere ! El nu rezolvă problema, fireşte, deoarece rămîne încă neclară natura îmbolnăvirii întregului organism. Treizeci de bilioane de celule din care e construit omul ! Închipuiţi-vă, numai. Fiecare celulă ştie ce are de făcut. Mai exact, se supune unei legi a organismului despre care, deocamdată, nu avem nici o idee. De exemplu, v-aţi jupuit piela undeva pe mînă. O rană superficială. Imediat începe diviziunea celulelor cutanate în scopul închiderii plăgii, în scopul refacerii porţiunii cutanate afectate. Au refăcut-o... Diviziunea celulelor se întrerupe imediat. Cineva sau ceva a ordonat ca diviziunea să se întrerupă şi celulele s-au supus poruncii.

— Dar celulele se divid şi fără să aibă loc vreo leziune. Unele mor, altele noi le înlocuiesc. Şi asta peste tot : în creier, în sînge, în splină.

— Absolut exact. Dar se divid după legi stricte, precise. Un număr egal de cromozomi, o ordine prestabilită în diviziune şi în general — ordine. Iată însă că unele celule încetează să se supună acestui CEVA care le comandă viaţa în organism. Ele încep să se dividă nu aşa cum au fost programate, ci după bunul lor plac. O diviziune dezordonată. Prin asta ies din joc, ies din procesul general al vieţii, proces raţional, dirijat spre un ţel precis.

— Dar organismul ce face ? Pentru că trebuie să dispună de mijloace de apărare, de înăbuşire, de întrerupere a acestui proces indezirabil ?

— Da. De îndată ce în organism pătrunde o celulă patogenă indiferent dacă este un bacil sau virus, legiuni întregi de celule cu rol protector sînt aruncate în luptă într-o încleştare supremă şi cel mai adesea intruşii sînt învinşi.

— Dar în cazul de faţă ?

— Întreaga perfidie a acestei boli constă în faptul că în ea se angajează nu corpi străini din afară, nu intruşi infami, ci celulele propriului organism, intrate însă într-un proces degenerativ. Organismul nu reacţionează împotriva lor : sînt doar ale lui ! Iar între timp ele atrag în acest proces anarhic o cantitate tot mai mare şi mai mare de celule, influenţîndu-le într-un mod oarecare, determinîndu-le şi pe acestea să degenereze. Şi aşa organismul piere.

— Dar pier totodată şi aceste celule malefice ? Sau mai exact, celulele maligne ?

— Întocmai. Şi asta rămîne singura consolare a organismului muribund.

— Să ne întoarcem la începutul discuţiei. Cine trebuie învinuit : celulele care nu se mai supun ordinelor primite sau acei centri de comandă care au admis nesupunerea ? Au slăbit anumite secţiuni ? Au aţipit ? Sau, poate, că, tocmai ca rezultat al îmbolnăvirii generale, şi-au pierdut capacitatea de a dirija exact şi...

— Nu cunoaştem răspunsul. Nu ştim multe lucruri despre această boală. Iată, de exemplu, tumorile pielii... Un anumit procentaj de bolnavi scapă cu totul de năpastă. Fără recidive, fără metastaze. Absolut nici o consecinţă. Pot trăi pînă la o sută de ani. Dar din ce pricină un ins a ieşit cu bine, iar altul nu — nimeni nu ştie. În

general vorbind... teama de această boală este în popor mult exagerată.

— Cum așa ?

— Păi, explicați-mi dumneavoastră cum s-a ajuns la această situație ? Pe glob primul loc îl ocupă mortalitatea pricinuită de îmbolnăvirile cardio-vasculare. Așa este ?

— Da. Cunosc și eu statistica.

— Și totuși, dacă unui om i se atrage atenția că are inima bolnavă, el nu consideră acest lucru ca o sentință, continuă să trăiască, adesea în deplină nepăsare. Dar de îndată ce i se spune că are cancer, instantaneu se declanșează panica, groaza, lacrimile. Ori, mortalitatea cancerului se situează abia pe al doilea loc.

— Splendid profesore. Mă satisface pe deplin această stare de lucruri. Dar cifrele, vă produc într-adevăr neliniște ?

— Care cifre ? Ah, cifrele dumneavoastră ? N-au fost încă analizate. Nu știu nimic în privința aceasta.

— Am auzit că în America bolnavului i se spune atunci cînd se bănuiește că are cancer. Dumneavoastră, de asemenea, mizați uneori pe forțele vitale ale organismului. Așa stînd lucrurile, niciodată nu se știe situația în care lupta organismului devine mai activă — atunci cînd creierul cunoaște, sau atunci cînd ignoră situația.

— Da, americanii au școala lor...

— Exact, despre asta este vorba. De exemplu, în Franța... O întreagă nostimadă. Ocupă primul loc în lume la ciroză. Ceea ce este, dealtfel, explicabil. De la nici un prînz francezului nu-i

lipsește vinul. Și iată că la noi hepaticilor li se recomandă să mănînce numai carne fiartă, pe cînd în Franța carnea fiartă le este interzisă.

— Ce mănîncă atunci ? Doar nu carne friptă ?

— Friptă. Dar pe grătar, pe cărbuni, fără grăsime, fără tigaie. Se socotește ca fiind cea mai puțin dăunătoare carne. Francujii rămîn niște mari originali, nu-i așa ?

Sub scutul acestei conversații lejere despre originalitatea francezilor profesorul s-a și retras strategic din cameră, iar eu m-am concentrat asupra următoarei parabole a lui Abutalib.

În timpul următoarei ședințe, Janna Pavlovna a introdus în discuție cîteva noutăți :

— Operația, desigur, este necesară. Dar pentru o siguranță deplină, este bine ca înainte de operație locul să fie expus radiațiilor. Problema constă numai în alegerea procedeului...

— Ce procedee există ?

— Se poate iradia o singură dată, aplicîndu-se o doză-șoc, fără penetrație profundă. Se poate totodată iradia în decurs de două săptămîni, zilnic, în doze moderate.

— Desigur, se va alege mijlocul cel mai eficace. Doar nu eu trebuie să decid.

— Numai să nu vă gîndiți la nimic rău. Asta se face doar în scop profilactic. Exclusiv profilactic. Pentru orice eventualitate. Știți, pentru ca după operație, cicatrizarea să se producă în condiții optime.

În acea seară am simțit și acasă împrejurul meu o atmosferă deosebită, prudentă. Pe neașteptate, soția mi-a comunicat :

— A telefonat Kolea. Un cunoscut de-al lui ne oferă miniu de fier. Zece grame costă douăzeci de ruble. Poate că merită să luăm două doze ? Să fie acolo...

— Cunoscutul lui Kolea nu ne propune și vreo doftoroaie sau vreo ghicitoare ?

— Doftoroaie nu.[1] Dar la ei, la Sambora, există în pădure un mic izvor și deasupra lui e ridicat un paraclis...

---

[1] Cu doftoroaia totuși am avut de-a face. Mult mai tîrziu, cu prilejul unei călătorii în Bulgaria. Acolo, la Sofia, mi-am descoperit „sora de suferință" — excepționala scriitoare și poetă Blaga Dimitrova. Și ea suportase o operație analoagă cu a mea, dar o exereză de organ, adică de cîteva ori mai complicată. Cineva îi recomandase un vraci popular, pe Petr Dimkov, un bătrîn nonagenar. Pregătindu-se să-i facă o vizită, Blaga mi-a propus s-o însoțesc și eu am acceptat. Dimkov are un mod de diagnosticare foarte original. El așază pacientul pe un scaun în fața lui și, cu ajutorul unei lupe, îi examinează pupilele. Pe perete atîrnă o hartă, asemănătoare celei care reprezintă emisferele pămîntului. Este harta celor doi ochi. Globii oculari sînt străpunși de sute de puncte. Fiecare punct ar corespunde cică, unei anumite boli.

Ambianța locuinței lui Dimkov este modestă. El tratează fără să primească bani. Se spune că a scris o carte de medicină populară de o mie de pagini, mai exact, despre propria lui medicină, și se mai spune că această carte va fi editată.

Dimkov mi-a examinat amîndoi ochii.

— Vă voi da un borcănaș cu marmeladă. Asta numai pentru început. Pentru vindecarea deplină trebuie multă marmeladă de asta.

Se prepară în felul următor : se iau boabe de bozie de cîmp (bozie ierboasă cu miros greu, *sambucus ebulus* — V.S.), și se așază într-un vas în straturi egale, de grosimea unui deget. Deasupra se presară un strat de zahăr tos de aceeași grosime. Trebuie să aștepți pînă ce se topește tot

— După cîte îmi dau seama, a telefonat Agnessa Petrovna. Ce ți-a spus ?

— Nu mi-a spus nimic. Ți-am zis așa, într-o doară.

---

zahărul. Atunci totul se strecoară și siropul este gata. Poți să nu-l transformi în marmeladă. Modul de folosire e următorul : cu zece minute înainte de masă bei un pahar plin cu apă distilată (150 g), iar după masă, la desert, înghiți o lingură de sirop.

— Dacă veți face așa o lună și jumătate, veți fi sănătos ca un eschimos — a sfîrșit vraciul Dimkov — și zdravăn ca un soldat din garda regală. Dacă toți ar bea siropul acesta, bolile canceroase s-ar rări cu 80 (optzeci !) de procente. Să fi venit la timp la mine, nu ați fi avut nevoie de nici o operație.

Făcînd o digresiune lirică, mi-a povestit despre bozie cu unele amănunte : rîndunelele, înainte de a zbura peste mări, ciugulesc boabe de bozie și pot rezista cu ușurință la mari distanțe. Nevăstuica atacă șarpele. Dacă șarpele o mușcă, aceasta întrerupe încăierarea, fuge, înghite repede boabe de bozie și atunci, ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat, se întoarce ca să-și înfrîngă dușmanul.

— Și ce rost are apa distilată ?

— Are loc curățirea sîngelui (în combinație cu bozia). Dacă beți un pahar de apă obișnuită, în cel mai bun caz o treime din apă rămîne în organism. Dacă apa este distilată, nu numai că se elimină în totalitate, dar, pe deasupra, scoate cu ea încă o treime de pahar de apă din organism.

Atunci Dimkov ne-a arătat un aparat portativ, funcționînd permanent, pentru distilarea apei, avînd o productivitate de un litru la 24 de ore. Aceste aparate s-ar vinde, cică, la Sofia și costă 55 de leva (în jur de șaizeci de ruble), dar ele se vînd foarte greu persoanelor particulare, întrucît sînt deosebit de utile pentru obținerea rachiului de prune.

N-am trecut încă la acest tratament. În primul rînd, abia m-am întors din Bulgaria. În al doilea rînd, bozia de cîmp poate fi obținută pe undeva mai la sud, la noi ea nu crește. În al treilea rînd, ei bine, în al treilea rînd, nici

...Terminînd toate calculele (mai departe a mers tot așa : 300 — 60, 290 — 56, 310 — 70), Janna Pavlovna, ca printre altele și din întîmplare, mi-a spus la despărțire :

— Cifrele noastre în sine, nu au nici o semnificație. Mîine se convoacă consiliul de medici, atunci se va pune diagnosticul definitiv.

— Diagnosticul definitiv, după cum știm din romanul cu același titlu, se poate pune doar la autopsie.

Faptul că eu glumeam cu atîta degajare și seninătate i-a plăcut Jannei Pavlovna. Dar, probabil, și mai mult i-a plăcut faptul că nu am amintit nimic, în orice caz nu cu voce tare, despre una din frazele ei imprudente, rostite la începutul cercetării. Și anume, că prin metoda izotopilor tumorile cutanate sînt diagnosticate destul de exact.

9

AȘADAR, să admitem că aceasta este sentința. Cine a pronunțat-o ? Acest aparat ? Sau Janna Pavlovna ? Sau o va pronunța consiliul de mîine ? Ar fi o nedreptate să trec pe seama lor o astfel de responsabilitate. Oricum, condamnarea exista cu mult înainte. Dar de ce ?

După părerea mea, în viața oricărui contemporan poate fi găsit un număr suficient de fapte

---

unul dintre cataloagele noastre nu o recomandă ca o plantă medicinală, iar Marea Enciclopedie Sovietică o indică doar ca mijloc de exterminare a șoarecilor și ploșnițelor. În al patrulea rînd... în al patrulea rînd, totul apărea mult prea simplificat în această concepție de tratament.

pentru a-l înălța aproape pînă la rangul sfinților, iar pe de altă parte, un număr identic conform căruia poate fi făcut praf și pulbere cît ai clipi. Firește, nu insist asupra ideii că ar fi vorba de orice om, fără excepție, ca să nu jignesc, imprudent vreun întîmplător neprihănit (mai bine să lăsăm pe fiecare să-și fie propriul judecător) ; în ceea ce mă privește însă, se pot aduna fapte din belșug atît din prima, cît și din a doua categorie.

Cu cîțiva ani în urmă, începusem să scriu un roman axat pe încercarea de a-mi descîlci întîmplările vieții tocmai din acest punct de vedere. Pentru a le sorta la dreapta și la stînga, separînd oile de capre ; dar m-am ciocnit de greutăți insurmontabile. O faptă care la prima vedere apare bună și generoasă poate să aibă uneori cele mai nefericite consecințe, iar o faptă aparent rea, egoistă și chiar netrebnică, se dovedește a fi sursă de bine și fericire pentru cei din jur.

Dealtfel, romanul respectiv înaintează greu, nu pentru că m-aș fi împotmolit în interpretări, ci din alte cauze. Nu le voi discuta aici. Important rămîne faptul că nu am auzit în adîncul meu nici un protest împotriva sentinței amintite. Ar fi fost și lipsit de sens să încerc a face recurs, fie și față de mine însumi, pentru ceea ce nu merita acest lucru. Doar nu poți să te-apuci să strigi : „Eu sînt bun, generos, necesar, talentat, la urma urmei !" Nu, nu poți să faci una ca asta.

— Celelalte calități poți să le treci sub tăcere. Dar talent, într-adevăr, ți-a fost dat.

— Ei, și ce-i cu asta ? M-am străduit doar să-l folosesc spre binele... Posed douăzeci de mii de scrisori de la cititori.

— Și a cîta parte din acest talent ai folosit ? De-ar fi măcar a zecea parte și tot ar fi ceva. Restul ai irosit în ședințe, plimbări și somn, ospețe, flecăreli prin diferite adunări, agitație fără rost, l-ai scuturat și l-ai risipit în van.

— Dați-mi timp și voi dovedi...

— Timp ți-a fost dat. Ar fi trebuit să mori în toamna lui 1942, împreună cu cei de-o seamă cu tine : Valka Grubov, Borka Grubov, Serioja Cernov, Boris Moscovkin, Ivan Kunin... Acum socotește cîți ani ai căpătat pentru a te putea desfășura și arăta de ce ești în stare. Peste treizeci.

— Totuși cîte ceva am realizat. Nu am fost un pierde-vară, un leneș. Am scris multe cărți. Dintr-un băiat de la țară am devenit scriitor moscovit. Cărțile mele sînt editate peste graniță... Credeți că a fost ușor și simplu pentru un băiețandru din Olepino...

— De la tine se aștepta mai mult. Și aveai toate posibilitățile.

— Ce posibilități ?! Dacă ați ști condițiile, împrejurările...

— Ai rămas în viață — iată condiția supremă. Din moment ce ai fost viu, înseamnă că ai fi putut. Numai moartea suprimă orice posibilitate.

— Bine, sînt vinovat. Dar de ce așa devreme ?

— Nu-i nici devreme, nici tîrziu. Cîți ani ai ? Aproape cincizeci ? Desigur, poți s-o duci scîrțîind și pînă la o vîrstă înaintată. Dar nu uita că mulți au murit mai devreme. Nu ne vom referi la milioane de oameni. Să luăm doar cîteva nume cunoscute : Pușkin avea cînd a murit 37 de ani, Byron — 36, Lermontov — 27, Maiakovski — 36, Esenin — 30, Bielinski — 37, Blok — 40, Nikitin — 37, Pisarev — 27, Petöfi — 26, Hristo Botev — 28, Dobroliubov — 25, Gogol — 42, Jack London — 40, Griboedov — 34, Maupassant — 33, Cehov — 44, chiar și Dante — 56 de ani... De adăugat că despre mulți dintre ei nici nu gîndim că ar fi murit prea curînd, înainte de vreme. Despre Dante, Cehov, Gogol, Maupassant, în orice caz nu avem o astfel de reprezentare, fără să mai vorbim de alții care erau aproximativ de aceeași vîrstă cu tine : Lomonosov — 54, Molière — 51, Bulgakov — 49, De Coster — 52... Nu-mi amintesc precis, dar se pare că Napoleon însuși reușise spre vîrsta ta, dacă nu întru totul, în orice caz pe aproape, să îndeplinească ceea ce a avut de îndeplinit în sorocul lui. Așa că nu mai ai nici un motiv de lamentare.

— Nu mă lamentez. Dar nu-i totuși o modalitate prea crudă ? Să fi venit subit... o... cardiovasculară...

— Rușine ! Ce, ți se smulge falca inferioară, așa cum i s-a întîmplat lui Valka Grubov, la explozia unei mine ? Sau ai căzut în încercuire și rătăcești disperat și înfometat într-o pădure pustiită de toamnă ? Sau zaci într-un vagon de marfă tixit cu bolnavi de tifos exantematic ? O trecere forțată peste un rîu înghețat ? Blocadă ? Preferi un lagăr de concentrare unde să fii deținut pînă ce crăpi de foame ? Ai vrea poate să sapi pămîntul, sau să tai la pădure sub amenințarea mitralierelor ? Două-trei interogatorii conduse cu păr-

tinire te-ar satisface ? Dar să arzi pe un rug înălțat în mijlocul unei piețe largi ? Sau cu fața la zid și cu țeava pistolului în spate ? Să fii tras în țeapă poate ? Să-ți pui tu singur ștreangul în jurul gîtului ? Se înțelege, nu despre sfîrșitul definitiv este vorba. Acesta este identic pentru toți. Strict fiziologic vorbind, acest sfîrșit nici nu există. Simțurile noastre nu-l înregistrează. Este clar că avem în vedere trecerea în neființă. Așadar, nu vei fi legat de coada unor cai porniți în galop, nu te va arunca nimeni în focarul locomotivei, nu-ți va turna cineva plumb topit pe gît, nu-ți vor muri sub ochii tăi copiii de foame, nu vei fi îmbrîncit într-o arenă ca să te sfîșie fiarele și nu ți se vor bate mîinile și picioarele în cuie... Ce alte treceri groaznice în neființă mai există ? Cele enumerate pînă acum nu sînt invenții. Toate s-au petrecut cu oameni vii. De asemenea treceri au avut parte semenii noștri. Așa a fost realitatea, n-ai ce face. Dealtfel, nici n-au fost înșiruite aici cele mai înfiorătoare. Dacă ar fi să inventariem chinurile omenești dinaintea morții care le-au fost date unora... S-au văzut nevoiți să-și mănînce propriii copii, sau să-și reteze propriile mîini ca să le elibereze din cătușe. Pe cînd tu vei sta într-o rezervă comodă. Vei fi înconjurat de atenție. Ți se vor face injecții calmante. Ți se vor administra somnifere. Vei avea la îndemînă cărți interesante. Permisiunea de a bea cu prietenii care te vor vizita.

— Nu vreau !

— Ei, asta-i de-acum o prostie. Pentru că nimeni nu te întreabă. Cît despre o moarte subită, în locul tău n-aș mai insista. Poate că ți se dă

o ultimă șansă. Nu prea mare, dar poți să meditezi asupra acestui lucru. Poate că în acest răstimp poți să faci un anume pas care va fi foarte important. Dacă ar fi o boală cardio-vasculară fulgerătoare, atunci, cum îți dai seama prea bine, n-ai mai putea întreprinde nimic.

— Ce pas ? Nu cunosc nici un fel de pas pe care l-aș putea face.

— Gîndește-te bine. Pentru asta ți se acordă un scurt interval.

— Dar de ce tocmai mie ?

— Nu înțeleg.

— Cum așa ? Prietenii mei vor rămîne în viață. Cu ce sînt ei mai buni decît mine ? Prin ce sînt eu mai culpabil decît ei ?

— Cine va rămîne ? Aici, pînă și în vocea interlocutorului meu — deși o născocire a imaginației — am surprins o netrucată nedumerire și parcă spaimă. Cine va rămîne ?

— Ei... Oamenii care trăiesc pe pămînt.

— Ni-meni. Nici un singur om. Din toți cei cu care trăiești pe pămînt nu va rămîne nimeni... Iată mîna mea și cuvîntul de onoare.

— Pentru un anume răstimp...

— Ah, asta era ! Iar eu te consideram un om serios. Nu cumva acorzi atenție acelei diferențe microscopice existente între plecarea din viață a oamenilor ? Ludovic al XVI-lea și călăul lui stăteau pe același eșafod. Alături se aflau jurați care l-au condamnat pe rege. Lui Ludovic i s-a tăiat capul, călăul s-a dus acasă la cină, jurații au plecat la tribunalele lor. Unde sînt acum toți aceștia ? Oare n-au nimerit împreună în același loc ? În primul rînd, toți sînt din același secol, al

XVIII-lea. Şi chiar pentru noi, cei vii, diferenţa de cîţiva ani la care şi-au părăsit acei oameni veacul, nu mai are nici un fel de importanţă. Iar pentru ei, cu atît mai puţin. Aşa încît, păstrează-ţi încrederea. Nu se pune la cale nici o înşelăciune. Sistemul acesta lucrează mai corect şi mai sigur decît altele. În plus, mîine se întruneşte consiliul de medici... Cine ştie... E posibil să capeţi o amînare substanţială. Dar în locul tău nu m-aş da în vînt după ea. Şi, la urma urmei, dacă această boală se dovedeşte a nu fi mortală, care-ţi va fi cauza morţii ? Va trebui să accepţi un altfel de sfîrşit şi crede-mă, el nu va fi cu nimic mai bun. Şi nu peste trei sute de ani, ci mult, mult mai curînd. Amînarea, cum prea bine înţelegi, nu poate fi atît de substanţială, încît să merite o discuţie serioasă. Să spunem zece, cincisprezece ani... Cînd te-ai mutat în noua locuinţă ?

— Acum doisprezece ani.

— Şi cum îţi apare acel moment astăzi ?

— Mi se pare că a fost ieri.

— Aha, aşa deci. O clipă, o suflare a timpului. Iar acum, măsoară aceeaşi clipă, transferînd-o în viitor. Iată în ce constă problema de aritmetică. Şi trebuie să mai ai în vedere ceva : cu cît înaintezi în vîrstă, anii zboară tot mai repede, tot mai repede.

10

AŞ dori
Să trăiesc, să trăiesc, să trăiesc,
Peste mări

Să plutesc, să plutesc, să plutesc.
Peste munţi
Să tot zbor, să tot zbor, să tot zbor,
Peste sufletul
Tuturor, tuturor, tuturor.

Mulţi ani, viu,
Să mă văd, să mă văd, să mă văd.
Urme-adînci
Prin omăt, prin omăt, prin omăt.
În mălin
Flori tîrzii, flori tîrzii, flori tîrzii ;
Draga-mi dea
Raze vii, raze vii, raze vii.

Să tot cînt
S-am prilej, s-am prilej, s-am prilej.
S-am aramă
În gîtlej, în gîtlej, în gîtlej.
Să mă doară
Orice cînt, orice cînt, orice cînt.
Să-mi duc viaţa
Tot luptînd, tot luptînd, tot luptînd.

Aş dori,
Dîrz şi crunt, dîrz şi crunt, dîrz şi crunt,
Strîmbătatea
S-o înfrunt, s-o înfrunt, s-o înfrunt.
Ce poveri
Mi-s pe plac, mi-s pe plac, mi-s pe plac ?
Sabia
Vreau s-o-nşfac, vreau s-o-nşfac, vreau s-o-nşfac.

Să cutez
Mi-am dorit, mi-am dorit, mi-am dorit.
Însă morții
I-s sortit, i-s sortit, i-s sortit.

11

PENTRU consiliul medicilor m-am prezentat exact la orele douăsprezece, așa cum mi se poruncise. Dar cabinetul în care am intrat era pustiu. Ieșind pe coridorul policlinicii institutului, am întîlnit-o pe Agnessa Petrovna care și-a revărsat asupră-mi o veritabilă cascadă de emoții pozitive.

— Ce mai faceți ? Cum vă simțiți ? Care-i starea de spirit ? Cred că toate necazurile dumneavoastră sînt niște fleacuri. Sînt încredințată ! Dar aș dori să vă examineze și alți colegi. Pentru a întări supoziția mea. Cred că este pur și simplu un fibrom. Un angiofibrom. Îndată se va aduna consiliul. Așteptați aici.

Cu aceste cuvinte ea a intrat în cabinet, iar eu am rămas la ușă. Pe coridor a apărut Janna Pavlovna cu un dosar în mînă.

— A... Dumneavoastră ? Păi uite, aduc tocmai calculul izotopilor dumneavoastră. Concluziile laboratorului nostru. Imediat profesorii își vor arunca privirile pe foile acestea și vor trage concluziile.

— Dumneavoastră personal la ce concluzii ați ajuns ?

— În negul pe care-l aveți pe coapsă pot fi îngrămădite foarte multe vase capilare. Pe seama lor s-a și obținut o reprezentare anormală. Dar

nu vă neliniștiți, peste cîteva clipe consiliul va lămuri totul. A fost chemat însuși profesorul Larioșcenko. Ea este marea noastră somitate. Deși este pensionară, a fost rugată și a promis că vine.

În sfîrșit, am fost invitat înăuntru. Tot ce a urmat mai departe s-a desfășurat cu asemenea repeziciune, încît nici n-am izbutit să mă dezmeticesc.

— Culcați-vă pe spate, descoperiți coapsa. Stimați colegi, vă rog să priviți și să vă exprimați părerea.

Unul după altul, doctorii s-au apropiat de mine ; toți, fără nici o excepție, erau femei. Fiecare pe rînd îmi examina cîteva secunde tumora, o atingea cu două degete, o clătina într-o parte și în alta, o apăsa deasupra, punea rapid întrebări.

— O aveți de mult ?

— De cîțiva ani.

— Nu a sîngerat niciodată, nu a plesnit, nu a murdărit lenjeria ?

— Niciodată.

— Vă doare, vă deranjează ?

— Dacă o lovesc — doare. Dacă mă culc pe partea aceasta, după vreo cinci minute începe să doară surd.

În acel moment s-a deschis ușa și în cabinet a intrat o femeie căruntă. Judecînd după faptul că a sosit mai tîrziu, am tras concluzia că dînsa era profesorul care fusese invitat special. Numai că ea a intrat fără să schimbe saluturi cu nimeni, înaintînd direct spre coapsa mea. S-a aplecat, a pipăit.

— Niciodată n-a sîngerat, nu a plesnit ?
— Niciodată.
Ca la un semnal, toţi doctorii au început pe rînd să pronunţe nişte formule medicale complicate, aceleaşi, de bună seamă.
— Sînt foarte bucuroasă, stimaţi colegi, că opiniile dumneavoastră coincid cu supoziţia mea. Vladimir Alexeevici, nu aveţi nimic împotriva operaţiei ? Semnaţi aici. Luni vi se va lua sînge pentru factorul R. H. şi alte analize. Marţi vă internăm, iar miercuri vă operăm.
— Trebuie să plec la Karacearovo. Mi-au rămas hîrtiile întinse pe masă. O povestire la mijlocul unei fraze...
— Ce propuneţi ?
— Un răgaz de vreo două săptămîni.
— Nici un fel de săptămîni. Venind în întîmpinarea doleanţei dumneavoastră, vă acord o zi. Miercuri vă internaţi, joi vă operăm... Ei, vedeţi, v-am spus doar că nu-i nimic foarte grav.
Sora medicală, cu istoricul bolii în mînă, l-a întrebat pe profesor :
— Ce să scriu la nomenclatura operaţiei ?
— Incizie profundă a unei formaţiuni pigmentare în zona cutanee a treimii superioare a coapsei stîngi. La revedere, Vladimir Alexeevici. Plecaţi la Karacearovo şi terminaţi-vă povestirea.

12

ORICÎT ar părea de straniu, acest consiliu — veritabil foc de artificii — m-a liniştit. Am uitat de laborator, de mina acră a Jannei Pavlovna, de luminiţele săltăreţe din ferestruica aparatului. În aceeaşi zi am plecat la Karacearovo, unde, odată sosit, în primul rînd am adormit rapid şi profund. Totuşi, trezindu-mă la mijlocul nopţii, pe cînd mă tot întorceam de pe o parte pe alta, un gînd semiconştient s-a agăţat de nişte cuvinte şi dintr-o dată am ieşit complet din apele somnului. M-am înviorat, m-am deşteptat de-a binelea. Am revăzut cu ochii minţii, într-o lumină clară şi lucidă, consiliul medical de peste zi, înţelegînd cu certitudine necruţătoare că diagnosticul fusese pus mai înainte de consiliu, pe baza datelor furnizate de laborator, care, neîndoielnic, le erau cunoscute anterior. Doar Agnessa Petrovna telefona de trei ori pe zi la laborator, interesîndu-se de rezultatele cercetării. Iar tot acest consiliu nu fusese decît un spectacol bine pus la punct, în scopul liniştirii mele anteoperatorii. Dacă era vorba de un biet fibrom benign, de ce atîta grabă ? De ce era atît de preţioasă şi o singură zi ? De ce „incizie profundă“ ?
Nu-mi reprezentam prea bine ce înseamnă PROFUNDĂ, dar însăşi asocierea acestor cuvinte exprima nelinişte, primejdie, măsuri radicale.
Oare ce regretă omul pe pămînt atunci cînd îi este dat să moară ? Oricît ar părea de straniu (şi aici avem de-a face cu un paradox), omul regretă ceea ce a apucat deja să afle, să privească, să trăiască, cu mult mai intens decît ceea ce i-a rămas încă necunoscut, neîncercat. De bună seamă, n-o să regrete mai mult faptul că n-a apucat să vadă cum iau fiinţă aisbergurile în Gröenlanda, alunecînd şi desprinzîndu-se din masivul de gheaţă, prăbuşindu-se cu un plescăit în apă, decît faptul că nu-i va mai fi dat să pornească după ciu-

perci într-o ziulică cețoasă de toamnă, că nu se va mai scălda în zorii unei dimineți într-un rîuleț străveziu, că nu va mai culege flori pe cîmp, că nu va mai privi norii și nu va mai săruta o femeie.

Da, nu am vînat broaște țestoase sau balene și crocodili, nu am forat pămîntul, nu am condus locomotive și nu am fost pilot de încercare, nu am ridicat clădiri și n-am crescut iepuri de casă, nu am făcut tot soiul de experiențe în laboratoarele de chimie, nu am pus piciorul pe insulele Solomon, nu am lucrat la miliția judiciară, nu am mîncat buză de bizon și nu m-am luptat cu rechinii, n-am participat la vreo grevă a docherilor, nu am făcut parte din conducerea statului, nu am intrat în edificiul operei *La Scala*, nu m-am culcat cu negrese, nu am zburat cu balonul captiv, nu am executat sărituri de pe trambulina de schi, nu am fost portar în selecționata de fotbal a U.R.S.S., nu m-am scufundat la mari adîncimi într-o batisferă, n-am stat la umbră sub secvoia, n-am contemplat Aia-Sofia și piramidele egiptene, n-am călătorit prin Japonia, India și n-am fost într-o mulțime de alte țări. N-am fost nici măcar în Kamciatka sau pe lacul Baikal.

Ar avea de ce să mă încrînceneze regretul după tot ce n-am văzut, n-am făcut, n-am încercat. Ei bine, nu, emoția m-a strangulat numai atunci cînd mi-am amintit de ploile din Batumi, dîndu-mi seama că, poate, n-am să le mai aud vreodată sunetul perseverent și tumultuos, și că nu mă voi mai arunca în răcoarea albastră și sărată a mării.

Cîte ceva totuși am reușit să văd pe pămînt. Exact atît cît trebuie, pentru ca lumea să nu-mi apară prea familiară și plictisitoare, suficient pentru a înțelege frumusețea și varietatea binefacerilor terestre. Am văzut Parisul, Londra, Budapesta, Varșovia, Sofia, Münchenul, Bonnul Edinburgul, Berlinul, Dresda, Kölnul, Hanoiul, Pekinul, Tirana, Shkodërul, Bucureștiul, Cracovia, Copenhaga, insula Bornholm, Nisa, Aix-en-Provence, Marseille, Saint-Michel, Tîrnovo, Belgradul, Ljubljana și multe alte orașe în țările unde am avut fericirea să călătoresc. Dar chiar acolo... Să luăm, de pildă, Parisul... Oare puține au rămas locurile pe care n-am reușit să le văd sau lucrurile pe care nici nu le bănuiesc că există ? Dar regret acum nu faptul că n-am să văd niciodată nevăzutul, ci jale-mi este că n-am să mai revăd Parisul de pe înălțimea renumitei coline, că n-am să mai merg pe îngusta ulicioară Rue du Bac, de unde începeau toate itinerariile mele pariziene. Nu reușești să faci nici o sută de pași și ulicioara s-a și revărsat în bulevardul Saint-Germain, și chiar acolo, pe colț, la intrarea în cafenea, se etalează coșuri cu stridii, învelite în alge marine cu miros strident. Dacă o pornești de aici spre stînga, se înșiruie alte cafenele și mici restaurante și tot pe undeva, pe aproape, îți iese în cale biserica Saint-Germain-des Prés. Dacă pornești la vale pe Rue du Bac nimerești pe cheiul Senei și, privind spre dreapta, întrevezi imensitatea catedralei Notre-Dame, iar direct peste Sena — Louvre-ul însuși.

Nu, în clipa de ascuțită durere a despărțirii (sau în orice caz a conștientizării faptului că despărțirea se apropie), nu după insulele Solomon tînjești, unde n-ai fost niciodată, ci după un oare-

care tîrg Sazanda sau Sazopol, pe care ai apucat să le vezi. Doamne, nici măcar de Sazanda n-am nevoie ! Să merg primăvara pe delușorul din Olepino, din sat pînă la luncă, biciuind cu o nuielușă pîrîiașul dezghețat ! Abia își adună puterile, pe alocuri aleargă spre o mică albie topită în zăpadă, în alte părți zăpada îl ascunde și-l înghite. Dacă desenezi cu nuielușa o dîră pe omătul murdar, mustind de apă, vezi cu ce bucurie și cu ce suspin de ușurare, bolborosind și sclipind în soare, curge apa în noua albie, pe neașteptate deschisă. Iar neaua, îngrămădită pe malurile acestei mici albii, se încălzește, seacă, se evaporă. Dincoace vadul este deja săpat, dar a fost înfundat cu zăpadă sfărîmată și cu bucăți de gheață și ce satisfacție încerci să distrugi cu aceeași nuia stăvilarul și să dăruiești cale liberă micilor lacuri închise ! Mai la vale, pîrîiașul iese brusc dintre malurile lui, curge impetuos pînă ce, dintr-o suflare, umple din nou un mic lac, lîngă un alt stăvilar. Te apropii cu nuielușa și de acesta și, tot așa, umbli pe sub colina încălzită de razele soarelui, mai mult de jumătate acoperită de petece de pămînt reavăn, petrecînd pîrîiașul pînă în luncă, apoi chiar pînă la revărsarea lui în alt rîu, care a reușit deja să spargă și să salte gheața grea a iernii.

Doamne, nici această biciuire cu nuiaua peste apele pîrîiașuuli nu-mi trebuie. Adică, aș dori-o, dar ea înseamnă deja un ospăț regesc, o grandioasă fericire. Odată, tot în aprilie, sub razele fierbinți ale soarelui am luat o mînă de zăpadă și zăpada aceasta era zgrunțuroasă, și strălucea în palmă ca sarea nemăcinată, și-mi răcorea atît de

plăcut palma înfierbîntată ! Am ținut-o pînă ce boabele acelea străvezii s-au împuținat tot mai mult. Zăpadă de aprilie să mai țin în palmă încă o dată ! Cît despre insulele Solomon — domnul cu ele. Probabil că sînt încîntătoare, dar nu spre ele se îndreaptă părerile mele de rău în aceste clipe.

Totuși în interiorul nostru funcționează mecanisme complicate și înțelepte. Între două sectoare din organismul nostru, între două moduluri, cum ar zice un specialist în mecanisme, poate lipsi legătura directă, un cablu oarecare, o comunicație. Sau, dimpotrivă, poate exista un strat izolator care, odată deteriorat, să declanșeze apariția a tot felul de manii posibile, complexe, psihoze și viața devine atunci insuportabilă.

Orice om știe că va muri. Orice om normal nu dorește să moară. Atunci de ce gîndul morții nu ne chinuie toată viața ? De ce vorbim despre moarte cu ușurință, ba uneori chiar rîzînd, ca și cum nu despre propria noastră moarte este vorba ? Pentru că în organismul nostru, la locurile necesare, sînt așezate aceste manșoane izolatoare.

Iată, pășește prin viață un optimist plin de energie și de sănătate.

— Ai să mori, i se spune.

— Eu ? Desigur că am să mor ! și rîde. Hohotind. Deschide o nouă sticlă de vin, sărută o femeie. Pleacă ținînd-o de mînă, întorcîndu-și spre noi fața surîzătoare.

— Toți vom muri ! Asta-i veselia. O comedie. Să te ții cu mîinile de burtă. Dinții lui sclipesc. Plesnește de sănătate. Mai întreabă o dată : Am să mor ? — Se înțelege de la sine. Toți vom muri. Și din nou hohotește.

În organismul uman, în psihicul nostru, undeva, în tainicile profunzimi ale creierului, cu premeditare n-au fost instalate firele subţiri de comunicaţie. Lipseşte legătura. Acţionează funcţiile de protecţie ale organismului. La fel cum uită femeile durerile facerii şi din nou rămîn însărcinate, şi nasc, deşi în timpul naşterii jură că va fi pentru ultima oară. Sau îşi amintesc, dar ca şi cum ar fi vorba despre chinurile altcuiva. S-a aşternut şi în acest caz învelişul izolator.

Aflat în deplină sănătate e normal să rîzi de moarte. Dar dacă eşti la ananghie ? Dacă eşti strîns cu uşa ? Dacă vorba ceea, situaţia e albastră ? Atunci, se dovedeşte că organismul are şi alte mijloace de apărare. În timpul unei boli primejdioase, cu atît mai mult al uneia fatale, probabil că apar (este doar o presupunere de-a mea) undeva, prin suprarenale, deversîndu-se în sînge, nişte substanţe ce amortizează acuitatea posibilului deznodămînt care se apropie. Şi chiar te împacă cu el. Apare acel necesar dram de indiferenţă, de deprimare şi de oboseală, cînd e mai plăcut şi mai de dorit să stai, pur şi simplu, culcat, să nu te mai gîndeşti la nimic, decît să te agiţi din nou, alergînd după diferite treburi, obţinînd ceva, dînd din coate şi în general acţionînd în vreun fel.

Îmi amintesc că şi mai înainte mă asaltau valurile oboselii şi ale unei apatii cenuşii şi amorfe, dar niciodată nu mă acopereau pînă peste cap. Mă surprindeam gîndind că astăzi parcă nu doresc nimic. Nu există nici un lucru de care aş putea să mă agăţ, nu există acţiune pe care aş vrea s-o fac, nici stare de spirit la care să mai aspir. Să mă plimb — nu-mi dă ghes inima. Să aprind un foc în pădure — nici un îndemn. Să prind peşte — nu are rost. Să joc o partidă de şah — este inutil. Să mă trezesc la Paris — de asemenea. Să plec în căutarea unor relicve ale trecutului — nici atît. Să stau cu prietenii la un pahar de vin — n-am chef... Dar tocmai aici stă miezul chestiunii. Enumerînd temător toate acţiunile posibile, descopeream totuşi, întotdeauna, un loc viu, ştiam ceea ce aş fi dorit să fac. Înseamnă că oboseala nu era completă, nu era o oboseală de moarte. Niciodată nu mi s-a întîmplat să nu doresc să scriu. Munca mă salva în toate cazurile. Ceea ce voiam era uneori aşa de îndepărtat, încît nu putea fi realizat pe dată. Aş fi vrut, bunăoară să mă găsesc sub o ploaie caldă într-o pădure de brazi, însă afară se înstăpînise iarna moscovită. Dar nu asta era important, ci faptul de a găsi în inima mea ceva vital, ceva de care să mă agăţ, să doresc, fie şi nerealizabil în acea secundă. Principalul era acel loc viu, prin care te puteai simţi un om viu. Uneori însă, o presimţire sumbră mă înspăimînta : mă gîndeam că va veni o zi cînd nu voi mai dori absolut nimic. Altceva decît să mă culc, să închid ochii şi să zac aşa, total părăsit de gînduri şi de dorinţe.

13

VECHI POTECI închise-o să-mi rămînă.
Nu-i chip noi poteci să-mi tai ;
Ţie mă închin, stăpînă,
De-astăzi, doar prin viul grai.

Tot ce-n dar primit-am pînă
Azi, e-un rîu care se curmă.
Ție mă închin, stăpînă,
Pentru anii mei din urmă.

Ah ce feerii se-ngînă!
Ard cărbunii-n mici movile.
Ție mă închin, stăpînă,
Pentru ultimile zile.

Tot ca o copilă-zînă
Tu în minte mi-ai rămas.
Ție mă închin, stăpînă,
Pentru ultimul meu ceas.

Coasa șuieră, hapsînă, —
Cade firul ierbii frînt.
Ție mă închin, stăpînă,
Pentru ultimul cuvînt.

Focul nostru e-o fărîmă
Din încinsul nostru dor.
Ție mă închin, stăpînă,
Pentru ultimul fior.

Multe daruri am în mînă:
Nord, sud, est și vest, — în turmă.
Ție mă închin, stăpînă,
Pentru frunza cea din urmă.

Să domnești, de-oi fi țărînă,
Neuitînd ce se petrece:
Că și-acest „mă-nchin, stăpînă“,
Ca o apă trece, trece.

14

ÎN CASA de la Karacearovo nimic nu se schimbase în răstimpul absenței mele de cîteva zile. Cartea deschisă se afla în același loc pe măsuța joasă din hol, în fața divanului: Joyce Cary, „Din prima mînă“. O carte excepțională. Lîngă carte, o ceașcă cu resturile unui ceai. Lichidul din ceașcă parcă se acoperise cu pete de ulei. Pe tabla de șah aștepta o problemă cu trei deschideri, pe care n-am reușit atunci s-o rezolv. Pe biroul din cabinet — o pagină scrisă pe jumătate. Trebuie, orice s-ar întîmpla, să termin această povestire cu prezumtivul titlu „Prădăciunea“. Trebuie.

Totul este aici ca și mai-nainte. Viața a tot curs grăbit pe cîteva șuvoaie și deodată s-a oprit, a încremenit. Ca-n basmul în care prințesa și-a înțepat cu fusul degețelul ei trandafiriu. Mai apoi a fost sărutată și totul și-a reluat rotirea, de la jumătatea gestului, a vorbei, a pasului. Așa și cu mine: trebuie să torn ceai în ceașcă, să întorc pagina cărții, să fac o mutare cu turnul, să termin fraza începută. Curgerea vieții nu se orpise, se întrerupsese numai pentru un răstimp. Trecuse o singură săptămînă. Dar ce ireal de idilică îmi apărea acum viața pe care o dusesem aici cu o săptămînă în urmă. De parcă mi-aș fi privit lucrurile risipite ici-colo, cîndva, într-o altă epocă.

Trei zile... Sîmbătă, duminică, luni, obținute de la Agnessa Petrovna. Încă trei zile pe malul Volgăi, într-un parc bătrîn, pe un divan comod, la masa de lucru. Ca într-adins, se înstăpînise o vreme cum nu mai apucasem niciodată la Karacearovo de cincisprezece ani. Pe neașteptate (era

şaptesprezece noiembrie), fără pic de vînt, se lăsase un ger străpuns de raze de soare piezişe. Pe Volga se formase o neagră oglindă de gheaţă de vreo patru centimetri, iar copacii se înveliseră în promoroacă pufoasă, deşi nu căzuse încă nici un fulg. Pămîntul negru, frunzele galbene, nu de mult căzute, fiecare fir de iarbă, ba chiar fiecare beţişor de pe jos se acoperiseră cu polei.

Prin gheaţă puteai vedea totul în apă : fundul nisipos, brun-închis, ca de cafea, mărunt vălurit, ierburile prin care înotau bibanii. Puteai înainta cu paşi mărunţi, alunecoşi. Pojghiţa subţire se curba, trosnea melodios. Nu crăpături, ci sunete păreau a se risipi în toate direcţiile, cu desen de pînză de păianjen. Totuşi gheaţa te ţinea, îţi îngăduia să aluneci pe toată oglinda de un kilometru lăţime a Volgăi. Doar o lovitură zdravănă de băţ o străpungea. Perdelele de pădure învelită în promoroacă de pe malul celălalt al oglinzii aveau un aer feeric, mai ademenitor decît copacii poleiţi de deasupra capului. Natura se găsea în acea înfăţişare despre care se spune, de obicei, fără a se mai căuta alte epitete, că este ca în basme. Era o poveste cu fantasme şi în starea mea de spirit receptam totul ca pe un dar de adio.

De fapt, de ce de adio ? Doar operaţia nu era fatală. Nimeni n-a murit încă din extragerea unei tumori de pe coapsă. Aşa este, dar dacă sentinţa a şi fost pronunţată...

Mulţi prieteni m-au sfătuit să renunţ, irevocabil, la operaţie. Argumentele erau întotdeauna aceleaşi : „O cunoştinţă de-a mea a trăit o viaţă întreagă cu o chestie ca asta. Pe urmă i-a venit în cap s-o extirpe. După trei luni şi jumătate totul

s-a sfîrşit." „Un cunoscut şi-a operat o aluniţă nevinovată şi a murit după patru luni."

Grişa Pojenian (coleg de facultate şi poet) îmi vorbise mai convingător decît toţi ceilalţi :

— Cunosc acest institut, cum îmi cunosc casa părintească. Prin el au trecut un prieten de-al meu şi două femei. Eu i-am internat acolo. Le-am dus pachete. Le-am făcut ieşirea. Tot eu i-am înmormîntat. N-ai decît să iei orice cărţulie prăpădită despre tumori şi în oricare din ele, înainte de altceva stă scris negru pe alb : El (prin asta subînţelegea melanomul) se teme de cuţit. Ca nici o altă tumoră. De pe urma bisturiului celulele lui se răspîndesc în toate tainiţele organismului. Imediat după operaţie omul se simte parcă mai bine. Puterile îi cresc, starea sufletească e mulţumitoare, cea fizică de asemenea. Apoi, după trei pînă la şase luni, apare temperatura. Atunci, chipurile, se aplică un tratament radiologic şi cu asta s-a terminat. Jora Ojanian, prietenul meu, cunoştea această lege. Se înconjurase de femei frumoase şi de băutură. Îl dojeneam... După operaţie ai nevoie de linişte, de o viaţă moderată. Ştii ce m-a întrebat ? „Din noi doi cine moare — tu sau eu ?" Nu i-am mai spus nici un cuvînt. Înţelegi, bătrîne, chestia asta poate sta în amorţeală ani întregi. Cuţitul chirurgului introduce în organism un metronom. Ai înţeles ? Începe tic-tacul. Ca la o instalaţie pentru detonare. Şi e imposibil să mai opreşti acest ceas. Ticăie de la trei luni pînă la trei ani. Totul depinde de faptul dacă acest ceas este pornit după operaţie. Cunosc un caz. O femeie. Tot în institutul ăsta. Diagnosticul era cel mai nefast posibil. Ştii, femeile, în general, sînt

foarte ipohondre. Dacă ar fi fost supusă radiațiilor, ar fi intuit totul. Am luat răspunderea asupra mea. Nici un fel de radiație, nici un fel de chimie. Am mizat totul pe forțele organismului. I s-a făcut ieșirea și i s-a spus: „Nu ai nimic".

— Dar în sud pot să plec ?

— Chiar și în Africa.

— Dar să fac plajă ?

— Poți să te prăjești, ca peștele în tigaie.

A trecut deja un an și ea a uitat de operație. Însă aceasta este un caz la o mie. De obicei, ceasul se pornește.

— Atunci de ce să mai faci operație, dacă se știe dinainte rezultatul ?...

— Cum să nu faci operație ? Să presupunem că te salvezi în plin ocean pe o sfărîmătură de catarg. Se vede deja țărmul. Tu știi că este primejdios să pui piciorul pe pămîntul acela. Fiare, țînțarul anopheles, musca-țețe, canibali. Șanse de salvare — zero. Totuși, vei năzui spre acel țărm și nu te vei îndepărta de el ca să plutești, din nou, pe butucul tău în oceanul nemărginit.[1] De ce te-ai agățat morțiș de petecul acela de pămînt ?

[1] Soarta mi-a oferit posibilitatea de a întîlni un caz în care bolnavul a renunțat la intervenția chirurgicală. Am primit vizita unui literat, un poet care locuia într-un orășel din regiunea mea natală, Vladimir. I-am povestit despre operația mea (la data aceea fusese deja făcută). Atunci musafirul și-a descheiat cămașa și, în tăcere, mi-a arătat ce avea el. În adîncitura pieptului se etala o zgancă neagră, plată (n-am să caut alt cuvînt), față de care bobul meu de mazăre fusese neîndoios un pui de găină pe lîngă un curcan matur. Avea mărimea unei monede de trei copeici, și, pe deasupra, în jurul ei răsăriseră deja cîteva punctișoare noi.

Pe bună dreptate, de ce ? Aici la Karacearovo aveam timp să meditez și asupra acestei enigme în general de nedezlegat. Despre ereditate nu putea fi vorba. Toți strămoșii pe care mi-i puteam aminti au trăit îndelung și au murit de moarte bună și normală, între optzeci și nouăzeci de ani. Ce-i drept, ei nu scriseseră versuri, nu fuseseră membrii Asociației scriitorilor din Moscova, nu trăiseră într-un oraș enorm.

Umblînd pe aleea acoperită de promoroacă a bătrînului parc și răscolind mașinal cu o nuia frunzișul de stejar și de tei, devenit dur sub învelișul rece, reînviam în minte toate emoțiile negative, cum li se spune azi, nu însă din categoria celor care îți intră impetuos în viață și apoi dispar, ci acele emoții care, treptat, lent, dar sigur, mă puteau apăsa de-a lungul multor ani, conducîndu-mi structura sufletească pînă la gradul de astenie emoțională, dincolo de care, rezis-

— Cum așa ? De mult o ai ? nu m-am putut eu stăpîni.

— De optsprezece ani. Cincisprezece ani a stat pe loc, n-a crescut. Era ca un bob de mazăre. De trei ani crește. Cred că încă cinci ani mă mai păsuiește.

Așadar, optsprezece și cu cinci — douăzeci și trei de ani. Iată soarta unui om „care s-a îndepărtat" de țărmul primejdios. Întrucît nici un bolnav nu trăiește atîția ani după operație. Iar dacă trăiește, înseamnă că n-a avut o tumoră malignă. După operație, se moare, de obicei, în primele luni și rar (10%) bolnavi care o mai lungesc trei ani. Iată, deci, în ce constă dilema — să acostezi pe țărmul cu crocodili și canibali, sau să plutești din nou în oceanul deschis.

Din nefericire, episodul cu musafirul și cu boala lui s-a petrecut ulterior operației mele. Dealtfel, oricum, n-aș fi refuzat-o.

tența la diferitele presiuni este înlocuită cu indiferența și capitularea organismului.

Dacă ai de făcut într-o unitate de timp cinci treburi și simți că reușești să duci la bun sfîrșit doar trei dintre ele, începi să te enervezi involuntar. În organism, fără să vrei, se instalează o încordare. Un somn de cincisprezece minute înviorează admirabil pe un om echilibrat, fie el și foarte obosit. Dar încearcă să adormi pentru cincisprezece minute atunci cînd știi că întîrzii în toate locurile unde trebuie să fii și nu reușești să rezolvi niște probleme urgente. Vei izbuti, desigur, să stai culcat nemișcat cincisprezece minute, amăgindu-te cu ideea odihnei, dar îți va fi cald, vei transpira, de parcă, într-adevăr, ai alerga după tot felul de treburi. Un *Zeitnot*[1], fie el și de scurtă durată, este dăunător sănătății omului. Dacă el continuă timp de ani de zile este distrugător și mortal.

Numai despre asta auzi acum — emoții neplăcute, emoții negative. Evitați emoțiile negative! De cum vă treziți, încercați în primul rînd să zîmbiți. Și, în general, zîmbiți și rîdeți cît puteți mai mult. Dar, mai ales, evitați cu orice preț emoțiile negative.

De parcă emoții negative ar însemna doar ceartă, o veste tristă, altercații cu un vînzător din magazin, cu șefii la slujbă, un soț bețiv, o soție infidelă, un doi în carnetul de școlar al copilului, un televizor stricat, o bluză arsă cu fierul de călcat, firele duse la un ciorap, o partidă

[1] Criză de timp (la șah).

de șah pierdută, un premiu tăiat, reținerea la miliție a fiului adolescent — și toate celelalte necazuri care apar din senin și totuși zilnic.

Sînt convins că dacă vezi dimineața pe fereastră, în fiecare zi, un copac frumos, o stradă frumoasă, o casă frumoasă, un peisaj frumos, fie el și urban, te vei simți mai bine și vei trăi mai mult.

...Trebuie să recunosc însă că toate aceste meditații pe aleile albite de promoroacă ale parcului din Karacearovo, pe cînd încercam să emit supoziții cu privire la proveniența bolii mele, erau frumoase și romantice, nu însă și adevărate. Medicina afirmă că melanomul, în treacăt fie spus, se întîlnește mai frecvent la cai, decît la om. În cazul acesta va trebui să admitem că și cailor le sînt cunoscute emoțiile negative, ipoteză care, așa cum se exprimă savanții, nu este întru totul valabilă.

15

CE GUST, oare, i-i dat ființei
Să afle-n dor, mîhniri, durere?
Amară-i cupa suferinței?
Iubirea este numai miere?

In cupă stă să se audă
Tristețea-n veci nealinată.
E vie sarea-n rana crudă
Cînd e jignirea-ncrîncenată.

Împătimat şi îndrăzneţ,
Disting oricum, pînă la capăt,
Acidul cruntului dispreţ
Ori al plictisului gust streapăd.

Disting amar răsfăţul serii
Şi zorii-nneguraţi ce vin
Şi-al frunzelor ce cad, puzderii,
Şi al tristeţii aspru vin.

Dar totul e coşmar, părere, —
Şi gura ce s-audă cînd
Mi te plesneşte, cu putere,
Stacana de spirt pur, arzînd ?

Aşa-i, dar fie ! Şi amarul
Primesc, şi mierea, cum şi sarea.
Dar nu mă fă să-ndur calvarul
Şi-arată-ţi, doamne, îndurarea

Şi nu-mi lua şi veri, şi vifor,
Şi nopţi, şi dimineţi, şi ceaţă,
Şi gust, şi flori ce înflori-vor
Şi foc, şi sloiuri reci de gheaţă !

16

PARCĂ ar fi coborît o cortină de sticlă între mine şi restul lumii. Toate împrejurul meu erau vizibile, foarte clare, chiar mai reliefate şi mai conturate decît în mod obişnuit, dar cumva înstrăinate, existînd prin ele însele, în timp ce eu

existam prin mine însumi. Nu mi-era frică, nu mă durea sufletul, nu doream să mă tîngui, nu aveam senzaţia unei situaţii fără ieşire. Mă simţeam de partea cealaltă. De nimic nu aveam a mă plînge. Căci ar fi fost mizerabil să mă revolt pe ceva ce-mi dăruise viaţa cu cincizeci de ani în urmă, iar acum hotărîse să mă lichideze. Sentimentul acesta a fost ajutat să se cristalizeze în urma unei scrisori, dintr-o duzină de alte scrisori necitite, pe care le-am luat maşinal de pe masă şi le-am îngrămădit în servietă, plecînd la Karacearovo. Scrisorile veneau din lumea de dincolo a peretelui de sticlă, cu toate acestea am început să deschid un plic după altul şi să parcurg grăbit rîndurile aşternute cu variate grafii.

„...Este a treia scrisoare pe care v-o expediez. Vă rog insistent să-mi trimiteţi adresa băbuţei Sofia Pavlovna, pe care aţi descris-o în cartea «Iarbă». Fiul meu suferă de o boală incurabilă..."

Scrisori conţinînd astfel de rugăminţi am primit mai mult de zece. Reiese că ar trebui să explic fiecăruia cît de stupid este să te adresezi, de pildă, lui Tolstoi, cerîndu-i adresa Annei Karenina. Fie, să admitem, de ce nu, că există un prototip al băbuţei Sofia. Reiese că eu, membru al Uniunii Scriitorilor din U.R.S.S. sînt obligat să trimit tuturor solicitanţilor adresa doftoroaiei, explicînd că nu o cheamă Sofia Pavlovna şi să iau asupră-mi partea de răspundere morală pentru faptul că aceşti oameni îşi vor pierde timpul corespondînd cu fel de fel de băbuţe, în loc să folosească mijloacele medicinei contemporane.

„...Astăzi mama mea mi-a citit un fragment dintr-o operă de-a dumneavoastră, în care compătimiţi pe cei care nu înţeleg pasiunea oamenilor pentru diferite colecţii... Toate acestea le scriu pentru ca, în cazul cînd veţi ajunge vreodată în oraşul nostru, să aveţi în vedere invitaţia pe care v-o fac de a trece pe la noi. Soţul meu a fost mare colecţionar de timbre, monede, medalii, icoane, arme, pipe, ilustrate, cărţi...".

„...Vă reamintesc faptul că v-am vorbit la Casa centrală a literaţilor despre mistress Hartley din Oxford. Ea aşteaptă în continuare cărţile dvs. Vă reamintesc : «Legea clopotului de alarmă» şi «Eleşteiele din Olepino». Cărţile îi sînt necesare pentru prelegeri şi articole. Adresa ei londoneză..."

„...Au trecut deja doi ani de cînd v-am trimis lucrarea mea fundamentală cu titlul «Colectivologia». N-am primit pînă acum nici un răspuns. E posibil oare ca un scriitor sovietic..."

„...Dacă vă reamintiţi, în cartea dvs. «Frunze de toamnă» există afirmaţia că oamenii credincioşi adresează lui Dumnezeu diferite rugăminţi : «miluieşte-mă», «apără şi mîntuieşte», «ajută-mă, Doamne», «trimite, Doamne» ş.a.m.d. şi că dacă aţi crede dumneavoastră înşivă, v-aţi adresa lui Dumnezeu doar cu cuvintele — «îţi mulţumesc». Mie mi se pare însă, Vladimir Alexeevici, că aşa îi stă bine să vorbească numai unui om peste capul căruia, cum se spune, nu plouă, unui om în plină prosperitate, perfectă sănătate şi înfloritor din toate punctele de vedere. Dacă însă omul este încolţit de boală, de nefericiri familiale şi suferinţe de tot felul, formula dvs. nu cred că poate fi utilizabilă...".

Da, ar trebui să plec la Iaroslavl, unde mă ademeneşte colecţia atîtor obiecte vechi, rămase de pe urma unui soţ, ar trebui să-i trimit cărţile doamnei Hartley din Oxford, ar trebui să răspund autorului celor două mii de pagini scrise de mînă, alcătuind un stupid opus în trei volume, „Colectivologia". Dar toate acestea, într-un mod straniu, rămăseseră de partea cealaltă a peretelui de sticlă şi lectura scrisorilor nu m-a împins spre nici o acţiune.

Totuşi, ultima scrisoare m-a pus pe gînduri. Am avut dreptate exprimînd acea idee în „Frunze de toamnă" ? Sau a fost o stare de spirit vremelnică, neputincioasă faţă de verificarea vieţii ? Iată, verificarea acum a venit. Boala, şi peste două zile, operaţia. Sentinţa este pronunţată şi s-a trecut la executarea ei. În completare — neînţelegeri familiale. Relaţiile cu cei apropiaţi — ajunse la un punct mort. Clădesc toate acestea pe talgerul balanţei şi el, fireşte, alunecă tot mai jos, în prăpastie. În beznă. Şi eu nu ştiu ce trebuie să pun pe celălalt talger, nu pentru a echilibra, dar măcar pentru a opri căderea.

De fapt nici nu-i nevoie să aşez nimic. Nu-mi reconstitui viaţa eveniment după eveniment. Mi-o văd dintr-o dată, dintr-o singură privire, fiind conştient şi de faptul important al naşterii mele, al apariţiei mele pe pămînt şi, într-adevăr, nu descopăr în mine alt sentiment decît cel al unei recunoştinţe sincere şi fierbinţi, care îmi inundă şi îmi scaldă sufletul ca un val luminos şi cald. Aşa gîndesc. Dacă omul nu există (şi el nu fiin-

ţează dacă nu s-a născut), dacă există doar o nefiinţă neagră şi mută, după mine, a-l scoate din nefiinţă, fie şi numai de dragul unei ploi calde, de dragul unei bucăţi de pîine, de dragul unui sărut... Iată, a reînceput enumerarea ! Ce rost are ? Dacă trezeşti fiinţa umană doar pentru o clipă, doar pentru a-i arăta un fir de iarbă înrourat şi nimic mai mult, cred că această fiinţă trebuie să fie recunoscătoare. Tocmai pentru că s-ar fi putut ca acest fir de iarbă îmbrobonat de rouă să nu existe niciodată.

Acum da, merită să-mi reamintesc toate cîte au fost. Aha, tocmai aici sălăşluieşte miezul lucrurilor. Balanţa şi-a oprit căderea şi lent, dar sigur, a început să urce.

17

LOVIT sînt întruna, barbar.
Slăbesc, ba şi cad chiar în cale.
O, ultimul cerului dar
Mi-i aurul dragostei tale.

O, pielea de aur şi pluş,
Privirea de-azur, ce consacri-mi !
Adusul de tine culcuş
Şi bunul rămas plin de lacrimi !

Nu stăm împreună-n zadar ;
Tu bîrfa alung-o departe.
Ori, brusc, mi-i pedeapsă, nu dar,
Iubirea ta tînără foarte ?

Sau ca o osîndă-ai venit,
Cînd stau să înfrunt nefiinţa,
Incît, de-al tău chip despărţit,
Să-mi fie mai grea suferinţa ?

18

AM SIMŢIT dorinţa să mai scriu o poezie înainte de a pleca din Karacearovo. Presimţirea ei mă nelinişte deja. Înseamnă că — ştiam eu bine — poezia asta se afla în adîncul meu, s-a desfăcut şi înoată ca să se ivească la suprafaţă, aşa cum floarea de vallisneria se desprinde de fund cînd îi vine timpul să se încălzească la soare şi să se ofere libelulelor şi fluturilor.

Am eu aici, la Karacearovo, un itinerar îndelung bătătorit. De acasă direct înspre apele Volgăi, pe urmă la stînga, pe mal, pînă la casa unchiului Vanea (Ivan Sergheevici Sokolov — Mikitov), apoi tot ţinînd stînga, pe lîngă casa unchiului Vanea, pe o alee din pădure pînă ce ies într-o poiană însorită, cu iarbă înaltă. Mi se mai întîmplase de vreo cinci-şase ori ca tocmai pe această alee de pădure poezia presimţită şi resimţită ca o durere să scoată capul în lume. Altfel spus, în minte, nu numai în suflet, se statornicea o stare poetică şi se năşteau primele versuri. Îmi amintesc că „Bărbaţii", „N-am omorît pe nimeni", „Cad frunzele", „Salcia", „Lacurile albastre", „Argument", au fost create tocmai pe aceste locuri. Increzător într-o fericită legitate, m-am hotărît şi de data asta să parcurg drumurile mele. Desigur, nu totdeauna şi nu obligatoriu

minunea se întîmpla, altfel n-ar mai fi prididit să zboare din vîrful condeiului meu volume întregi de versuri. Cu toate acestea, cu toate acestea... Şi iată, promoroaca se sfarmă sub ghetele mele grele şi frunzele moarte foşnesc, scormonite maşinal cu o creangă. La început poezia a vagabondat pe nişte rotocoale. Împrejur, dar pe alături. S-a agăţat, în sfîrşit, de cunoscutul vers din poemul „Vasili Tiorkin“ : „Şi măcar s-o scuipi în faţă, dacă totul s-a sfîrşit !“ Şi a început să se împletească şi să se ţeasă pornind de la acest vers :

Nu, să nu o scuipi în faţă ;
Mori cu demnitate-aparte.
Decoraţie mărcaţă
Fie-ţi hărăzita moarte.

Nu se deschidea însă nici o perspectivă. Din strofă nu încolţeau vlăstare şi mlădiţe, ea se epuiza, se închidea în propriul ei cerc. Putea să existe ca un sfîrşit de poezie, nu ca un început. Dar era un final de dragul căruia nu-ţi venea să împrejmuieşti o grădină.

Curînd am pierdut acest fir şi m-am cufundat în plimbarea mea pe frunzişul acela sfărîmicios, iar cînd m-am dezmeticit şi am privit împrejur, mă găseam deja pe aleea din pădure, sub bolta înaltă a sălciilor negre care se înclinau una spre alta şi poezia se conturase şi ea în linii clare. Mai rămînea să mă aşez la masă pentru o jumătate de zi şi s-o aştern pe hîrtie. Cu alte cuvinte, mai

departe totul se reducea la o chestiune de tehnică, cum le place şahiştilor să spună.

Iată versurile :

E ca războiul viaţa... Sînt rănit
De moarte... Asta-i soarta de soldat.
Mi-i avîntatul leat nebiruit,
Iar eu, rămas în urmă, va să cad.

Nu mor fălos,
Nici supărat, de fel.
Primesc fără crîcnire ce mi-i scris,
Cum cel din stînga mea căzu-n măcel,
Şi cel din dreapta va cădea ucis.

Cum lărmuiala-n depărtări se curmă,
La fel şi larma vieţii stă s-adoarmă
Şi straniu e că-n ceasul cel din urmă,
Eu nu mai simt că ţin de-această larmă.

Pier casa, curtea, rîul cu dulbine,
Şi cărţi, şi casa, şi caiete, zeci,
Copaci şi flori şi păsări şi albine
Şi ploaia caldă-n crîng de lilieci,

Gătejele trosnind în iarba albă,
Iar vara fragii-n jurul unui ciot,
Pămîntul jilav sub desculţa talpă
Şi cuiul ce din talpă-a fost să-l scot,

Băieţi, ciuperci şi praştii şi semestre,
Colocvii, chiul, vacanţe, strunguri, haine,
Alimentare, steaguri, cai, căpestre
Şi urlete, şi scrîşnete, şi spaime,

Conducte, mine, garduri și ședințe,
Cămine studențești, tutun, oțel,
Surîsuri, ochi, dinți strînși, (după cerințe,
Căci nu se mai sărută azi la fel),

Fiori, poeți, redacții, troleibuze,
Afișe și serate, și sudori,
Shakespeare, Homer, balete, dansuri, muze,
Dispute fără noimă pînă-n zori,

Scări în spirală, zarve citadine,
Buhara cea toridă, fast gruzin,
Veioze, somnifere, aspirine,
Gripale stări și sulfadimezin,

Iuți cai împiedecați, cirezi de vite,
Copiii mei cu glasuri zvăpăiate,
Muzee și icoane învechite,
Vaste păduri și rîuri poluate,

Parisuri, londre, rome și tirane,
Recepții, telefoane, holuri, chei,
Biftecuri și coniacuri și banane,
Vuiri de mări și zvon de clopoței,

În nopți de dragoste femei, suspine ;
Bazaruri, schiuri, șah și cinema ;
Răsfățuri, suferințe mari, depline,
Înaltul zbor și prăbușirea grea ;

Avansuri, critici, zeci de cărți și teme,
Ziare-n zori și plumb și aur fin,
În Orientu-apropiat probleme, —
În fine, — al maicii — Rusia destin.

Și chiar și tu, cu trupul zvelt și cald,
În pîrg de frumusețe feminină,
Tronînd pe-al pasiunii pisc înalt,
Trupească-ntruchipare și divină,

Și lumea cu emoții și-ntîmplări,
Cu planuri mari și griji ce-ți stau aproape,
Cu noi descoperiri și încercări
Ce m-au sucit ca-ntr-un vîrtej de ape,

Se-ncețoșează... Toate, toate pier...
În zări se stinge-al vieții viu asalt.
Rămîn doar eu — cu nesfîrșitul cer...
Eu — pe pămînt, deasupră-mi — cerul nalt.

Cît raza conștiinței nu s-a șters
În ochii mei,
O clipă de-aș putea
Singur să fiu cu vastul Univers
Ce chipul și-a plecat deasupra mea !

Așadar, Agnessa Petrovna, poezia fără de care nu se putea a fost scrisă. Cercul aleilor din Karacearovo a fost parcurs. Puteți pune mîna pe bisturiu.

Dar pînă în acest moment n-am mărturisit încă un alt motiv care-mi determinase insistența de a căpăta o zi în plus. Nu era vorba numai de necesitatea de a-mi aduna hîrtiile risipite pe masa de lucru de la Karacearovo. Mai era o cauză — de ordin liric. Pentru ca s-o explic, va trebui să mai fac o divagație, transpunîndu-mă în urmă cu doi ani. Teoreticienii literaturii ar numi ceea ce urmează o nuvelă incidentă.

19

ÎN ZIUA aceea Boris Petrovici primise ca oaspete un important activist sindical moscovit și a decis să-i ofere acestuia o vizită la o pinacotecă dintr-un orășel apropiat, de subordonare raională. Am fost invitat să-i însoțesc.

„Volga" cea neagră s-a oprit elegant în fața portalului principal al unui fost palat al țarului. Coborînd din mașină, ne-am îndreptat, siguri de noi, spre intrare ; îndărătul ușii de sticlă, o tăbliță atîrnînd strîmb de o sfoară, anunța că muzeul era închis în ziua aceea.

— Cu atît mai bine, s-a orientat prompt Boris Petrovici, anunțul îi privește pe vizitatori, nu și pe colaboratorii muzeului. Înseamnă că sălile sînt goale și, la rugămintea noastră, vom putea să privim totul în voie.

Un eventual refuz nici nu-i trecuse prin minte lui Boris Petrovici. Am bătut, am sunat. Ne-a deschis, văzînd trei bărbați bine îmbrăcați, o simplă portăreasă de serviciu, de la care nu era cazul să cerem permisiunea de a vizita galeria. Femeia a plecat lipăind spre fundul coridorului arcuit și, după puțin timp, tot de acolo a apărut o fată înaltă, zveltă, cu părul negru și ochii cenușii-verzui, cu pomeții ușor proeminenți, cam de vîrsta unei eleve de clasa a X-a. Într-o bluză albă. Cu obrajii proaspeți ca doi bujori (se spunea pe vremuri). Fata s-a interesat timid ce dorim. Atunci musafirul moscovit a scos din buzunar un carnet cafeniu cu înscrisuri aurite și, deschizîndu-l fără să-l dea din mînă, i l-a arătat acestei tinere funcționare a pinacotecii.

— Vă rog să ne scuzați, astăzi avem zi liberă. Directorul lipsește, iar eu nu vă pot fi cu nimic de folos. Lucrez aici de puțină vreme și, în general... Scuzați-ne.

— Între noi se află și scriitorul... Poate că ați auzit de el ? a aruncat Boris Petrovici ultimul atu în joc. Numele Solouhin vă spune ceva ?

— Vladimir Solouhin ? s-a precipitat fata. Ah, atunci poftiți. Am să vă conduc chiar eu, numai să nu dureze prea mult.

Pe atunci eram încredințat că sînt lipsit total de orgoliu. Dar, doamne, ce val de orgoliu satisfăcut — acesta era cuvîntul — s-a prăbușit peste mine în clipa aceea. Nici un fel de cronici laudative, nici un fel de premii literare, presupunînd că mi s-ar fi oferit, nu-mi puteau dărui o bucurie mai intensă ca simpla exclamație a fetei aceleia smeade, cu obrajii ca două flori. Și în ce moment ! Ce izbîndă, ce exultație interioară ! Am simțit o puternică recunoștință față de această fată, dorința de a face pentru ea ceva deosebit și, în sinea mea, am și hotărît să-i trimit o carte cu dedicație, fără să-i divulg dinainte surpriza pe care i-o pregăteam.

Am vizitat sălile pustii ale palatului. Fata ne-a vorbit despre tablourile expuse. N-a durat mai mult de treizeci de minute. Între timp, pentru a-mi duce la îndeplinire intenția, aveam nevoie să aflu numele și prenumele fetei, cum altfel să-i trimit cartea ? S-a impus, așadar, să leg cu ea o conversație colaterală subiectului principal de discuție. Fără nici o tragere de inimă, cu o atitudine mai mult decît rezervată, fata mi-a povestit în cele din urmă că a terminat zece clase,

dar n-a izbutit să intre la institut. Nu a reuşit la examenul de admitere. S-a angajat deocamdată la acest muzeu. Dar la vară va încerca din nou.

— Unde ?

— La Leningrad. La Academia de artă, facultatea de critică de artă.

Da... N-am spus nimic, dar am gîndit în sinea mea că, fără îndoială, va fi greu să reuşească. Leningradul. Academia de artă ! Doar nu-i o glumă !

Se vede că neliniştea din privirile mele n-a trecut neobservată de ghidul nostru. Ca şi cum mi-ar fi replicat într-o dispută, a pronunţat tăios :

— Şi totuşi, voi încerca !

Între timp, pe măsură ce vizitam galeria, mi-am dat seama că fata este înzestrată, că are vocaţie pentru meseria aceasta, că pune multă pasiune în consideraţiile despre artă. Astfel că la primul meu impuls, probabil nefundamentat, instinctiv, s-a adăugat convingerea că voi ajuta un om talentat.

Episodul s-a şters treptat din amintire, s-a decolorat. Au trecut cîteva luni. La Leningrad s-a organizat congresul societăţii ruse pentru ocrotirea monumentelor culturii. Dar la Leningrad e important să te duci. Motivul principal poate fi pe urmă dat uitării. Încep tot felul de telefoane, întîlniri, plimbări şi discuţii. Aşa s-a făcut că, împreună cu prietenul meu, pictorul leningrădean Evgheni Demianovici, ne-am nimerit la un mic dejun în casa altui cunoscut pictor din oraş. Dat fiind vîrsta amfitrionului nostru, am fost trataţi cu brînză de vaci (cu smîntînă sau miere

de albine — după preferinţă), ne-am extaziat în faţa unui cîine de rasă newfoundland, pe urmă am trecut în atelier să contemplăm noul tablou al pictorului ; o femeie goală, culcată pe malul unui lac. Pînza, pictată îndrăzneţ şi cu strălucire, ne-a entuziasmat, însufleţirea noastră neprefăcută l-a bucurat pe stăpînul casei şi toate acestea la un loc au instaurat cea mai caldă şi mai amicală atmosferă.

La un moment dat, în discuţia celor doi pictori, care abordaseră în prezenţa mea nişte probleme de-ale lor, leningrădene, s-au pronunţat cuvintele : *Academia de artă.* Stăpînul casei lucra acolo şi era preocupat tocmai atunci de admiterea unui nou contingent de tineri. Mi-a venit în minte pe dată fata de la muzeul raional. Aşa cum apăruse atunci din adîncurile clădirii, pe coridorul boltit, în bluza ei albă şi cu bujorii vii în obraji.

— Vreau să vă spun ceva... o fată năzuieşte cu pasiune să intre la institutul vostru. A mai făcut o încercare. Nereuşită. Va încerca din nou. Nu ştie că vorbesc în clipa asta pentru ea. Probabil toceşte acum pe undeva, în grădina publică, ori acasă pe divan. Iar între altele, în faţa acestor ceşti cu o cafea excepţională, i se poate decide destinul. Dealtfel, dorinţa ei se limitează la secţia fără frecvenţă.

Din nou am privit tablouri şi ne-am extaziat de newfoundland, scărpinîndu-l după ureche, pe urmă ne-am strîns mîinile la despărţire. Eu şi cu Jenea păşisem dincolo de prag, conduşi de amfitrion, cînd acesta, pe neaşteptate, m-a întrebat :

— Şi cum o cheamă pe fata aceea, pentru orice eventualitate ? Ar dori cu adevărat să studieze la noi ?

Îmi amintesc că mai tîrziu am vizitat din nou Leningradul şi aş fi putut să mă interesez de rezultatele obţinute de tînăra mea protejată, dar nu-mi venea să aduc pentru a doua oară vorba, aşa că am hotărît să merg de unul singur la Academia de artă, să cercetez listele celor admişi, afişate undeva pe sală.

De bună seamă că aş fi găsit aceste liste pe sălile Academiei dar coincidenţa a făcut ca, de îndată ce m-am apropiat de clădire, s-o întîlnesc pe protejata mea, care tocmai ieşea de acolo.

S-a oprit în faţa mea, bujorii i s-au aprins ca roşul celor trei vişine din material plastic, prinse pe rochiţa-i cenuşie, un fulger mînios a sclipit în ochii ei verzui şi puţin a lipsit să bată din piciorușul ei încălţat cu un pantofior modest, de condiţie provincială.

— Cum aţi îndrăznit ? Cine v-a rugat ? Ruşine, ruşine ! Aţi crezut că n-o să aflu nimic ? Dar mi s-a dat a înţelege... Au făcut aluzie la numele dumneavoastră. Am înţeles totul imediat !...

— Aţi fost admisă, sau nu, la urma urmei ?

— Păi tocmai despre asta este vorba, că m-au admis.

— Atunci în ce constă tragedia ?

Fata a coborît tonul.

— Cum voi mai putea şti acum cît la sută am dreptul real să studiez în acest institut ?

— Cum veţi afla ? Va veni sesiunea de examene şi totul se va limpezi. Dacă nu sînteţi capabilă să studiaţi la acest institut, veţi fi exmatriculată.

— Adevărat ? a întrebat, parcă bucurîndu-se, această studentă nou apărută pe pămînt.

— Adevărat. Iar acum e timpul prînzului, aşa că vă invit la masă.

De îndată ce ne-am găsit izolaţi la o masă (sub cupola restaurantului „Neva"), s-a instalat între noi o atmosferă jenantă. Nici ea, nici eu nu puteam găsi tonul firesc, măcar pentru aceste două-trei ore. Ca atenţia amîndorura să nu se oprească asupra acestei chinuitoare jene, am vorbit eu fără întrerupere, Dumnezeu ştie ce, probabil nu cele mai stupide lucruri, dar nu mă părăsea nici o clipă senzaţia că debitez ceea ce nu trebuie, inutilităţi, pentru conlocutoarea mea. Ea n-a mîncat şi n-a băut absolut nimic, tot timpul mă privea cu ochii aceia mari şi verzi, sugestionîndu-mă parcă, ori întrebîndu-mă, fără cuvinte, ce vreau de la ea.

Nu vroiam nimic. Mai exact, nu doream nimic de la ea nici în acea zi petrecută la muzeu, cînd hotărîsem să-i vin în ajutor, şi nici acum, cînd o invitasem la masă. Totuşi, tinereţea ei, frumuseţea, starea ei emoţională, ochii aceia care nu clipeau, privindu-mă fără contenire şi de la o distanţă atît de mică, ambianţa restaurantului, sticla de coniac pe care o băusem — toate la un loc încîlceau realitatea, dădeau naştere unor iluzii neclare, întindeau nişte fire spre un viitor îndepărtat. Pînă la urmă am înţeles amîndoi toate acestea, aşa că pentru a nu lăsa loc unei confuzii, am fost obligat să precizez :

— Să nu credeţi că vreau ceva de la dumneavoastră. Aţi aflat întîmplător că v-am ajutat şi, tot întîmplător, ne-am întîlnit la intrarea în

Academie. Acum luăm masa împreună, după care ne despărţim pentru totdeauna.

Dar în clipa aceea am privit-o şi am simţit brusc şi dureros dorinţa ca despărţirea să nu fie definitivă. Aş fi vrut să găsesc un pretext oarecare, un pai de care să mă agăţ, o luminiţă de speranţă.

De aceea, cotind de pe drumul scurt şi drept al frazei începute, am luat-o în zigzag şi am adăugat fără nici o pauză :

— Înţelegeţi, anii vor trece, între timp veţi învăţa şi veţi deveni un om pe deplin matur...

— Eu *sînt* un om matur... m-a întrerupt ea impacientată.

— Veţi deveni pe deplin matur. Dacă veţi simţi vreodată dorinţa, puteţi să-mi telefonaţi sau să-mi scrieţi. O singură frază : „Vreau să vă văd". Ne-am înţeles ? Fie şi peste cîţiva ani. N-are importanţă. Esenţial este să o doriţi cu adevărat.

Am plecat din Leningrad şi ea m-a condus la gară. Lîngă uşa vagonului în care trebuia să mă urc, fata a fost cuprinsă de un acces de mînie, de neînţeles pentru mine. În loc să ne luăm rămas bun paşnic, să ne spunem „la revedere" (la naiba, n-ar fi fost deplasat nici un „mulţumesc" din partea-i), ea s-a pornit deodată ca o mitralieră, cu o voce sugrumată de emoţie şi, trebuie să recunosc, plină de răutate.

— Niciodată n-am să vă telefonez şi n-am să vă scriu. Şi nici dumneavoastră să nu-mi telefonaţi, s-a înţeles ? Şi să nu-mi scrieţi. Daţi-mi cuvîntul că nu-mi veţi telefona şi nu-mi veţi scrie. Daţi-mi cuvîntul de onoare !

— Cum doriţi ! Dar de unde aţi dedus că eu am de gînd să... Poftim, aveţi cuvîntul meu de onoare !

Ea s-a împurpurat din nou şi roşeaţa care i-a inundat chipul a făcut-o şi mai frumoasă, iar un fel de voce interioară mi-a şoptit că trebuie chiar atunci, ca răspuns la accesul acela de mînie, să rup biletul, să-l arunc sub roţile vagonului, să rămîn şi... fie ce-o fi ! În loc de toate acestea însă, am adăugat cu suficientă convingere şi chiar jignit întrucîtva, pe cînd mă ţineam de balustrada scării vagonului :

— Bine. Promit să nu vă scriu şi să nu vă telefonez. Trăiţi liniştită. Studiaţi...

Trenul a pornit.

În doi ani se pot întîmpla multe în viaţa unui om. Multe s-au petrecut şi în viaţa mea. Dar peste toate întîmplările şi evenimentele (cărţi, călătorii, întîlniri, munţii, marea) undeva, adînc, adînc în mine, se păstrase intact un punct dureros, un fragment de conştiinţă care orienta atitudinea faţă de această fată, fără să şteargă nimic în amintire ; aşteptam nu ştiu ce. De aceea nici măcar n-am fost surprins în momentul cînd, deschizînd un plic pe care adresa fusese scrisă parcă de mîna unui şcolar, am citit următoarele rînduri înghesuite în partea de sus a unei foi de caiet în pătrăţele : „Mi-aţi dat dreptul să Vă scriu dacă voi dori. Vreau să Vă văd. Veniţi în oraşul nostru. Vă aştept."

Primisem această scrisoare cu o zi înaintea consultului la profesorul Agnessa Petrovna Bajenova. Au urmat investigaţiile izotopice, după care, imediat, fixarea zilei de operaţie. Ori, şi pentru acest

motiv insistasem să mi se mai îngăduie un scurt răgaz...

Ca să vezi ce coincidență ! Doi ani. Șapte sute și cîte încă zile și totul amînat pentru ultima zi dinaintea operației. Dacă ar fi să scriu un roman și să construiesc un subiect adecvat, n-aș putea inventa o suprapunere mai incredibilă. Viața însă este mai îndrăzneață decît fantezia noastră scriitoricească, tocmai pentru că nu se sfiește să apară incredibilă și născocită.

Așadar, te voi revedea totuși ! Îmi voi orîndui hîrtiile, voi așterne pe hîrtie poezia, și-mi va rămîne la dispoziție o zi întreagă, de dimineață pînă seara. O zi uriașă, eliberată de orice altceva. Pînă în orașul vostru ajung într-o oră și jumătate. O nimica toată ! E doar o clipă în raport cu veșnicia. Înseamnă că, într-adevăr, cineva (purtînd numele de soartă) ne scrie viața. Și iată un cadou neașteptat în schimbul tuturor acelor zile negre. În pragul secției chirurgicale de la Institutul oncologic, un preludiu la internare, surori, ploști, termometre, somnifere, injecții, la întreaga situație fără ieșire cuprinsă în noțiunea de spital. O explozie de viață și de lumină.

Viteza maximă a automobilului, neobișnuitul și intensitatea acestei întîlniri după doi ani, vin și zîmbet, ochi verzi și plete negre unduind pe umeri. Izotopii... Izotopii, ei vor avea cuvîntul ! Despre ce izotopi mai poate fi vorba cînd, uite, în fața mea s-a ivit însăși viața. Tot prefiri timpul vieții, ca pe un nisip aurifer, căutînd grăunțele prețioase. Și dintr-o dată, dai peste o pepită cît o alună !

Dar blestematul perete mă despărțise într-un mod straniu de viață. De parcă, într-adevăr, coborîse zidul acela de sticlă între mine și restul lumii. Totul este vizibil, cu deplină claritate, chiar mai reliefat și mai strălucitor decît altă dată, dar totul apărea străin, într-un fel de izolare, neavînd nici o legătură cu mine.

Ajunsesem aproape de răspîntia unde virajul spre stînga însemna Moscova, iar virajul spre dreapta — orașul fetei aceleia. Șofam cu intenția fermă de a vira spre dreapta, dar în același timp descopeream îngrozit că în mine nu mai există nici emoția dinaintea întîlnirii, nici tulburare, nici dorință. Nu mai rămăsese decît ideea că va trebui să stau la volan două ore în plus și mîine să refac din nou aceste două ore în completarea inevitabilului drum pînă la Moscova. Și că sînt obosit, și că totul, absolut totul îmi este indiferent, și că m-am plictisit să șofez, m-am plictisit de călătorii, m-am plictisit să urmăresc fuga înapoi a copacilor și a acestor grămezi de pămînt urîte, răscolite de buldozere, cerul cenușiu, păsările negre, înfometate, zgribulite sub vîntul de noiembrie. În general, m-am plictisit să privesc. Situație de film, în care un căutător de aur spală toată viața nisipul în speranța acelei pepite unice și cînd, în sfîrșit, o are în palmă, nu-i mai ajung puterile să apropie mîna de ochi, sau ochii nu mai au putere să privească. Totul se încețoșează, își pierde conturul, se stinge.

Răspîntia s-a ivit în fața radiatorului meu mai curînd decît mă așteptam. Un străin din mine a semnalizat spre stînga și a întors volanul tot spre stînga. Un străin din mine a simțit pe

obraz o senzație ciudată, a atins cu degetele obrazul și a constatat că degetele-i sînt umede. Toate mișcările erau făcute de acel altcineva, eu pur și simplu șofam, continuîndu-mi drumul spre Moscova, tot mai aproape de Institutul oncologic „Herzen" de pe strada Begovaia, tot mai departe de femeia aceea tînără, cu ochii verzi, care-mi scrisese pe o foaie de caiet : „Vreau să Vă văd, Veniți în orașul nostru. Vă aștept"

20

LA BIROUL de internări, după cum se vede, fuseseră preveniți că voi apare la orele douăsprezece. În orice caz, o femeie în halat alb, înainte de a-mi completa fișa de internare, a scos din sertarul mesei o carte și — exact ca cealaltă de la laborator, cu o săptămînă în urmă — mi-a cerut o dedicație.

„Înainte de a intra în purgatoriu"... „Cel care intră lasă speranța la ușă"... Ar fi trebuit să aștern pe hîrtie ceva în acest gen. În loc de asta am scris banala frază : „Mult stimatei Nadejda Ivanovna (să spunem), spre aducere-aminte".

Imediat a urmat dezbrăcarea și primirea în folosință temporară a cămășii de pînză cu mîneci lungi, a tradiționalei flanele de corp, cum nu mai purtasem de pe vremea cînd eram soldat în termen, a unei pijamale albastre de finet. Purtate — răspurtate, roase de atîta spălat. Era noua mea uniformă. Întrucît obținuse un autograf, femeia în halat alb nu mai putea să-mi refuze — contrar ordinii — să iau cu mine o cămașă

de tricot gri, ca să nu stau toată ziua în tunica aceea spitalicească, precum și (ceea ce avea infinit mai multă importanță) valijoara neagră, așa-zis „diplomatică", burdușită cu hîrtie de scris, juxtele din Abutalib și cărți.

Costumat la modul acesta (nădragii de finet abia îmi acopereau gleznele, mînecile bluzei îmi ajungeau puțin mai jos de coate), am fost condus pe o scară la etajul doi. Pe drum, am reușit să fur cu coada ochiului anunțul de pe ușa toaletei : „Intrarea bolnavilor strict interzisă". Or eu mă încadram printre cei bolnavi. Trecusem de partea cealaltă a liniei de demarcație, părăsisem zona surorilor medicale, a medicilor, a îngrijitoarelor. Din această clipă sîntem separați printr-o barieră nevăzută. În pijamaua mea albastră, sînt acum bolnavul din salonul șaizeci, unul din cei patruzeci, să spunem, de bolnavi internați la etajul al doilea — nimic mai mult. Diagnosticul este pus, toate analizele sînt cunoscute, operația fixată, patul din salonul șaizeci repartizat. Este unul dintre cele patru paturi aflate acolo, cel de lîngă peretele din dreapta, în partea opusă ușii.

Întocmai ca o pisică ce intră pentru prima oară într-o încăpere necunoscută și dă ocol prin toate ungherele, am ieșit și eu pe coridor să cercetez unde, ce și cum. Un hol, patru mese de sufragerie, ghișeul la care se distribuie mîncarea, deocamdată închis. Aici își primesc bolnavii farfuriile, la aceste mese se așază. Iată și frigiderul umplut pînă la refuz cu săculețe, pachețele, borcane, sacoșe, sticle de lapte și chefir. Aici voi păstra și eu tot ce voi căpăta de acasă ca supliment la regimul spitalului. Iată și televizorul.

După cină, toată lumea se așază pentru a viziona emisiunile, exact ca în cea mai nevinovată casă de odihnă. Din hol pornește un culoar. Pe partea dreaptă se înșiră cabinetele medicale, camera de pansament, cabinetele destinate diferitelor tratamente, camera pentru depozitarea medicamentelor, a rufăriei, toaletele. Pe partea stîngă — saloanele. În număr de zece pe fiecare etaj. Ușile rămîn totdeauna deschise. Să fie cît mai mult aer, dar și pentru că e plictisitor să tot stai culcat. Dealtfel, la etajul nostru sînt puțini bolnavi care stau în pat. Toți sînt capabili să se deplaseze, așa că-i vezi umblînd de colo-colo. Numai aici, în salonul doi, numărînd de la ușa noastră, zace o femeie, fără să-și ridice capul de pe pernă. Chipul i s-a îngălbenit. După mîna întinsă deasupra păturei, se vede cît de vlăguit îi este trupul, cît de mult s-a deprins el cu așternutul, cît de mult dorește să zacă în nemișcare. Se spune că la alte etaje toți bolnavii stau în paturi. Un etaj este repartizat pentru tumorile uterine. Iar al cincilea etaj este comun pentru toți — acolo se operează. Da, la alte etaje, se spune, sînt internate cazurile grave. Deoarece, deși boala este aceeași și moartea la fel, se poate face totuși o deosebire între operația unei porțiuni cutanate și a ganglionilor limfatici din jurul regiunii inghinale și cea în care se cotrobăie prin toate măruntaiele, prin coșul pieptului, cînd se extirpă o porțiune de stomac, de esofag, o jumătate de plămîn.

În primele zile mă asigurasem, pentru orice eventualitate, de trei romane polițiste bune. Se prea poate ca așteptarea operației să fie chinuitoare, sau ca postoperatoriu să simt nevoia unei lecturi ușoare și trepidante. În afară de asta, am trei colegi de cameră. Ar fi bine să pot fugi și de ei, undeva, pe niște ulicioare londoneze, în cafenele pariziene, în hoteluri luxoase construite după ultimul strigăt al modei arhitectonice, pe niște aeroporturi imense, în vagoanele expresurilor internaționale, în vile situate în afara orașelor, la niște banchete, la niște dineuri, în vreo cabină a unui transatlantic gigant — oriunde mă va purta fantezia autorului.

În ultimii ani, viața mea se alcătuise astfel, încît nu s-a mai ivit ocazia de a locui prin cămine. Ah, a existat cîndva „Subsolul albastru" — căminul Institutului de literatură, unde trăiam laolaltă, într-o singură încăpere, nu mai puțin de șaisprezece viitori poeți și prozatori. Și ne simțeam admirabil. S-a mai întîmplat ca și în propria mea familie să ne înghesuim toți patru sau toți cinci (dacă venea în vizită soacra) într-o singură cameră, nu prea spațioasă. Am fost cazat și prin camerele de oaspeți ale colhozurilor, într-unul din cele șase paturi obligatorii, etalînd miros de petrol, unde unul ascultă radio-ul pus la maximum, altul sforăie, al treilea intră pe ușă cînd toți au adormit și din nou aprinde lumina și, simultan, deschide radioul. Treptat însă, odată cu trecerea anilor (sau cu tocirea nervilor ?), ideea de a trăi în aceeași încăpere cu mai mulți inși îmi apărea ca o pedeapsă nemeritată. Socoteam absurd ca, fără nici un motiv, din senin, să fiu obligat să împart la hotel camera cu o persoană întîmplătoare, total necunoscută. Să fiu silit să rămîn în aceeași încăpere, să fac conversație, să

aud tot felul de bazaconii pe care mi le va debita respectivul (încă e bine dacă nu se îmbată), să-i aud sforăitul, strănutul, tusea (din partea mea bucurîndu-se la rîndu-i de acelaşi tratament) şi pentru ce, mă rog? Încetasem cu desăvîrşire să mai înţeleg oamenii care pleacă la o casă de odihnă (!), la un sanatoriu (! !), să se deconecteze (! ! !) şi să locuiască mai mulţi într-o singură cameră.

Am citit nu demult un articol cu caracter ştiinţific despre sălbăticiunile ţinute în captivitate şi despre dimensiunile pe care trebuie să le aibă cuştile sau volierele. Reieşea de acolo că problema nu consta în lărgirea spaţiului vital. Nimeni nu doreşte, nu-i aşa, să locuiască într-o încăpere de dimensiunile unei hale de uzină. Rezulta, aşadar, că pentru animalul respectiv este de cea mai mare importanţă să aibă un bîrlog în care să se poată retrage. Fără o astfel de vizuină, el piere curînd, chiar dacă în sine cuşca este spaţioasă. De primă necesitate pentru animal este putinţa de a se ascunde, de a sta în voia lui, ferit de priviri, şi abia atunci, cînd această condiţie este îndeplinită, se iveşte şi nevoia spaţiului înconjurător.

Odată cu trecerea anilor, am băgat de seamă că viaţa mea se află sub impulsul (în afara diferitelor intenţii şi planuri literare, idei şi preocupări, călătorii şi pasiuni) a două tendinţe contrare: prima de a mă retrage, atunci cînd mă găsesc în mijlocul oamenilor, şi cealaltă de a mă arunca în vîltoarea omenească, atunci cînd sînt însingurat.

Este minunată comunitatea umană, frecventarea colectivă a teatrelor, a stadioanelor, vizitele

reciproce, adunările şi seratele literare la care participă un public numeros, mesele prieteneşti, galeriile de artă, întîlnirile pe plajă, paşnicele discuţii de la suflet la suflet, şedinţele colectivelor de redacţie... Sînt minunate troleibuzele şi autobuzele, metroul, magazinele arhipline, cinematografele, cafenelele, incintele telefoanelor şi poştei, restaurantele, în sfîrşit străzile. Dar pînă la urmă trebuie să rămîi de unul singur într-o cameră, să te aşezi într-un fotoliu confortabil, să aprinzi lampa de birou. Fără nici o îndoială, o lună, cel mult două, de singurătate totală m-ar fi făcut să urlu. Imposibilitatea de a mă retrage undeva, m-ar fi omorît însă numai după două zile. Aşa gîndeam în momentul internării în rezerva cu patru paturi. Tocmai de aceea m-am înarmat cu o lectură poliţistă care nu dă greş niciodată. Cărţile din mica valiză neagră, introduse aici prin contrabandă, reprezentau refugiul meu absolut necesar.

Dar în acea zi n-am ajuns să recurg la lectură. Nu pentru că aş fi fost împiedicat de ceva, ci... aşa s-a întîmplat, nu a fost necesar să mă ascund în bîrlogul oferit de cărţile poliţiste. Am simţit, în schimb, o deosebită nevoie de comunicare cu fiecare dintre cei trei bolnavi internaţi în salonul meu. Erau oameni diferiţi, dacă ar fi să excludem trăsătura care-i omogeniza — boala din cauza căreia se găseau în această cameră.

Viktor Mihailovici, „vis-à-vis-ul" meu de pat, cu un picior tăiat din şold şi, fireşte, cu cîrje, care mi-au prins bine şi mie în primele două zile, după ce am fost operat, avea vreo cincizeci şi cinci de ani. Era mic de stat, dar de o construcţie

solidă. Ocupa un post de răspundere la nivel raional sătesc. Imediat după război, cînd se simţea o acută nevoie de cadre, e posibil să fi fost chiar secretar de comitet raional. Treptat însă, nivelul insuficient al studiilor l-a împins pe planul al doilea, apoi a urmat pierderea piciorului, pensia şi această boală. Are acasă un automobil „Zaporojeţ". Cu nevasta, după cîte spune, se sfădeşte des. De vină e caracterul ei dificil.

— Eu îi spun: „Galia, adă-mi un pahar cu apă pentru noapte, să iau pilulele. Că eu am uitat să-mi aduc". Ea de colo: „Du-te singur, n-ăi fi mare boier".

— Şi ce faceţi atunci? îl întreb, deoarece povestirea s-a curmat.

— Cum, ce fac? Păi, o pălesc cu cîrja...

— Şi ea ce face?

— Aleargă să se plîngă. Mare scofală. Doar sînt invalid. Nu mă mai închide nimeni. Sau, plecăm la plimbare cu „Zaporojeţul", ne oprim la o margine de pădure. Ehei, să tot stai acolo, fără pripeală, să-ţi tragi sufletul pe îndelete. Da de unde, ea începe să mă piseze: „Hai şi hai să plecăm acasă". Mai poate fi asta odihnă?

Dar, după cît înţelegeam, el îşi amintea toate aceste mărunţişuri sîcîitoare tocmai pentru că avea un năduf mai proaspăt şi mai crunt. Zace în spital de cîteva luni. S-a lehămetit. Boala asta, cum se spune, e de durată. A înţeles de mult că ar fi mai bine să plece acasă. Totuna-i unde boleşti. I-a scris nevesti-si să vină. Fără ea nu poate nici măcar să-şi facă ieşirea, deoarece s-a internat vara, într-un costum şi acum e sfîrşitul lui noiembrie, îi trebuie haine groase. Iar nevasta

nu vine. Acum nădejdea-i numai în fratele lui. Aşa că zace şi aşteaptă să i se aducă paltonul şi căciula. Conversaţia cu mine totdeauna o începe el:

— Ei şi cum vine treaba? De pildă, ai scris o carte, o dai pe urmă la verificare?

— Ce fel de verificare?

— Cum ce fel? Cine ştie ce-ţi mai trece prin minte să scrii. Poate că nu corespunde.

— Cu ce să nu corespundă?

— Ei... cu hotărîrile, cu directivele...

Am început să-i explic drumul manuscrisului pînă la publicare în revistă sau la o editură. Dar curînd conversaţia noastră a alunecat spre subiecte care, într-adevăr, „nu corespund" cu tema şi caracterul acestui reportaj. Doi ruşi (s-a observat acest lucru încă acum o sută de ani) făcînd cunoştinţă şi pornindu-se pe discuţii, nu pot să nu abordeze de îndată cele mai importante probleme politice, care se ridică, dacă nu în faţa omenirii, în orice caz în faţa întregului popor.

Treptat, însă, relaţiile noastre de conversaţie s-au reglementat, ne-am lămurit împreună multe lucruri şi acum Viktor Mihailovici putea începe discuţia chiar şi cu cele mai neînsemnate aspecte, sau cu cele mai neaşteptate întrebări:

— Aşa. Dumneata ai fost peste graniţă. E adevărat că acolo, ca să intri la spital, trebuie să plăteşti?

— Eu n-am fost internat în spitalele din străinătate. Dar se spune că trebuie să plăteşti. Şi că spitalizarea e chiar foarte scumpă.

— Cum adică — foarte scumpă?

— Nu ştiu exact preţul. Spitalele sînt acolo de diferite categorii. Unele mai scumpe, altele mai ieftine.

— Să spunem, un spital ca ăsta în care zăcem noi.

— ...Zăcem... Zăcem... Există doar două institute de acest fel în U.R.S.S. — „Kaşirka" şi acesta.

— Ei şi ce ?

— Hai să calculăm fie şi numai cazul meu. M-ar opera un profesor. Asta ar costa nu mai puţin de o mie de dolari. Medicului anestezist i s-ar cuveni, să spunem, măcar trei sute de dolari. Toate analizele, investigaţiile — vreo cincizeci de dolari fiecare. Spitalizarea însăşi — o sută de dolari pe zi.

Viktor Mihailovici a sărit din pat.

— Pentru ce jupoaie omul ?

— Sînt acolo surori, îngrijitoare, medici de gardă, medicamente, aparatură costisitoare, în general tot echipamentul. Dacă este clinică particulară, ea trebuie să se autofinanţeze şi să mai aducă şi venituri.

— Păi ce reiese ? Stă omul în spital douăzeci de zile şi-l costă în final cîteva mii. Iar eu zac de atîtea luni !...

— În străinătate n-aţi fi stat cîteva luni. Galia dumneavoastră ar fi venit în galop să vă ia acasă.

Puteam să şi tăcem amîndoi, după cum eu puteam să aţipesc, întorcîndu-mă cu faţa la perete, sau să citesc (îmi reamintesc acum nu numai întrebările pe care Viktor Mihailovici mi le-a pus în prima zi, a internării mele, ci şi în cele care

au urmat) cînd deodată, fără altă introducere, dar ridicînd tonul îndeajuns ca să pricep că sînt solicitat la o discuţie, mă pomeneam cu Viktor Mihailovici grăind :

— Cum vine asta ? Acuma, cînd sînt atîţia oameni învăţaţi, cînd ştiinţa, se poate spune, ne-a aruncat pe Lună, se mai găsesc mulţi care gîndesc, totuşi, că după moarte mai rămîne ceva în urma omului. Sufletul, de pildă. Ce întunecime a minţii trebuie să ai ca să crezi în una ca asta !

— Noi doi nu vom rămîne. Dar de pe urma noastră poate că va rămîne ceva totuşi — mi-am zgîndărit eu conlocutorul.

— Cum adică ?

— Aţi văzut băşicuţele pe apă ? Cînd plouă sau cînd valurile se izbesc de ţărmul mării. Sînt bulbuci mari, sînt şi băşicuţe mărunte ; fiecare băşică rămîne însă o băşică, nimic mai mult. Aşa este ?

— Aşa este.

— Şi din ce-i alcătuită ?

— Din aer, din ce altceva. Aer şi un înveliş subţire.

— Ei, da, învelişul. Acum vedem că băşica se sparge. A dispărut, a pierit, a încetat să mai existe. S-a evaporat. Învelişul a dispărut. Dar conţinutul nu. El se contopeşte cu aerul de pretutindeni, cu atmosfera, cu oceanul atmosferic. Tot aşa se presupune că există un ocean al spiritului omenesc. *Băşicuţele* apar, şi se sparg, se ivesc şi dispar, pe cînd atmosfera universală din care s-au creat, în care se dizolvă iarăşi, continuă să existe...

După asta Viktor Mihailovici a tăcut o oră întreagă. Am crezut că următoarea întrebare se va referi la Paris : ce se mănîncă acolo, sau, dimpotrivă, că va cuprinde probleme legate de colhozuri. Dar teoria mea glumeață despre bășicuțele de aer, după cum se vede, se fixase adînc în mintea lui.

— Dar învelișul ? Se duce și el undeva ?

— Învelișul este tot apă. Se varsă în băltoacă. Sau în mare. Din apă ai ieșit și în apă te vei întoarce. Învelișul în jos, conținutul în sus...

Al doilea vecin de pat, Iakov Vasilievici, a nimerit aici cu o recidivă. Acum cîteva luni în urmă, la Ialta, i s-a operat un mic neg negru (ca și al meu), iar cu cîteva zile înaintea internării mele i s-au extirpat ganglionii limfatici de la vintre. Avea o față palid-rozie și părul cărunt care producea mai curînd impresia unui nimb în jurul capului. El nu lua parte la discuțiile noastre și, în general, vorbea puțin, deși apucase totuși să povestească cum l-a părăsit nevasta și cum trăiește de unul singur ; ca atare dacă va scăpa de aici, nu crede să se mai întoarcă la Ialta. Acolo trebuie să facă focul în sobă și să se ducă la toaletă traversînd curtea, iar de mers îi vine greu. Așa că, pentru un timp, poate, îl vor adăposti niște rubedenii mai îndepărtate de la Moscova.

În discuția cu fiecare dintre noi era laconic, în schimb era activ. El ne ocupa loc la ghișeul unde se distribuiau porțiile și ne reținea scaune la masă. Cînd lui Viktor Mihailovici i s-a ridicat temperatura, el a fost acela care, fără ca nimeni să-l fi rugat, i-a adus mîncarea în salon. Același lucru l-a făcut și pentru mine în prima zi după operație. El făcea curat, discret, pe neobservate, dacă unul din noi arunca ceva din neglijență pe jos. În alte saloane își făcuse amici, la care se ducea pentru o oră, sau două.

Despre Ivan Adolfovici n-am aflat nimic în toată perioada șederii în spital : nici cine este, nici ce profesie are sau a avut. Era de asemenea un „recidivist". Cu cîteva luni în urmă i se tăiase și lui un neg negru (ca și al meu) de pe buza superioară. Acum se pregătea pentru operația ganglionilor limfatici din jurul gîtului. Era moscovit. În fiecare zi îl vizita fie soția, fie fiica și stăteau împreună ore întregi în hol. Tot restul timpului era gata oricînd să joace șah, dăruindu-se total, cu un soi de fanatism. Fără să-mi dau seama cum, chiar din primele cincisprezece minute de la internare, m-am trezit în fața lui la o partidă de șah. Iar cînd am fost readus în salon după operație și nu puteam să mă întorc nici măcar de pe spate pe un șold, chiar și atunci, din prima oră, aruncîndu-mi ochii pieziș și bîjbîind cu mîna stîngă piesele pe tablă, am jucat cu el o partidă de șah.

În decurs de douăzeci de zile, cred că am jucat împreună vreo sută de partide, dacă nu mai mult.

Acesta era echipajul tristului salon cu numărul șaizeci.

21

SEARA MI S-A FĂCUT o injecție calmantă, ca să nu am emoții înainte de operație și să dorm profund. Cu toate acestea, am avut un vis respingător. Am văzut, parcă, niște cîini ciobănești

nemţeşti, dresaţi să recunoască după miros tumorile canceroase din organismul omenesc, cam în felul cum adulmecă ei la punctele vamale narcoticele ascunse în automobile, chiar şi în camerele roţilor. Eu zac complet despuiat şi sînt mirosit peste tot de un cîine mare. Plămînii, esofagul, stomacul. Ajungînd la rinichi, cîinele a început să adulmece cu atenţie sporită şi deodată, împingîndu-şi botul sub coasta mea dreaptă, a început să scheaune. M-am trezit. Dreptunghiul ferestrei se prefăcuse din negru în cenuşiu, trecînd prin stadiul violaceu. Fereastra avea două geamuri înalte în partea de jos şi alte două — sus, mai scurte. Aşa că rama se ridica deasupra noastră, a celor care zăceam în salonul şaizeci, ca o cruce de mormînt de dimensiuni obişnuite, dacă nu ţineai cont de pervaz. Aşa am şi stat culcat sub crucea aceea pînă s-a aprins lumina. În salon intrase o soră care ne-a pus la fiecare cîte un termometru.

La opt şi jumătate mi s-a mai făcut o injecţie şi exact la ora nouă uşa şi-a deschis cele două jumătăţi, iar sora Galia, micuţă şi bine făcută, într-un halat de o albeaţă orbitoare, a împins înăuntru un cărucior înalt, lung şi îngust.

Era o targă portativă. Mi-a spus să mă dezbrac complet, să mă culc pe targă şi să mă acopăr cu cearceaful.

— Dar pot să mă urc şi singur pînă la etajul cinci şi să mă culc pe masa de operaţie. De ce să mă căraţi cu căruciorul acesta, cîtă vreme sînt mobil şi sănătos ?

— Aşa trebuie. Şi a plecat.

M-am învelit repede cu cearceaful şi imediat a reapărut Galia. Ea m-a transportat spre lift,

sub privirile compătimitoare şi înţelegătoare ale bolnavilor care-şi luau micul dejun, am urcat apoi într-o încăpere în care sclipeau nichelatele instrumente chirurgicale şi-n jurul unei mese încă pustii, cu o enormă lampă rotundă deasupra, se aflau o mulţime de persoane în halate verzi, care mă aşteptau pe mine.

— Ei, cum vă simţiţi ? a bubuit Agnessa Petrovna. Cum aţi dormit ? N-aveţi grijă, totul va fi bine. Culcaţi-vă acum aici.

De îndată la căpătîiul meu a apărut o femeie tînără — medicul anestezist.

— Sînteţi îngerul păzitor sau o Walkirie ? am glumit eu.

— Cine este Walkiria ?

— Cea care ia în primire.

— Ce ia în primire ?

— Sufletul meu.

— Atunci, eu sînt îngerul păzitor. Şi a început să fixeze pe vinele mele de la îndoitura cotului stîng capătul ascuţit al unui tub subţire de cauciuc care urca spre nişte vase de sticlă. Mîna stîngă mi-a fost legată de masă. Picioarele de asemenea.

— Vă rog să fiţi calm, Vladimir Alexeevici. Acum vă introduc narcoticul. Încercaţi să respiraţi adînc. Şi a întors clama de pe tubul de cauciuc, aşa că probabil un lichid mi s-a prelins în venă. Sîrguincios, am început să respir mai adînc şi din nou am auzit deasupra mea o voce de femeie.

— Mă auziţi ? Mă auziţi ? Încercaţi să deschideţi ochii ! Deschideţi ochii !

Mi-am dezlipit cu mare greutate pleoapele și n-am mai văzut în jurul meu nici un fel de sală de operație ; mă găseam în cu totul altă cameră și șoldul mă durea surd, din regiunea inghinală pînă la genunchi.

— Ei, acum vă las să vă treziți de-a binelea. Mă întorc peste două ore.

În America zilelor noastre unii miliardari sînt congelați, ca mai tîrziu, peste un secol sau două, să fie reînviați și vindecați. Înseamnă că nici pentru ei nu va exista nici un interval între momentul cînd au închis ochii și cel în care îi vor deschide? În cazul meu, s-a scurs o oră și jumătate, cel mult două. Dar ar fi putut la fel de bine să se scurgă și două milioane de ani. Oricum, n-ar fi însemnat nici măcar o clipă, cum n-a existat nici o pauză între cele două fraze ale medicului anestezist. „Încercați să respirați adînc... Deschideți ochii." N-a trecut nici o secundă. Nimic n-a trecut. Nici un fragment de timp. Timpul zero. Uneori însă, bolnavii nu se mai trezesc din somnul narcotic...

Deși deschisesem ochii, probabil că eram semiadormit. Nu mi-am putut ridica mîna dintr-o dată, și nici să mă mișc ușor, ca să găsesc o poziție mai comodă. Ceva îmi circula prin minte, niște luminițe albastre ale noțiunilor și reprezentărilor, dar toate într-un fel de ceață, greu de descifrat, totul nedefinit. Un singur gînd se contura mai clar : nu a trecut nici o clipă și ei au făcut tot ce au vrut cu mine. Mi-au smuls o jumătate de fesă. Asta încă-i bine. Că se poate să te trezești și să afli că în corpul tău nu mai există, să spunem, stomacul. Atunci să te văd !

Din nou a apărut sora de caritate, Galia și m-a transportat la lift ; am coborît, am intrat în salon. M-a ajutat să trec din căruciorul înalt, pe patul scund. M-am întins, mi-am găsit o poziție comodă. De bucurie că stomacul îmi este întreg, am înghițit imediat o sticlă de lapte.

Ivan Adolfovici s-a așezat curînd pe patul meu, a împins un scaun și a așezat pe el tabla de șah. Privind pieziș și bîjbîind neîndemînatec cu mîna stîngă pe tablă, am împins pionul din fața reginei.

22

ODATĂ, ÎN TRENUL electric, undeva între Serpuhov și Cehov (mă întorceam dintr-o vizită la Serafima Feodorovna și Nikolai Ilici), am tras cu urechea involuntar la conversația care se purta pe cele două scaune, spate în spate cu mine.

— Dacă ai putea ști dumitale că, de exemplu, peste o lună vei muri ! Sau, mă rog, peste o săptămînă.

— Ce-ar fi atunci ?

— Cum ce ? Libertate, putere deplină.

— Ce libertate, dacă peste o săptămînă mori ?

— Așa cum îți spun. Să presupunem că-mi trece prin cap să ucid un om pe care-l urăsc. Judecată, închisoare. Eu de colo — n-aveți decît, peste o săptămînă dau ortul popii. Asta-i arma mea împotriva tuturor — că-mi știu ceasul morții.

— Și pe cine, mă rog, ai omorî ?

— Ei, nu despre mine e vorba, ci așa, în general. Uite, acum în tren te-apuci și tai vreo cinci-șase. Să mori de rîs ! Sînt înșfăcat pe dată — în

lanţuri, la zid cu el, iar mie nici că-mi pasă. Peste o săptămînă oricum am încheiat toate socotelile.

— Ce gînduri îţi mai trec prin cap !

— Ei, am zis şi eu aşa... Ce-ar fi dacă... Să pui în practică filozofia... Sau să incendiezi vila vecinului. Un spectacol pe cinste. Să vezi cum se mistuie în vîlvătăi toate cele. Cărţi de valoare. Pianul...

— Omorul şi incendierea — daţi-mi voie — n-au nici un sens. Întrec orice măsură, a intervenit în conversaţie un al treilea. În schimb, iată o altă posibilitate. Să-ţi vinzi toată căpătuiala, să petreci şi să bei cît încape în tine pe banii obţinuţi — asta da ! Să vinzi absolut tot, să rămîi numai cu hainele de pe tine şi să-i socoteşti bine pentru toate zilele ce ţi-au rămas. Să spunem, luni ţi-e sortit să mori, asta înseamnă că duminică poţi să bei ultimele două grivne.

— De ce să iroseşti totul pe băutură ? s-a amestecat o altă voce liniştită, dar plină de convingere. Poţi să-ţi împarţi toată averea semenilor. Pentru tine-i totuna, ţi-a venit ceasul din urmă, pe cînd altora le este de mare ajutor...

În acest moment, în răstimpul cît încă nu fusese pronunţată o nouă frază, în mintea mea s-a derulat toată conversaţia receptată întîmplător şi am înţeles că ea atingea, chiar în forma aceasta simplistă, problema celor două modalităţi esenţiale ale comportamentului uman, a celor două categorii fundamentale, dacă nu filozofice, în orice caz de ordin moral.

Dacă omul ar trăi în singurătate (cazul Robinson), schema „a da, a lua“ s-ar pune în practică

numai în ceea ce priveşte relaţiile cu natura. Dar omul trăieşte înghesuit. În fiecare zi, în fiecare moment, el intră în relaţii foarte variate cu cei din familia sa, cu colocatarii din apartament, cu semenii săi din oraş, din societate, la urma urmelor. Oricît de diferite ar fi acţiunile omului aflat între semeni, oricît de complex ar fi comportamentul său, deci, cele două funcţii esenţiale nu pot fi ocolite : „dau“ şi „iau“.

Nu mă voi referi la organizarea în diferite moduri a celor două funcţii în procesul de producţie, cu atît mai mult, cu cît în această sferă adesea ele nu privesc conştiinţa omului. A lucrat opt ore — primeşte o retribuţie. Dacă în aceste opt ore a dat mai mult decît a luat, la acest lucru nu meditează. Să admitem că proporţia este echilibrată de planul de stat. Nici măcar despre asta nu este vorba, deşi aici, în oarecare măsură avem de-a face cu o contribuţie şi cu o retribuţie obligatorie. Nu despre comportamentul omului în procesul de producţie vorbim acum, comportament determinat în mare măsură de disciplina impusă şi de necesităţile lui vitale, ci despre comportamentul lui etic, nesilit de nimic, despre însuşirile şi calităţile lui sufleteşti.

Nu-i greu de observat că tendinţa de „a lua“ este dezvoltată la om ceva mai mult decît tendinţa de „a dărui“. Mulţi filozofi au văzut în asta principalul rău al speciei umane, principalul viciu şi principala cauză a pieirii sale în viitor.

Într-adevăr, există oameni care se conduc după principiul „Ia, apucă, tot ce poţi“, propovăduindu-l chiar şi altora. Bani, uzină, concern, putere,

stat limitrof, vilă, apartament, femei, toate binefacerile vieții.

Ca o treaptă intermediară, unii spun : da, voi acapara bani, uzine, concerne, state limitrofe, milioane de vieți omenești. Le voi lua, dar pentru ce ? Pentru a le dărui oamenilor. Voi lua de la unii ca să dau altora. Astfel, săvîrșind un rău, voi realiza binele.

Ah, eterna problemă a binelui și răului ! Este evident pentru toți că binele are superioritate. Se consideră că omul poate obține cea mai mare bucurie numai cînd face bine, adică dăruind, în sensul cel mai larg al cuvîntului : moral, sufletesc (dar și ad litteram). Se consideră că a face bine altora constituie o bucurie mai pură și mai adîncă, decît a-ți face binele numai ție personal. Această maximă stă la baza concepției idealist-creștine. Dacă toți (TOȚI) își vor dărui totul (TOTUL) unul altuia, se va instaura veacul de aur al fericirii. Din punct de vedere teoretic lucrurile stau așa. Cu alte cuvinte, dacă pe pămînt trăiesc numai mioare, primejdia de a fi mîncate sau tăiate pentru șașlîk se reduce la zero. Dar cum stau lucrurile atunci cînd pe pămînt trăiește și lupul, fie și numai într-un singur exemplar ?

Ce se întîmplă dacă toți vor dărui, dărui, iar unul singur se va ocupa în aceste împrejurări de acțiuni contrare ? Nu va aduna el, la urma urmei, totul în mîinile sale, pînă la punctul în care toți ceilalți nu vor mai avea ce să-și dăruiască unul altuia ? Dar dacă astfel de strîngători sînt numeroși ? Pe de altă parte, vor reuși cele zece mii de mioare să reeduce un singur lup și să-l prefacă în oaie ? Dar atunci cînd „strîngătorii“ aceștia formează majoritatea ? Așa că schema, fie ea și exactă la origine, nu poate fi aplicată, deoarece omenirea se pare că n-a ajuns pînă la acest stadiu și, după cît se vede, în viitorul apropiat nu există vreo temere că va ajunge.

E nevoie oare să mai repet că vorbesc nu de repartiția concretă a bunurilor materiale și a banilor, ci de principiul în sine al comportamentului sufletesc, care poate exista doar în două ipostaze : cu semnul plus și cu semnul minus ?

Iată-te și pe tine, cel care ai simțit înfiorat bătaia în ușă a destinului, trecînd acum la înfăptuirea acțiunii de dăruire. Împacă-te cu cei cărora (se crede) le porți dușmănie. În loc să nu le dai bună ziua atunci cînd îi întîlnești, scrie despre ei articole laudative. Renunță la iubire (nu în sensul filozofic, ci în cel biologic al cuvîntului), renunță la colecționarea icoanelor vechi. Renunță la apartamentul tău spațios. Renunță la toate acțiunile care pot pricinui altora neplăceri cît de mici. Schimbă toate bucuriile vieții (poate că, într-adevăr, false, iluzorii, meschine) pe bucuria renunțării la sine, pe bucuria DĂRUIRII.

Numai că tu, ca și omenirea în întregime, n-ai evoluat pînă la această stare ideală, și atît timp cît n-ai murit încă, rămîi om și nu poți fi nicidecum un înger. Iată, pînă și în ultimele clipe... Dar vei ști vreodată că ele sînt ultimele ? Cît timp mai respiră, omul nădăjduiește.

Toate acestea s-au învîrtit în capul meu după fraza pe care o pronunțase, cum ne amintim, al patrulea călător, cu o voce liniștită, dar plină de convingere :

„De ce să iroseşti totul pe băutură ? Poţi să-ţi împarţi toată averea altora. Pentru tine e totuna — a venit ceasul din urmă, pe cînd altora le este de ajutor."

Poate că aş fi dezvoltat mai departe în mine filozofia de mai sus, dar în clipa aceea un altul a replicat, uluindu-mă prin simplitatea cu care a distrus într-o clipă concepţia de dăruire.

— Ei, şi ce-i cu asta, a parat el. Împarţi altora, alţii vor risipi pe băutură. La noi nu mai există oameni care să moară de foame... Poate or mai fi prin alte ţări. Sărac-sărac, dar se uită în fiecare seară la televizor. Ei bine, n-ai decît să-i dai unuia ca ăsta. „Mulţumesc" o să-ţi spună. Iar în sinea lui va rîde de tine. Priviţi, vă rog, ce „mucenic" s-a ivit pe pămînt, că doar om normal nu poţi să-l numeşti. Un om ciudat. Sau un trăsnit. S-a apucat să-mi dea mie fără nici un motiv. Un aiurit ! N-ai decît să te apuci să dai în dreapta şi-n stînga, scutură-ţi portofelul, dezbracă-ţi cămaşa... se înverşuna tot mai mult vorbitorul, văzînd că oponentul lui s-a ruşinat şi a amuţit.

Atunci însă trenul s-a oprit în staţia „Cehov" şi „filozofii" amatori, care-mi oferiseră cîteva minute interesante, au coborît.

23

URMARĂ ZILELE lungi de spital. Dimineaţa la orele şase eşti scuturat de umăr şi ţi se dă termometrul. Îl pui sub braţ şi aţipeşti din nou. O dată pe zi trece medicul terapeut, te întreabă cum te simţi. Restul vremii, eşti liber. La început regulamentul spitalului permitea rudelor şi prietenilor să viziteze bolnavul la orice oră din zi. Telefonîndu-i din cabinetul medicului de gardă pe etaj lui Tolea Nikonov, i-am explicat cum să ajungă la mine.

— Nicidecum. Trecerea e liberă. Poţi să aduci şi sticla respectivă. Vom sărbători operaţia mea. Desigur, din cauza ficatului nici măcar n-am mirosit băutură un an întreg, dar în definitiv, ascultă... La boala mea ce-mi mai trebuie un ficat bun ? Am să-l duc în palme să-l prezint Celui-de-sus ? Iată, Doamne, ce ficat impecabil am ştiut să-mi conserv. N-am luat o picătură de alcool în gură, m-am hrănit cu brînză de vaci şi cu miere de albine ! Gata, s-a terminat, adă băutură. La orice oră. Aici e libertate. Noi sîntem pe state de condamnaţi la moarte, totul ne este permis.

Glumeam, desigur. Dar doctoriţa Olga Alexandrovna a început să dea atenţie flecărelilor mele. Şi-a ciulit urechile. De bună seamă, la raportul de gardă dimineaţă a povestit ce gîndesc bolnavii despre regulamentele lor (în general, bune) şi din ziua următoare s-a permis vizitarea bolnavilor numai de la patru la şase după-amiaza.

Găsindu-mă pe treapta inferioară a ierarhiei spitaliceşti, în rolul unui bolnav de rînd, am înţeles toată măreţia titlurilor profesorale. Obişnuita vizită a doctorului terapeut este considerată de bolnavi drept mare eveniment şi o binefacere. Cînd, însă, pe coridor se rostogoleşte vocea tunătoare a Agnessei Petrovna, prin întregul pavilion se porneşte o rumoare plină de veneraţie : a venit generăleasa. Generăleasa este Agnessa Petrovna.

Soldat de rînd oi fi fost eu, dar am obținut totuși de la sora-șefă, Valentina Alexandrovna, cheia de la camera ei și, după ce pleca acasă (în jur de ora 5 după amiază), puteam savura șansa unui minunat bîrlog. Un cabinet spațios, o masă de scris cu telefon. Acum, puteam să lucrez cîteva ore pe zi, deși seara nu eram obișnuit să scriu.

Dar întrucît mă aflam la spital și zilele oricum treceau, am solicitat să mi se facă toate examenele și analizele. Așa că în timpul zilei umblam pe la radiologie, pe la laboratorul de urologie, pe la cel de probe hepatice.

În salon, se petrecuseră între timp unele evenimente. Viktor Mihailovici se scufundase într-o neagră amărăciune. Mă uit la el și văd că ochii îi înoată în lacrimi. Vrea să-mi spună ceva, dar buzele îi tremură, nu-i dau ascultare. Să fi avut acuma în noptieră o „bătrînă". Dar acolo e gol. M-am dus în cabinetul meu de lucru și am telefonat unui prieten apropiat.

— Ascultă, poți să iei neîntîrziat un taxi și să-mi aduci o sticlă de vodcă ? Trebuie. Înțelegi, e absolută nevoie. Știu că nu-ți dă drumul la ora asta. Dar în spatele clădirii există o intrare de serviciu și o scară. Te rog foarte mult.

Au trecut totuși vreo patruzeci de minute pînă să mă pot face că scot din noptieră sticla de vodcă „Starka" (prima care i-a căzut sub mînă prietenului meu) și așa, ca printre altele, să-i pot spune bietului Viktor Mihailovici :

— Ce-ar fi să-i tragem cîte un păhărel ?

Felurite sînt împrejurările vieții și la sărbători, și la o partidă de pescuit. Niciodată nu mi s-a părut, însă, o sticlă de băutură mai bine venită ca atunci.

A doua zi (din nou coincidență), Viktor Mihailovici a primit o scrisoare de la nevastă, care începea cu vorbele (el ne-a arătat-o tuturor, la nesfîrșit) : „Să trăiești, Vitiușa !..." Și din nou ochii îi înotară în lacrimi, dar erau altfel de lacrimi față de cele din ajun.

Ivan Alexeevici a fost și el operat, așa că timp de două zile n-a putut să joace șah. Se simțea rău. Noaptea sforăia insuportabil, deoarece fusese operat în regiunea gîtului și laringele îi era inflamat. După operație i s-a prescris chimioterapie. Fraza de rigoare este aceasta :

— Vă felicităm. Cu dumneavoastră totul este bine. Dar pentru a consolida rezultatele operatorii, pentru o garanție deplină, pentru ca să nu mai fie nevoie să reveniți aici, vă prescriem radiații.

Radiații și chimioterapie. Radioterapie și chimioterapie. Oricît de puțin s-ar descurca bolnavii în subtilitățile bolii lor, ei știu totuși că, din moment ce se prescriu radiații sau chimioterapie, înseamnă că boala lor este tocmai *aceea*. Știu însă acest lucru numai atîta timp cît radiațiile sau tratamentul chimic este prescris altora. Cînd ajunge rîndul lor, îi privesc pe doctori cu ochii dilatați de speranță și le ascultă ca fermecați discursurile iscusite.

— La dumneavoastră totul este bine. Totul este în ordine. Dar, pentru a consolida rezultatele, precum și în scopuri profilactice... Exclusiv în scop profilactic...

Așa că atunci cînd după operație, am vorbit la telefon cu un cunoscut de-al meu, chirurg, primele lui întrebări au fost :

— Radioterapie ți s-a prescris ?

— Nu.

— Chimioterapie ?

— Nici asta.

— Rezultatele histologice s-au comunicat ?

— Păi tocmai aici e buba, au trecut opt zile și rezultatul nu se cunoaște încă.

Așteptarea histologiei postoperatorii de către bolnavi, adică aflarea rezultatelor studierii microscopice a tumorii extrase seamănă perfect cu acele minute chinuitoare ale intervalului cînd Curtea s-a retras pentru deliberare și urmează a se anunța : „Vin jurații !" După care o voce solemnă pronunță sentința. Cu singura deosebire că la spital, minutele chinuitoare se prelungesc pînă la cîteva zile.

Nu știu căror particularități ale psihicului meu trebuie să le mulțumesc că nu m-am chinuit prea tare în așteptarea rezultatelor analizei histologice. Așteptam, de fapt, momentul cînd mi se vor scoate firele, cînd mi se va face ieșirea (la drept vorbind, parcă nici asta nu o mai așteptam).

După vreo zece zile de așteptare a rezultatelor histologice, m-am adresat Olgăi Alexandrovna pentru a afla care sînt cauzele unei asemenea prelungiri :

— Nici nu se poate mai repede. Mai întîi trebuie degresată tumora, pe urmă, impregnată cu parafină, pe urmă se desprind secțiuni subțiri. Zece zile — iată un termen perfect normal. Mai repede nu se poate...

Mă gîndeam că avea să apară profesorul Agnessa Petrovna înconjurată de suită. Sau că avea să mă cheme în cabinetul ei. Sau că în timpul vizitei de gală avea să-mi comunice cu o voce solemnă... Dar la orele douăsprezece dimineața, la timpul cel mai nepotrivit, tocmai cînd Ivan Adolfovici pornea la atac cu un pion în flancul reginei mele, fără să observe, în avîntul de care fusese cuprins, că-și lăsase regele descoperit, în salonul nostru, ca din întîmplare și în trecere, a intrat pentru mai puțin de un moment doctorul de gardă, un bărbat foarte tînăr. Fără nici un fel de introducere, mi-a comunicat :

— Ei, sînteți bun de felicitat. Totul este bine. Histologia e negativă. Vă felicit.

În timpul acesta făceam o mișcare cu calul și pînă să pun piesa în pătratul ei, tînărul a dispărut.

În aceeași zi, la pansament, adjunctul Agnessei Petrovna, Leonid Danilovici, mi-a spus pe cînd stăteam culcat în fața lui :

— Puteți considera că ați cîștigat la loterie. Șanse erau una la o sută de mii. Noi nu v-am spus, dar diagnosticul era cel mai rău posibil. Iar acum, principalul este să nu vă mai gîndiți la nimic.

— Radioterapie sau chimioterapie nu mi se indică ? am aruncat eu o pietricică de probă.

— Se mizează pe forța de apărare a organismului... a sărit Olga Alexandrovna. Dar Leonid Danilovici i-a aruncat o privire atît de expresivă, încît ea, pe moment, și-a mușcat limba.

— Dar cum rămîne cu izotopii ? Se pare că totuși săltau atunci în număr destul de mare.

— Vi s-a spus cîți anume ?

— Nu cunosc semnificația cifrelor, am dedus însă cîte ceva privind chipurile neliniștite ale laboranților.

— Of, ce ți-e și cu laboranții ăștia ! Izotopii dumneavoastră erau peste normal, după cum se vede, pentru că în negul care vi s-a extirpat se aglomerează enorm de multe vase sanguine. Ele au și făcut posibilă eroarea de diagnostic.

Medicii, fără excepție, vorbesc convingător. „Se întîmplă uneori să prezentăm astfel lucrurile, încît să începem noi înșine să credem în ele." Cît de suspicios devine însă un om bolnav ! Nuanțele de intonație, comparația dintre afirmațiile de ieri și de azi ale doctorului — totul devine pentru el un obiect de observație și de gîndire.

„Se mizează pe forța de apărare a organismului." Dacă analiza histologică a demonstrat caracterul benign al tumorii, de ce — apare întrebarea — să se mai mizeze ? Nu-i nevoie de nici o miză. Și fără miza voastră am să mă străduiesc să trăiesc. Dar de vreme ce voi mizați...

Sau iată un alt episod expresiv. Pentru probele hepatice m-am dus la același laborator unde-mi făcusem cercetările izotopice. În altă cameră. În momentul cînd ieșeam, Janna Pavlovna vorbea la telefonul din hol.

— ...Nicidecum, am văzut-o eu însămi. După degresare s-a dovedit a fi foarte mică. Izotopii ? Pur și simplu se împletiseră în acel punct prea multe vase sanguine. Nu, nu, în cazul lui totul este în ordine. Sînt foarte sigură.

— Ah, dumneavoastră erați ! s-a întors spre mine Janna Pavlovna, punînd receptorul în furcă. Tocmai despre tumora dumneavoastră vorbeam.

— Mi-am dat seama. Cu cine vorbeați ?

— Cu Leonid Danilovici.

— Așa...

— Așa că puteți fi liniștit. Important este să nu vă mai gîndiți la negul acela. Și totul va fi în ordine.

Totul va fi în ordine sau este deja în ordine ? Și atunci cum se face că sînt sfătuit la fiecare pas să nu mă gîndesc la tumoră ? Mi-aduc aminte că Nastratin, făgăduindu-i negustorului o comoară, l-a vîrît pe acesta pentru o zi întreagă în sac și i-a spus că va descoperi comoara numai cu condiția să nu se gîndească la maimuță.

Și cum se face că Janna Pavlovna n-a găsit timp de zece zile un alt moment să vorbească la telefon despre cazul meu, decît exact acela în care eu puteam auzi convorbirea ? Doar între ei s-au consultat și răsconsultat de douăzeci de ori ! Și de ce-i explica tocmai lui Leonid Danilovici despre vasele acelea, aglomerate, dacă el însuși abia mi-a explicat același lucru ? Desigur, le mulțumesc. Strădania lor e mai presus de laudă.

Cînd am plecat acasă, i-am făcut, la despărțire, Olgăi Alexandrovna, terapeutul meu, o promisiune :

— Voi scrie o scurtă povestire. Am să narez toate trăirile mele în legătură cu cele petrecute aici.

— Ce trăiri ați putut avea ? Doar dumneavoastră n-ați știut ce vă amenință. Ce prăpastie se cască înaintea dumneavoastră.

— Poate că am știut !
— Şi v-ați comportat atît de calm ?
— Ce-mi rămînea de făcut ?
Au trecut zilele, operația s-a vindecat, spitalul aluneca tot mai mult în uitare. Oare ticăie ceasul meu interior, pornit de cuțitul chirurgului ? Chestiunea se va lămuri în decurs de un an. În fiecare dintre noi ticăie un ceas. Deosebirea constă numai în cifra la care s-a fixat acul soneriei.
Nu știu de ce, nici pînă la operație nu m-am zbuciumat din cale-afară cu privire la catastrofa mea, iar acum m-am liniștit definitiv. Doctorii au reușit totuși să mă sugestioneze. La rîndul meu, am început să insuflu sugestia lor tuturor cunoscuților și prietenilor.
— Știți, diagnosticul nu s-a confirmat. S-au speriat foarte tare după cercetările izotopice... Iar acum totul este în ordine.
— De ce se cicatrizează așa de greu operația ? A fost o incizie foarte adîncă. Mi-au scos un kilogram de carne. Dar se vindecă. Esențial este că alarma a fost inutilă.
— De ce sub narcoză ? Ei... nu știu. Au scotocit îndelung, probabil au controlat ganglionii. Da, slavă domnului, se pare că am scăpat cu bine.
Au început să-mi treacă prin minte proiecte pentru un viitor mai îndepărtat, viitorul II : unde voi pleca în aprilie, în mai ? Cum să-mi organizez vara ? Cum să-mi continui romanul ? Și, în general, cum să trăiesc mai departe ? Unora, cărora le-am povestit, li s-a părut a fi o prefăcătorie, dar a existat un moment, îmi amintesc perfect de acel moment, cînd am înțeles limpede, cu mînie (să atenuăm, să spunem cu o nuanță de ciudă),

că trebuie să mă înham din nou la căruța vieții și să-mi trag povara. Oare nu de asta m-am și dus la bibliotecă pentru a găsi, în sfîrșit, o carte pe care tot intenționasem, mai demult, să o caut ? Nu-i straniu că la un asemenea număr de discuții despre izotopi, nici pînă astăzi nu m-am învrednicit să aflu ce se consideră normal la astfel de cercetări, ce înseamnă o abatere îngrijorătoare de la normă și ce cifră fixează diagnosticul bolii. La mine, deosebirea înregistrată între locul sănătos și cel bolnav a fost, dacă n-am uitat cumva... 400 — 70, 420 — 75, 390 — 60, 360 — 70. Și au mai fost niște cifre în ziua a doua : 300 — 60, 310 — 56, 290 — 70.
Dar ce înseamnă aceste cifre ? Bine sau rău ? Cît de rău ? Vasele capilare... Prin laboratorul lor trec mii de bolnavi, ei nu au vase capilare ? Nu, trebuie totuși să găsesc o carte și să aflu, la urma urmei, care este semnificația acestor cifre.
Mi-am așezat în față un teanc de cărți de specialitate și am început să le frunzăresc grăbit. Groaznicele amănunte despre tumorile pielii nu-mi erau necesare. Știam exact ce caut și în curînd am început să transcriu cu sîrguință și scrupulozitate pe o foaie de hîrtie, de parcă m-aș fi pregătit pentru un articol polemic și aș fi descoperit un argument avantajos, ucigător împotriva adversarului.
Profesor R. Raicev, Vl. Andreev : „Tumorile canceroase ale pielii", Edit. Medicina și educația fizică, Sofia, 1965.
„Împreună cu R. Lazarev și P. Pencev am folosit și un test cu fosfor radioactiv, p. 32. Au fost cercetați 44 de bolnavi cu diferite tumori ale pielii,

printre ei 31 cu melanom. Mărimea medie a factorului R. V. la melanom în jur de 4,0, la carcinom spinocelular — 2,1, la carcinom bazocelular — 1,5, iar la formaţiunile pigmentate benigne 1,0—1,8. Factorul R. V. constituie corelaţia dintre impulsurile primite în porţiunea tumorii cercetate, prin comparaţie cu o porţiune simetrică de ţesut sănătos."

24

TRAIEŞTI în iunie, iar eu
În plin septembrie mă simt.
E verde luna ta, mereu,
A mea pe tîmple-mi pune-argint.

Greşeşti în viaţă uneori,
Ori lauri poţi purta pe creştet;
Eşti cîmp de romaniţe-n flori —
Eu sînt frunzar căzut şi veşted.

O, sumbre pleoape, greu lăsate!
O, pescăruşi cu zbor zglobiu!
Popas pe pajişti minunate!
Lin somn într-un culcuş tîrziu!

Sub al grădinii freamăt umed,
Trecînd de-un prag ce beznă este,
Un foc s-aprind o să mă-ncumet
Şi vin voi bea pentru aceste

Greşeli făcute uneori,
Ori pentru lauri vii pe creştet,

Ori cîmpul plin de albe flori
Şi-al meu frunzar căzut şi veşted.

25

— EVA ? Bună ziua, Eva.
— Nu se aude bine.
— Mai formez o dată numărul.
— Acuma da, e cu totul altceva. Cum îţi merge ?
— Cum să-mi meargă ?
— Adică cum te simţi ?
— Minunat... Ai putea să laşi totul baltă şi să pleci cu mine pentru cîteva luni ?
— Unde ?
— Să ne gîndim... Spre Kamciatka, Tobolsk, Baikal, Caucaz, Samarkand, Duşanbe, Republica Moldovenească, Susamîr, Leningrad, Lacul Beloe, Varşovia, Paris, Insulele Solomon...
— Astăzi este marţi ?... Miercuri seară am o probă la croitoreasă. Iartă-mă, nu pot pleca mai devreme de poimîine.

Lector: AUREL BUICIUC
Tehnoredactor: NICOLAE ŞERBĂNESCU

Bun de tipar: 2.02.1980. Coli tipar: 5,25.

Tiparul executat sub comanda
nr. 652 la
Întreprinderea poligrafică
„13 Decembrie 1918",
str. Grigore Alexandrescu nr. 89—97
Bucureşti,
Republica Socialistă România